

В.С.Штифурак

**ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО
КОНСУЛЬТУВАННЯ**

Навчально-методичний посібник

Вінниця 2013

УДК 159.98(075.8)

DOI : [https://doi.org/10.31652/159.98\(075.8\)-1-261](https://doi.org/10.31652/159.98(075.8)-1-261)

ББК 88.92я 73

Ш 91

Рецензенти: *Римша С.В.* доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри наркології та психіатрії Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова.

Паламарчук О.М. кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.

Рекомендовано рішенням вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського протокол № 11, від 22.05.2013 р.

Штифурак В. С. Психологічне консультування : навчально-методичний посібник / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ВДПУ, 2013. 261 с.

У навчально-методичному посібнику представлений матеріал навчальної дисципліни "Основи психологічного консультування", який спрямований на ознайомлення студентів напрямів підготовки психологія, практична психологія, спеціальності "Початкова освіта" спеціалізації: практична психологія з провідним напрямком психологічної практики – психологічним консультуванням. Зміст посібника передбачає знайомство зі світовим та вітчизняним досвідом надання психологічної допомоги людям у складних життєвих ситуаціях, і охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних з кризовими ситуаціями в житті людини, способами їх корекції, участю у цьому процесі фахівця-психолога.

В.С.Штифурак ©

Зміст

Вступ.....	4
Основні засади психологічного консультування.....	6
Програма навчальної дисципліни "Основи психологічного консультування".....	17
Тематика практичних та лабораторних занять.....	41
Модуль 1.....	41
Модуль 2.....	68
Модуль 3.....	103
Модуль 4.....	128
Модуль 5.....	157
Модуль 6.....	180
Завдання для самостійної роботи.....	200
Теми для написання рефератів.....	216
Завдання для поточного контролю рівня знань.....	218
Завдання для контрольної роботи з навчальної дисципліни "Основи психологічного консультування".....	226
Довідкова література.....	240
Питання до екзамену.....	241
Додатки.....	244

Вступ

Нині особливо актуальною є потреба в наданні психологічної допомоги особистості шляхом психологічного консультування, яке покликане розв'язувати гострі життєві проблеми, сприяти самоактуалізації та розкриттю особистісного потенціалу особистості.

Основними причинами неадекватної поведінки на сучасному етапі є психологічний дискомфорт, негативні переживання, загальна втрата духовних орієнтирів, девальвація загальнолюдських цінностей, несформованість у значної частини дітей і молоді почуттів терпимості, толерантності, милосердя, честі, совісті, доброти, що викликає нудьгу, відчуття своєї непотрібності, нерозуміння сенсу життя. Все це породжує не лише значні зміни у поведінці особистості, а й призводить до значних порушень і в психічному розвитку. Разом з цим відбуваються і відхилення в особистісному розвитку як реакція на порушення психічних процесів. Порушення розвитку особистості можуть досягти рівня, що сигналізує про соціальну дезадаптацію. Багато вітчизняних і зарубіжних досліджень показують, що негативна Я-концепція приводить до виникнення захисних форм поведінки, знижує соціальну активність особистості, прагнення до саморозвитку, самоактуалізації, сприяє виникненню дезадаптації людини, тобто веде до появи різного роду проблем, труднощів розвитку емоційного, характерологічного, поведінкового плану. Такий погляд, сформований у руслі гуманістичної психології, узгоджується з цілим рядом положень вітчизняної психології про важливу роль ставлення до себе і самосвідомості загалом у процесі формування зрілої особистості. Так, наприклад, вважають: якщо криза, пов'язана з переходом від одного вікового етапу до іншого, супроводжується руйнуванням самоповаги особистості, то її варто розглядати як перевищення межі припустимої норми. Таким чином, позитивне уявлення людини про себе (образ Я), позитивна Я-концепція може бути критерієм норми психічного розвитку особистості, а формування позитивної Я-концепції слід розглядати як одне із завдань психологічної корекції.

У вирішенні зазначених проблем важливе місце належить психологічному консультуванню. Консультативна психологія трактується як розділ знань, який описує процес проведення психологічної допомоги (консультування). Консультативна психологія

виходить з уявлення про те, що за допомогою спеціально організованого процесу спілкування, у клієнта який звернувся за допомогою, актуалізуються допоміжні психологічні сили і здібності, які, в свою чергу, можуть забезпечити пошук нових можливостей виходу з важкої життєвої ситуації. Від класичної психотерапії консультування відрізняється відмовою від концепції хвороби, а увагу приділяє ситуації та особистісним ресурсам. Слово консультування означає радитись із спеціалістом по якомусь питанню. Порада – це перш за все думка, сказана з приводу того, що людині зробити в тій чи іншій ситуації. В цьому і є відмінність психологічного консультування від психотерапії. Ціль психолога-консультанта – допомогти клієнту подивитись на свої проблеми і життєві складності з боку, продемонструвати та обговорити ті сторони взаємостосунків, які частіше за все неусвідомлюються і неконтролюються. Це теж є психологічний вплив, але вплив – м'який. Особливістю консультування є його короткотривалість (від одної до 5 - 6 зустрічей), хоча в останній час виникають «миттєві» психотерапевтичні техніки. Деякі автори вважають консультування початковим етапом психотерапевтичної допомоги.

Різноманіття літератури, присвяченої консультуванню, показує, що в одному посібнику неможливо описати все, що входить у проблематику консультування, – від розуміння його сутності до конкретної технології консультування клієнтів певної статі, віку та професії. Тому у процесі підготовки до професійної психологічної допомоги (а це консультування, корекція, психотерапія) майбутньому фахівцю принципово важливо познайомитися з поглядами і досвідом різних вчених і практиків, представленими як в надрукованих ними роботі (див. рекомендовану літературу), так і в рамках програм різноманітних семінарів, практикумів, «майстер-класів», які проводять такі консультанти. Відвідування навчальних занять, активна робота з навчальними посібниками і першоджерелами, участь у безпосередніх зустрічах з професіоналами, майстрами цієї справи – все це може допомогти молодому і починаючому фахівцеві значно наблизитися до рівня необхідної професійної компетенції в консультуванні.

1. Основні засади психологічного консультування

Під психологічним консультуванням зазвичай розуміють спеціально організований процес спілкування психолога і клієнта, який допомагає клієнту актуалізувати ресурсні можливості, які забезпечують йому успішний пошук вирішення проблемної ситуації. Найбільш докладно на цьому питанні зупиняються П. П. Горностай, С. В. Васьковська, які пишуть: «Консультування – одна з форм надання людині професійної психологічної допомоги. ... За характером надання допомоги консультування найбільш близько до психотерапії. Дехто з фахівців взагалі не проводить між ними чіткої межі, вважаючи консультування скороченням чи спрощеним варіантом психотерапії. Однак ми дотримуємося думки, що консультування має право на самостійне існування як окрема від практичної психології, бо при змістовній і технологічній близькості до інших видів воно має і свою специфіку ... » [19, 9-11].

Сьогодні більшість фахівців відзначають, що першочергова функція практичного психолога – допомогти людині знайти внутрішнє благополуччя. У цьому сенсі можна сказати, що сучасний практичний психолог – це фахівець із забезпечення психологічного здоров'я особистості в умовах тієї чи іншої соціокультурної сфери. Таку допомогу він надає через різні види робіт, серед яких досить поширеним і ефективним є консультування. Популярність і ефективність даного виду професійної діяльності психолога пов'язана, перш за все, з його доступністю, відсутністю будь-яких спеціальних вимог до клієнта, однаковими можливостями для кожного. Але за зовнішньою доступністю і невибагливістю вимог до його організації, процедури приховані:

- досить серйозні вимоги до професійного досвіду;
- клопітка, систематична робота з підготовки кожної зустрічі;
- глибина і складність внутрішньої роботи тих, хто його проводить.

У такому контексті **консультування** розглядається як один з основних видів роботи практичного психолога, що складається в особливий, спеціально організований взаємодії з клієнтом, допомагаючи останньому своєчасно уникнути можливого психологічного

неблагополуччя, зберегти і зміцнити своє психологічне здоров'я.

Основною метою психологічного консультування є формування особистої позиції, перегляд світогляду, поглядів на принципові і непринципові сторони людського існування, побудова ієрархії цінностей.

На сьогодні виділяють три основні підходи в психологічному консультуванні [60, 606-607]:

1) проблемно орієнтоване консультування, спрямоване на аналіз суті і зовнішніх причин проблеми, пошук шляхів її вирішення;

2) особистісно-орієнтоване консультування, центроване на аналізі індивідуальних причин проблеми, генезі деструктивних особистісних стереотипів, попередженні подібних проблем у майбутньому;

3) консультування, центроване на виявленні ресурсів особистості і використанні їх для вирішення проблеми (solution talk).

Незалежно від концептуальних орієнтацій виділяються такі основні цілі і задачі психологічного консультування [60, 607]:

1) емоційна підтримка й уважність до переживань клієнта;

2) розширення свідомості і підвищення психологічної компетенції;

3) зміна відношення до проблеми (від «безвиході» до «вибору рішення»);

4) підвищення стресової і кризової толерантності;

5) розвиток реалістичності і плюралістичності світогляду;

6) підвищення відповідальності клієнта до вироблення готовності щодо творчого засвоєння світу.

Для професійної діяльності важливо знати як загальні, так і специфічні принципи консультування. У даному випадку мова йде про професійні вимоги, які повинні дотримуватися при виконанні даної роботи.

До загальних принципів, власне загальнопрофесійних вимог, найчастіше відносять:

- гуманність;
- суб'єктність;
- реалістичність;
- психологічну безпеку;

- анонімність;
- активність;
- розмежування особистих і професійних відносин.

У спеціальній та навчальній літературі наводиться безліч варіантів розуміння послідовності перебігу процесу консультування.

Ми пропонуємо два варіанти структури самого процесу консультації запропоновані різними авторами.

1. «... Умовно бесіду консультанта з клієнтом можна розділити на чотири етапи:

- 1) знайомство з клієнтом і початок бесіди;
- 2) розпитування клієнта, формулювання і перевірка консультативних гіпотез;
- 3) корекційний вплив;
- 4) завершення бесіди » (Альошина Ю. Є., 1994, с. 19).

2. «Технічні етапи психологічного консультування:

- ◆ встановлення контакту професійного консультування;
- ◆ надання клієнтові можливості виговоритися;
- ◆ надання клієнтові емоційної підтримки та інформації про позитивні аспекти його проблемної ситуації;
- ◆ спільна з клієнтом переформулювання проблеми;
- ◆ висновок динамічного контракту;
- ◆ формування реєстра можливих рішень проблеми;
- ◆ вибір оптимального рішення;
- ◆ закріплення мотивації і планування реалізації обраного рішення;
- ◆ завершення консультування з наданням клієнту права повторного повернення » (Психотерапевтична енциклопедія, 1998, с. 414-415).

Психологічне консультування використовується при будь-яких психологічних проблемах людини як початковий етап терапії і «реконструкції особистості». Специфічною мішенню консультування є психологічні феномени, обумовлені кризою ідентичності та іншими світоглядними проблемами, а також комунікаційні порушення, пов'язані з міжособистісними конфліктами (розлучення, зрада, звільнення з роботи, покарання та інше), які розглядаються індивідом

крізь призму світоглядних і моральних проблем. Програму психологічного консультування можна реалізувати впродовж однієї зустрічі, яка триває дві-три години, або трьох-п'яти зустрічей тривалістю по одній годині з інтервалом від одного дня до трьох тижнів.

Психологічне консультування може бути індивідуальним і груповим (сімейне консультування), проводиться безпосередньо і дистанційно за допомогою технічних засобів зв'язку (телефон довіри, листування).

Психологічно орієнтоване консультування визначається як допомога людині в її допомозі самій собі. Технологія в консультативних відносинах посідає другорядне місце порівняно з особистісною позицією консультанта, яка передбачає реалізацію ним у стосунках із клієнтом трьох основних умов консультаційної взаємодії: прийняття (безумовного позитивного ставлення до особистості), емпатії (прагнення наблизитися до розуміння смислів і почуттів людини) та конгруентності (здатності бути щирим у стосунках з клієнтом). Якщо в консультанта не сформована особистісна фасилітаційна позиція, її не замінить ніяка технологічна озброєність. Проте, оскільки сформувати особистісну позицію засобами найкращого тексту неможливо, то будемо вважати її за наявну і спробуємо визначити основні психологічні технології консультування.

В основі життєвих труднощів, які можна подолати засобами психологічного консультування, лежать ті обмеження, які людина встановлює собі впродовж життя. У різних психологічних школах ці обмеження називаються по-різному: інконгруентністю Я-концепції -Я-організмічному, порушеннями ритму контакту особистості зі світом (інтроекцією, конфлуенцією, ретрофлексією, проекцією), катексісом (вкладанням, прив'язуванням) лібідної енергії в якусь людину, ідею або річ, незрілими психологічними захистами (наприклад, витрачанням енергії на витіснення зі свідомості неприємних дитячих спогадів); відключенням внутрішнього контролю. Проте за всієї різноманітності суб'єктивних обмежень їхня природа трактується всіма персонологами приблизно однаково: ті переконання, правила, способи дій, що сформувалися колись і, можливо, допомагали особистості пристосуватися до її життєвих обставин, на подальших етапах життя

можуть ставати неконструктивними – тобто не відповідати новим потребам і можливостям.

Наявність таких неконструктивних обмежень може переживатися людиною як страхи, безсилля, нудьга, лінощі, невдоволеність, неспроможність; може проявлятися в надмірній тривожності, напруженості, дратівливості, втомі, психосоматичних порушеннях; може призводити до розладу в діяльності чи стосунках з іншими.

Які б життєві негаразди не привели людину на психологічну консультацію, шлях подолання цих труднощів лежить через перегляд тих особистісних обмежень, які ці труднощі зумовлюють. Зауважимо, що саме тих обмежень, які заважають людині в досягненні бажаної мети, а не всіх, які здаються некорисними консультанту. По-перше, ніхто не знає, що корисно (чи не корисно) для іншої особистості, а по-друге, якщо в людини немає мотивації для перегляду певних своїх обмежень, то працювати з ними – марна витрата часу. Ті обмеження, що зараз не турбують людину, можуть стати для неї актуальними на подальших етапах життя, у контексті нових потреб та умов їхньої реалізації, а можуть не заважати і надалі. Тому неконструктивними обмеженнями є ті особистісні орієнтації, які заважають людині відчувати повноту і радість життя в поточний відрізок часу.

Особистісні орієнтації – це система суб'єктивних ставлень людини до світу. Умовно особистісні орієнтації можна поділити на три тісно пов'язані між собою сфери: ставлення до себе, до оточення та до стратегій досягнення мети. Відповідно, і неконструктивні обмеження, що створюють життєві труднощі особистості, можна віднести до певної сфери.

Іншими словами, суб'єктивна картина світу стає більш динамічною і, відповідно, більше сприяє реалізації життєвих потреб особистості, якщо людина краще розуміє себе, глибше знається на мотивах поведінки інших, більш свідомо і творчо ставиться до вибору мети і шляхів її досягнення. Цю ідею розвитку особистості можна знайти в кожному з напрямків персонології, хоча для її опису використовуються різні поняття: самоактуалізація, асертивність, аутентичність, безпосередній контакт зі світом, відсутність надмірних психологічних захистів, широта категоризації.

Якщо виділення зон локалізації суб'єктивних обмежень дає змогу вибрати пріоритетний напрямок консультативної взаємодії, то знання психологічної природи цих обмежень дає можливість визначити можливі способи просування в цих напрямках. Таким чином психологічна природа суб'єктивних особистісних обмежень пояснюється тим, що:

1. Суб'єктивна картина світу є основою самоідентифікації особистості. І чим більш вона суперечлива, невизначена, нестійка, тим сильніше особистість тримається за неї. Адже втрата хоча б одного елемента нестійкої структури може зруйнувати всю систему світосприйняття, а для особистості загроза залишитися без останньої опори рівнозначна втраті себе. Отже, суб'єктивна картина світу, якою б вона не була, надто цінна для особистості, щоб вона могла з нею просто так розлучитися. Людина не відмовляється від своєї картини світу не тому, що не може помітити її недоліків, а тому що не хоче в ній розчаруватись, не хоче помічати її недосконалості. Це положення добре ілюструється висловом людини, яка в процесі консультування вже дуже наблизилася до перегляду своїх неконструктивних поглядів на життя: «Визнати, що я помилялась, – означає поставити хрест на всьому своєму житті, визнати, що всі зусилля, яких я докладала, були нікому не потрібними, безглуздими. Це неможливо! Це як зрада...». Тому всі спроби переконати клієнта відмовитися від його картини світу, зважаючи на її обмеженість, помилковість, необґрунтованість, часто приречені на невдачу.

2. Суб'єктивна картина світу складається з перших днів життя людини і є самостійно набутиим і перевіреним способом виживання.

Ті установки, які зумовлюють фільтрацію або викривлення особистісного досвіду, коли і як вони не виникли б, уже давно перестали бути «логічними помилками», а перетворилися на індивідуальний спосіб життя особистості. Іншими словами, якщо людина колись зробила помилкове узагальнення про те, що «люди мною нехтують», то з того часу вона стільки разів пережила це нехтування (реальне чи уявне, випадкове чи спровоковане власноруч), що воно стало реальним її життєвим досвідом. Тому ніякі слова й докази не зможуть стати суттєвою протипагою особистісному висновку, отриманому з власного досвіду. Для того, щоб у людини

з'явився оновлений погляд, їй потрібний новий власний досвід, на який спираються нові переконання.

3. Той факт, що людина досі не позбулася своїх неконструктивних обмежень, не свідчить про те, що вона не відчуває їхніх негативних наслідків. Наприклад, обмеження можливостей відчувати, усвідомлювати чи приймати своє почуття гніву негативно позначається на всій життєдіяльності особистості: приглушені відчуття створюють постійне напруження в організмі і призводять до психосоматичних захворювань; неусвідомлені організмічні сигнали сприймаються як невизначена тривожність, збудженість, зайве напруження, що забирає життєві сили; щоб не проявити «недозволених» емоцій, людині доводиться уникати певних людей і ситуацій; не вдаючись до відстоювання себе, вона не може оволодіти адаптивними формами самозахисту, внаслідок чого людині залишаються доступними лише незрілі дитячі форми протесту (кричати і тупотіти). Отже, якими б віртуозними не були неконструктивні обмеження, вони створюють життєві труднощі і проблеми для людини. Якщо метафорично якесь із обмежень можна уявити у вигляді скафандру, то як би добре він не захищав від ударів долі, він не дає змоги вільно рухатися, дихати. Той факт, що, попри всі незручності, людина не скинула його досі, означає лише те, що вона не вірить у свої можливості вижити без скафандра. Іншими словами, у неї є глибокі особистісні підстави вважати себе нездатною вижити без нього. Тому, доки людина не відчує в собі ресурсів жити без скафандра, доти вона буде боротися за нього, як за життя.

4. Ресурсами, як правило, є загальнолюдські потреби та здібності, що є у кожного від народження, але дехто не може навчитися ними користуватися. Так, здорова людина здатна бути в контакті з реальністю внутрішнього та зовнішнього світу, але вона може відмовитися від якихось каналів контакту, щоб уникнути неприємностей. Наприклад, людина, яка колись злякалася прояву своєї агресії, може навчитися не відчувати свого роздратування або не усвідомлювати свого гніву, не дозволяти виникати енергії опору або стримувати будь-яку активність, спрямовану на відстоювання себе. Причиною відмови від своїх природних ресурсів є, як правило, бажання уникнути тих переживань, які можуть бути з ними пов'язані і

які здаються людині нестерпними. Які переживання можуть видаватися людині настільки важкими, що вона ладна відмовитися від своєї здатності відстоювати себе. Наприклад, страх відчуття, що «я злий», а отже – «поганий»; страх не пережити осуду оточення; страх програти в протиборстві (це крах, я тоді виявлюся ні на що не здатним); або уявлення, що можна не впоратися зі своєю агресивністю (я втрачу людське обличчя, накою біди...). Доти, доки в людини залишаються ці побоювання, вона буде жертвувати своїми інтересами, щоб уникнути «важких переживань».

Представники різних напрямів психології по-різному характеризують завдання консультативної роботи. З. Фройд писав, що це звільнення людини від її невротичних симптомів, обмежень і аномалій характеру. К.-Г. Юнг визначив її як сприяння процесу індивідуації, особистісного зростання. Р. Мей вважає найважливішим розвиток людської свободи, індивідуальності, соціальної інтегрованості і духовної глибини. О. Кернберг та М. Кляйн працюють із проблемами об'єктних відносин. Х. Кохут досліджує процес розвитку і становлення Самості (сутності людського Я). Е. Еріксон трактує особисті проблеми як порушення психосоціальної ідентичності. Ф. Перлз навчає усвідомлення. А. Менегетті – уміння слухати голос власної сутності (ін-се). Л. Бінсвангер прагне зрозуміти унікальність буття людини у світі на основі аналізу екзистенціального апріорі її існування. Е. Берн досліджує маніпуляції та ігри у стосунках людей, описує життєві сценарії, які діти успадковують від батьків. В. Райх і О. Лоуен зосереджуються на тілесних корелятах невротичних порушень. Ж. Лакан навчає символічного конституювання і обмежує прояви Уявного. В. Сейтер усуває неконгруентність у поведінці. В. Франкл сприяє процесу знаходження сенсу людського життя. І. Ялом допомагає звільнитися від екзистенціальної залежності, Н. Пезешкіян навчає бачити позитивні аспекти життєвих подій. П. Тілліх – мужності бути.

Загального метою названих напрямків є допомога особистості в межах її запиту. Допомога може полягати у лікуванні невротичних симптомів, актуалізації резервів особистісного зростання чи в подоланні труднощів, що перешкоджають людині жити і відчувати себе щасливою. У процесі спілкування запит може трансформуватися –

доповнюватися, розширюватися, конкретизуватися, але будь-які зміни завжди потребують спільного обговорення і згоди клієнта.

У кожній школі свої уявлення про конкретні завдання терапевтичного впливу. Так, представники глибиннопсихологічних напрямів вважають, що на життя пересічної особи впливають несвідомі і неусвідомлювані чинники, зокрема травми та враження раннього дитячого досвіду, захисні механізми, комплекси тощо. Терапевт-аналітик має спрямувати зусилля на усвідомлення клієнтом таких обставин, а терапевтичний ефект залежить від рефлексивних здібностей індивіда, які психотерапевт спрямовує і заохочує.

Тілесна терапія орієнтована на соматичні кореляції психологічних проблем. Невротичні симптоми відображаються у певних ділянках тіла, заблокованих і сповнених болю. Спеціальні вправи, робота з тілом допомагають усунути біль, зняти блоки і тим самим сприяють розв'язанню проблем та лікуванню неврозу.

Гуманістичні напрями розглядають людину як апіорно позитивну, добру і творчу істоту. Її невротичність, негативні риси зумовлені заблокованими перспективами розвитку, несприятливими умовами існування, неможливістю задовольняти вітальні та екзистенційні прагнення. Тому основними цілями консультування мають бути підтримка особистісного потенціалу, доброзичливе сприйняття, заохочення творчості. Провідним вектором психокорекційного впливу є самоактуалізація – реалізація всіх особистісних можливостей і здібностей. Натомість представники гештальттерапії вважають, що процес особистісного зростання і самоактуалізація не потребує спеціального заохочення або стимулювання. Досягнути гармонії та задоволеності життям можливо і за рахунок просвітлення – особливого настрою свідомості у стані «тут-і-тепер».

Екзистенціально-гуманістичний підхід поєднує психоаналітичні уявлення про причини неврозів з ідеєю прийняття обставин та реалій життя, як це властиво логотерапії чи гештальту. Основна мета полягає в реконструкції життєвого світу клієнта, в якій терапевт входить без жодної критичної установки як доброзичливий спостерігач. Він забезпечує взаєморозуміння і підтримує життєві зусилля пацієнта, не впливаючи на їх спрямованість і мотиви.

Представники когнітивного напрямку застосовують комп'ютерну метафору, тобто розглядають психіку як високоспеціалізований апарат для опрацювання інформації. Якщо він несправний, потрібно налаштувати перебіг інформаційних процесів, стабілізувавши когнітивне функціонування індивіда.

Поведінковий напрямок зводить допомогу до модифікації поведінки, тренує, інколи навіть дресує навички та вміння людини.

Отже, психологи, психотерапевти можуть досягати мети через реалізацію різних завдань, які певною мірою доповнюють і збагачують одне одного. Проте є суттєва розбіжність між конкретними способами і прийомами їх досягнення, техніками спілкування і засобами терапевтичного впливу. На цій підставі виникає конкуренція між представниками різних напрямів. Попри це психологічне консультування має єдине предметне поле, зцементоване метою допомогти людині подолати її психічні проблеми.

Пропонуємо основні стратегії і тактики, що з деякими варіаціями використовується практично у всіх ситуаціях психологічного консультування [88,321-322]:

1. Орієнтація клієнта на сприйняття власної провини й відповідальності за те, що відбувається.

2. Орієнтація клієнта на розуміння, аналіз і сприйняття власних почуттів як на єдину змогу розуміння себе і власної поведінки.

3. Підготовка більш глибокого контакту з іншою людиною, стосунки із якою у клієнта не складаються, з використанням його почуттів і переживань як основи для відновлення більш довірливих стосунків.

4. Планування й здійснення якихось конкретних поведінкових кроків, спрямованих на негайну зміну ситуації.

Здійснення такої стратегії роботи з клієнтом спирається на два різних аспекти роботи консультанта, що якоюсь мірою є синтезом принципів гуманістичної й поведінкової психотерапії:

1. Уміння розуміти, співпереживати, підтримувати й аналізувати почуття клієнта стосовно оточуючих.

2. Здатність чітко й конкретно планувати зміни в житті клієнта, структурувати усе, що він говорить і робить, здійснювати зворотний зв'язок і коректувати його висловлювання.

Використання даних принципів у роботі з будь-якими випадками

звертань може успішно служити вирішенню різних завдань, що виникають у процесі консультування. З цього погляду, запропоновані стратегії роботи з конкретними випадками наочно демонструють, як можна працювати в галузі психологічного консультування. Зрозуміло, неважко уявити якусь іншу модель впливу, засновану на інших принципах, на інших уявленнях про цілі і задачі консультування, оскільки запропонована тут модель не є єдиною можливою. Можливості успішних стратегій роботи в цій галузі є невичерпними.

Психологічне консультування, психокорекція та психотерапія в україномовній літературі прийнято розглядати як різні види психологічної допомоги.

Психологічна допомога є практичною реалізацією теоретичних здобутків практичного психолога і психотерапевта на ґрунті наукового аналізу психічного статусу та індивідуально-психологічних особливостей людини, типів її реагування на хвороби, конфліктні ситуації та ін.

Необхідно зауважити, що поділ психологічної допомоги на окремі види є відносним і доцільним лише з точки зору викладу матеріалу. В практичній діяльності психолога всі вони є взаємодоповнюючими та взаємопов'язаними. У своїй практичній діяльності професійний психолог вибірково використовує методичні прийоми всіх трьох видів психологічної допомоги.

Проте психологічне консультування не передбачає глибинних змін і пов'язане з впливом на особистість та внесення коректив у її поведінку, що лише побічно позначається на структурних особливостях його психіки. Результативність психологічного консультування залежить від технік, прийомів, гнучкості психічних процесів та авторитету консультанта.

2. Програма навчальної дисципліни "Основи психологічного консультування"

Психологічне консультування є одним із видів психологічної допомоги і спрямований на ознайомлення студентів напрямів підготовки 6.030102 "Психологія", 6.030103 "Практична психологія", спеціальності 7.01010201 "Початкова освіта" спеціалізації: практична психологія з провідним напрямком психологічної практики – психологічним консультуванням. Програма навчальної дисципліни передбачає знайомство зі світовим та вітчизняним досвідом надання психологічної допомоги людям у складних життєвих ситуаціях. Вона охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних з кризовими ситуаціями в житті людини, способами їх корекції, участю у цьому процесі фахівця-психолога.

Дисципліна викладається на старших курсах, після оволодіння основами загальної, вікової та соціальної психології.

Мета навчальної дисципліни "Основи психологічного консультування" – дати теоретичні знання та сформувати навички консультативної роботи з людьми різних вікових періодів.

Основні завдання дисципліни "Основи психологічного консультування":

- > показати значимість психологічного консультування для вирішення особистісних проблем людини, визначити основні галузі надання психологічної допомоги;
- > ознайомити студентів із принципами, методами та психотехніками психологічного консультування особистості на різних етапах онтогенезу, формувати вміння самостійно використовувати набуті знання у процесі розв'язання фундаментальних і прикладних завдань;
- > сприяти формуванню у студентів професійно-значимих якостей та творчого відношення до консультативної діяльності у галузі освіти.

Програма складається з шести змістових модулів. Перший модуль "Теоретичні основи психологічного консультування" охоплює коло питань, пов'язаних з аналізом вихідних положень консультування: поняття психологічної допомоги, особистість в консультативному процесі, організація консультування, засоби ведення консультативного

процесу, професійне становлення психолога-консультанта, комунікативні техніки консультативної допомоги та професійний етикет. Другий модуль "Види психологічного консультування" спрямований на ознайомлення з основними видами консультативної практики. Програма передбачає ознайомлення з віково-психологічним, психологічним консультуванням в сфері освіти, професійним консультуванням; індивідуальним, груповим консультуванням, консультуванням по телефону. Третій модуль "Основні напрямки консультативної і терапевтичної психології" присвячений аналізу теорії і практиці консультування за кордоном, ознайомленню з основними психотерапевтичними школами: психодинамічний, поведінковий, когнітивний, гуманістичний, напрямки. Четвертий модуль "Процес психологічного консультування" передбачає ознайомлення з організацією консультативного процесу, основними етапами психологічного консультування та методами психологічного консультування (зокрема консультативною бесідою як основним методом роботи психолога-консультанта). П'ятий модуль. «Особливості психологічного консультування клієнтів із розладами поведінки» охоплює низку питань щодо особливостей консультування клієнтів із вадами саморегуляції, у кризових станах, з неадекватною поведінкою. Шостий модуль «Сімейне консультування» передбачає вивчення особливостей сімейного консультування, зокрема консультування сімейної пари, консультування батьків, корекцію стосунків батьків і дитини.

Викладання навчальної дисципліни здійснюється із врахуванням і на основі знань студентів із дисципліни загальної психології, соціальної психології, вікової психології, психодіагностики, патопсихології, психології особистості та інших психологічних дисциплін.

Програма включає тематичний план навчальної дисципліни, програму, тематику практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи, програму іспиту, список рекомендованої літератури, завдання для поточного контролю рівня знань, комплексні завдання для контрольної роботи з навчальної дисципліни, список довідкової літератури.

Вимоги до знань, умінь та навичок

Після вивчення курсу студенти повинні знати:

- суть психологічної допомоги в консультативному процесі;
- види консультування;
- завдання консультування, методика консультування;
- особливості групового та індивідуального консультування;
- зарубіжні школи психологічного консультування.

Студенти повинні уміти:

- аналізувати психологічну проблематику людей;
- вільно користуватися існуючими психотехніками;
- організовувати консультативний процес;
- оцінювати емоційний стан людини;
- покращувати самопочуття клієнта;
- розуміти психологічну суть проблеми.

Зміст та принципи побудови навчального процесу

Навчальна дисципліна «Психологічне консультування» охоплює 20 тем, які складають шість модулів.

Перший модуль включає такі теми:

- ✓ Суть психологічного консультування, його основні цілі.
 - ✓ Професійне становлення психолога-консультанта.
 - ✓ Техніки та прийоми психологічного консультування.
- Професійний етикет.

В другому модулі розглядаються такі теми:

- ✓ Віково-психологічне консультування.
- ✓ Психологічне консультування в сфері освіти.
- ✓ Професійне консультування.
- ✓ Особливості індивідуального консультування.
- ✓ Групове та дистанційне консультування.

Третій модуль висвітлює теми:

- ✓ Психодинамічний напрямок в теорії та практиці психологічного консультування.
- ✓ Поведінковий напрямок психологічного консультування.
- ✓ Когнітивний напрямок у психологічному консультуванні.
- ✓ Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні.

У четвертому модулі вивчаються наступні теми:

- ✓ Організація консультативного процесу.
- ✓ Основні етапи психологічного консультування.
- ✓ Методи психологічного консультування.

У п'ятому модулі вивчаються наступні теми:

- ✓ Консультування клієнтів із вадами саморегуляції.
- ✓ Консультування клієнтів у кризових станах.
- ✓ Консультування клієнтів з неадекватною поведінкою.

У шостому модулі вивчаються наступні теми:

- ✓ Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем.
- ✓ Консультування батьків.

В першому модулі розкриваються основні теоретичні і практичні проблеми, суть психологічного консультування, його основні види та цілі, професійне становлення психолога-консультанта, техніки та прийоми психологічного консультування. Професійний етикет.

У другому модулі висвітлюються питання вікового, професійного, групового консультування, психологічне консультування в сфері освіти, їх особливості та умови організації і проведення.

Теми третього модулю окреслюють основні дефініції психодинамічного, поведінкового, когнітивного та гуманістичного напрямків психологічного консультування.

У четвертому модулі розкриваються питання організації консультативної взаємодії, основні етапи психологічного консультування та методи психологічного консультування.

У п'ятому модулі розкриваються особливості психологічного консультування клієнтів із розладами поведінки. Це зокрема особливості психологічного консультування клієнтів із вадами саморегуляції, консультування клієнтів у кризових станах, консультування клієнтів з неадекватною поведінкою.

У шостому модулі передбачено вивчення особливостей сімейного консультування, зокрема консультування сімейної пари, консультування батьків, корекцію стосунків.

Форми, методи і засоби навчальної та самостійної роботи

Для ефективної та продуктивної навчальної та самостійної роботи студентам пропонується наступне:

- ознайомлення з основними поняттями теми;
- написання та обговорення рефератів як за наперед заданими темами, так і за самостійно обраними;
- виконання творчих робіт з дисципліни «Основи психологічного консультування»;
- підготовка матеріалів для дискусій з визначених раніше тем;
- інформаційні повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

Реалізація міжпредметних зв'язків

Викладання навчальної дисципліни здійснюється із врахуванням знань студентів, отриманих ними у ході вивчення попередніх курсів «Загальна психологія», «Основи психологічних досліджень», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Профорієнтаційна робота», «Педагогічна психологія», «Психологія особистості», «Психодіагностика» тощо.

Програмно-методичні матеріали включають програму лекцій, тематику практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи студентів, теми для написання рефератів, тестові завдання, завдання для поточного контролю рівня знань, завдання для контрольної роботи з навчальної дисципліни «психологічне консультування», питання до екзамену, список літератури.

Теми практичних та лабораторних занять охоплюють головні питання кожного розділу. До кожної теми подаються посилання на літературу, завдання для самостійної роботи студента.

У процесі викладання навчальної дисципліни забезпечується варіативність *форм контролю* рівня знань студента: практичні заняття, лабораторні заняття, виконання тестових завдань, проведення індивідуальних співбесід, атестацій, поточних та підсумкових контрольних, екзамену.

Самостійна робота студента здійснюється в різних формах:

робота з літературою (підручниками, збірниками, монографічною літературою, науково-методичними виданнями, словниками); підготовка рефератів, повідомлень з наступним захистом; вибір адекватних методик для виявлення певних сторін особистості; вибір тестових завдань; підбір та розв'язання ситуаційних завдань, вибір методичних технік психологічного консультування тощо.

2.1. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи психологічного консультування

Тема 1. Суть психологічного консультування, його основні цілі

Поняття про психологічну допомогу. Види психологічної допомоги. Основні передумови та джерела психологічної допомоги як виду діяльності. Мета й завдання психологічного консультування. Сучасні тенденції у вітчизняній теорії і практиці психологічної допомоги. Головні галузі застосування науки та мистецтва психологічної допомоги. Відмінні риси психологічного консультування, психокорекції та психотерапії. Основна психологічна проблематика людини в сучасному світі. Консультування як професія. Напрямки психологічного консультування: вікове консультування, сімейне, професійне, геронтконсультування; консультування в організаціях, школах, лікарнях, місцях ув'язнення. Становлення психологічної допомоги як соціального інституту та професії. Методологічні та загальнотеоретичні основи психологічного консультування. Проблеми психологічного консультування. Види психологічного консультування: разова консультація, короткотермінове та середньотривале консультування.

Тема 2. Професійне становлення психолога-консультанта

Роль і місце консультанта в консультуванні. Найважливіші рольові функції консультанта: налагодження стосунків з клієнтом, виявлення альтернатив саморозуміння і способів діяльності, "входження" в життєві обставини клієнта, створення навколо клієнта здорового

психологічного клімату. Умови та критерії результативності психологічного консультування психолога-консультанта [56, 34].

Вимоги до особистості консультанта, система цінностей консультанта радикальні та консервативні установки консультанта, визнання добровільності та відповідальності клієнта.

Модель ефективного консультанта. Основні аспекти проектування і формування особистості психолога-консультанта: побудова теоретичної моделі спеціаліста, первинний відбір професійно придатних кандидатів, розробка змісту навчання і розвитку психолога-практика, вирішення проблеми власного професійного самовизначення. Система цінностей консультанта. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. "Синдром згорання" його первинні та основні ознаки, засоби запобігання психофізіологічному перевантаженню, шляхи подолання "феномену згорання".

Рівні репрезентації спеціаліста. Шляхи підвищення рівня адекватної професійної ідентичності психолога-практика Етичні аспекти в професійній діяльності психолога-консультанта. Основні напрямки підвищення професійної кваліфікації психолога-консультанта.

Тема 3. Техніки та прийоми психологічного консультування. Професійний етикет

Поняття техніки і технічних прийомів в психологічному консультуванні. Комунікативні техніки у консультативній допомозі. Мовчання. Емпатичне слухання. Прояснення. Рефлексивна вербалізація. Інтерпретація. Саморозкриття. Конфронтація. Підведення підсумків. Умови взаємодії психолога і клієнта. Встановлення і підтримка контакту. Активне слухання клієнта. Трьохтактна схема активного слухання. Прийоми активного слухання: заохочення, повторення, переформулювання, рефлексія, узагальнення. Ознаки хорошого слухача. Активізація діалогічної інтенції клієнта. Запитання в консультативному процесі. Відкриті та закриті запитання. Схвалення та підтримка клієнта, відображення змісту та почуттів клієнта. Проблема порад в психологічному консультуванні. Основні функції порад. Основні прийоми спілкування з людьми. Уміння переконувати

людей.

Загальна підготовка психолога-консультанта до початку розмови з клієнтом. Особливості прийому зустрічі клієнта в психологічному консультуванні. Сутність основних прийомів психологічного консультування на стадії сповіді клієнта. Техніки для інтерпретації сповіді клієнта. Техніка завершального етапу консультування. Правила, яких дотримується консультант пропонуючи свої висновки та рекомендації клієнту.

Професійний етикет. Куріння, ведення записів, часті запізнення, орієнтування клієнта в часі, одяг і імідж консультанта. Найважливіші рольові функції консультанта.

Вербальна й невербальна поведінка консультанта. Перенесення і контр перенесення в консультуванні й психотерапії. Основні риси перенесення. Позитивне та негативне перенесення. Причини контр перенесення.

Змістовий модуль 2. Види психологічного консультування

Тема 1. Віково-психологічне консультування

Завдання і теоретичні основи віково-психологічного консультування. Вікова психологія як теоретична основа консультування проблем дитячого розвитку. Проблеми теоретичного і методичного забезпечення консультативної практики. Особливості соціальних функцій консультанта. Психологічне консультування з особистісних проблем в різних вікових періодах. Особливості здійснення психологічного впливу в процесі консультування. Первинні емоційні стани клієнта: стан тривоги, унікальності, пошуку співчуття, замкнуте коло конфлікту, невпевненість, пригніченість. Первинні стани клієнта, які не потребують психологічної корекції. Врахування дії захисних механізмів у консультативному процесі. Прояв зрілих, проміжних і незрілих механізмів психологічного захисту, типи ситуативних реакцій людини на складну ситуацію: реакція демобілізації, дезорганізації, песимізму.

Тема 2. Психологічне консультування в сфері освіти

Основні запити в сфері психолого-педагогічного консультування.

Психологічні труднощі дітей дошкільного віку. Проблема готовності дитини до шкільного навчання. Проблеми молодшого шкільного віку. Консультування з проблем шкільної адаптації. Консультування з проблем успішності школярів. Консультування з проблем підліткового та юнацького віку. Корекція психологічного розвитку в дитячому віці. Консультування з розвитку здібностей школярів. Особливості консультування щодо розвитку інтелектуальних здібностей. Особливості консультування щодо розвитку мнемічних здібностей. Особливості консультування щодо розвитку комунікативних та організаторських здібностей. Особливості роботи з дітьми різної категорії здібностей(загальних, спеціальних, потенційних). Консультування батьків та педагогів щодо взаємодії з дітьми різного віку. Консультування з проблем профілактики дитячої злочинності, наркоманії та алкоголізму.

Тема 3. Професійне консультування

Психологічні проблеми профконсультування. Особливості професійного консультування в кризовому суспільстві. Профконсультування як один із видів профорієнтаційної роботи.

Психологічні засади професійного самовизначення особистості. Формування професійних намірів в допрофесійному періоді профорієнтаційної роботи. Вікові особливості вибору професії. Адаптація людини на виробництві. Консультування з проблем зміни місця роботи та зміни професії. Психологічні проблеми професійної переорієнтації дорослих. Стресові стани людини, пов'язані з втратою роботи. Види професійного консультування. Дискусійний діалог як вид професійного консультування. Особливості консультативної роботи з дітьми різного рівня та характеру професійного самовизначення. Схема профдіагностичної бесіди. Основні правила психолога - профконсультанта.

Тема 4. Особливості індивідуального консультування

Загальне уявлення про індивідуальне консультування. Основні правила індивідуально-психологічного консультування. Структура індивідуального консультування. Поняття норми психологічного розвитку і норми психічного здоров'я в індивідуальному консультуванні. Психологічна інформація як основа консультування. Вимоги до психологічної інформації та її повідомлення клієнту. Основні психотерапевтичні засоби у консультуванні.

Спеціальні проблеми психологічного консультування. Консультування тривожних, вороже налаштованих, агресивних, невмотивованих клієнтів. Консультування при реакціях страху та фобіях.

Консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції. Консультування клієнтів які плачуть. Консультування при переживанні провини, при сексуальних проблемах, при параноїдальних розладах, при алкоголізмі. Консультування істеричних, абсесивних, шизоїдних, асоціальних особистостей.

Тема 5. Групове та дистанційне консультування

Групове консультування Група як колективний клієнт. Основні форми групового консультування. Напрямки корекційної роботи психолога у групі. Види соціально-психологічного тренінгу і його завдання. Групи центровані на керівництві. Групи центровані на членах групи. Перцептивно-орієнтований тренінг. Групові принципи та форми міжособистісних стосунків у тренінгових групах, правила роботи в тренінгових групах. Методи роботи в тренінгових групах. Групова дискусія. Ігрові методи. Методи, направлені на розвиток соціальної перцепції. Головні норми і принципи спілкування в групі.

Характеристика групових лікувальних чинників. Навіювання надії. Універсальність. Повідомлення інформації. Альтруїзм. Аналіз впливу батьківської сім'ї. Розвиток соціалізуючої техніки. Імітаційна поведінка. Інтерперсональний вплив. Групова згуртованість. Катарсис. Екзистенціальні чинники.

Базисні, ціннісні та спеціальні психотехнічні дії у груповому консультуванні. Організаційно-методичні аспекти соціально-психологічного тренінгу.

Дистанційне консультування. Історія виникнення телефонного консультування, принципи роботи. Міжнародна федерація служб телефонної невідкладної допомоги. Міжнародні лінії життя. Основні принципи роботи телефонної допомоги. Специфіка телефонного діалогу. Помилки телефонного діалогу. Проблеми клієнтів: екзистенційні проблеми, кризові стани, суїцидна поведінка, сексуальні проблеми. Телефонне спілкування з душевнохворими.

Консультативне листування як форма психологічної допомоги. Прийоми скриботерапії.

Змістовий модуль 3. Основні напрямки консультативної та терапевтичної психології

Тема 1. Психодинамічний напрямок в теорії та практиці психологічного консультування

Основні напрямки психологічного консультування за кордоном. Історичні аспекти виникнення психодинамічного напрямку психологічного консультування і терапії. Основні психодинамічні течії. Опис консультативного і психотерапевтичного процесу в класичному психоаналізі З.Фрейда. Основні базисні техніки в класичному психоаналізі: метод вільних асоціацій, тлумачення сновидінь, інтерпретація, аналіз опірності, аналіз перенесення. Консультування на основі індивідуальної психології Адлера. Основні процедури психотехніки індивідуальної психотерапії Адлера: встановлення правильних психотерапевтичних стосунків, аналіз та припрацювання особистісної позиції клієнта, заохочення розвитку само розуміння (інсайти), допомога у переорієнтуванні. Психотехніка в консультативного і психотерапевтичного процесу в аналітичній психотерапії К.Юнга. Опис консультативного процесу за К.Юнгом. аналітична та синтетична стадії процесу допомоги. Психотехніка аналітичної психології: індивідуація як злиття свідомого і підсвідомого. Основні етапи індивідуації: аналіз персони, усвідомлення тіні, зустріч з Анімою і Анімусом, аналіз самості.

Тема 2. Поведінковий напрямок психологічного консультування

Походження біхевіорального напрямку консультативної психології. Вихідні теоретичні положення напрямку, його загальна характеристика. Мета психологічної допомоги в поведінковому напрямку, роль психолога-консультанта, вимоги до клієнта. Основні тенденції поведінкової корекції: класична обумовленість, оперантна обумовленість, мультимодальне програмування. Психотехніки біхевіорального консультативного напрямку. Методика „негативного впливу”, методика формування поведінки „Шейпінг”, зчеплення, затухання, методика позитивного і негативного підкріплення, контроль стимулу, згасання, оцінка доповідей, насичення, покарання. Опис консультативного процесу. Особливості роботи з дітьми. Використання прийомів „Тайм-аут”, „Гіперкорекція”, „Штраф”.

Тема 3. Когнітивний напрямок в психологічному консультуванні

Суть когнітивного підходу в консультативній практиці. Орієнтування на пізнавальні структури психіки. Основні підходи когнітивного напрямку. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури. Рационально-емотивна терапія (РЕТ) Елліса, когнітивна терапія Бека, реальнісна теорія Глассера. Основні моделі та техніки когнітивного консультування. Модель депресії, когнітивна тріада, депресивні схеми, когнітивні недоліки і викривлення. Когнітивна модель тривожних розладів. Модель дистресу, що розвивається у подружжя. Когнітивна модель розладів особистості. Когнітивні техніки: „Сократівський діалог”, „Заповнення порожнини”, декатастрофізація, когнітивна атрибуція, переформулювання, децентралізація, перевірка гіпотези, планування діяльності, систематична десенсибілізація.

Тема 4. Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні

Загальна характеристика гуманістичного консультативного напрямку. Основні течії гуманістичної терапії: власне екзистенційна

терапія, роджеріанський напрямок консультування, гештальтконсультування, трансактний аналіз у консультуванні. Загальна характеристика трансперсональної психотерапії С.Грофа.

Характеристика основних умов необхідних для підтримування атмосфери консультативного процесу: позитивне ставлення, емпатія, аутентичність, утримування від інтерпретації (К.Роджерс). Основні компоненти роджерівської психотехніки: встановлення конгруентності, вербалізація, відображення емоцій. Характеристика основних понять гештальттерапії: відношення фігури і фону, усвідомлення потреб і зосередження на сьогодні, протилежності функції захисту і зрілості. Ігри та експерименти – основні пси хотехніки психологічної допомоги теорії Ф. Перлза. Характеристика основних технік трансактного аналізу – паралельні, перехресні, приховані трансакції. Дворівневі трансакції (кутові, подвійні).

Змістовий модуль 4. Процес психологічного консультування

Тема 1. Організація і методика консультування

Визначення консультативного контакту, його основні параметри: емоційність, інтенсивність, конфіденційність, надання підтримки. Вплив теоретичних орієнтацій консультанта на визначення суті консультативного контакту. Якість консультативного контакту. Фактори ефективності контакту. Поняття терапевтичного клімату. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату.

Умови консультування, структурування консультативного простору і часу. Перші взаємні враження психолога і клієнта як фундамент психотерапевтичної роботи. Очікування клієнта. Основні установки на психолога. Форми емоційно-рольової взаємодії: керівництво, партнерство, керівництво-партнерство.

Особистість клієнта. Проблемацентровані та психолого-центровані клієнти. "Рентні" клієнти.

Основні підстави та ознаки несприятливого прогнозу стосовно подальшої роботи з клієнтом (10, 46-47).

Тема 2. Основні етапи психологічного консультування

Проблема моделей структури консультативного процесу. Процедура консультування "п'ять кроків" (Айви А., Айви М., Меновщikov В.). Консультування чотирьох етапне (Р.Мей, Ю. Альошина, О. Бондаренко). Характеристика основних етапів консультування.

Підготовчий етап. Збирання відомостей і встановлення контакту. Виявлення очікувань. Укладання контракту. Завдання підготовчого етапу.

Діагностичний етап. Перша фаза: клієнт говорить, консультант слухає. Тестування. Робота зі скаргою. Розпитування клієнта. Друга фаза: консультант і клієнт формують запит. Робота з почуттями. Завдання психолога на діагностичному етапі.

Корекційний етап. Завдання корекційного етапу. Можливості і технічні прийоми психокорекційного впливу. Визначення реєстру рішень і вибір серед альтернатив.

Заключний етап. Узагальнення висновків щодо зміни поведінки клієнта. Закріплення мотивації клієнта щодо змін. Обговорення питань, що стосуються подальших стосунків клієнта з консультантом.

Психологічний тренінг поетапного проведення консультацій.

Тема 3. Методи психологічного консультування

Загальна характеристика консультативної бесіди. Бесіда як метод одержання даних на основі вербальної комунікації. Бесіда як діагностичний метод, що дозволяє одержати інформацію про внутрішні процеси, суб'єктивні переживання й особливості поведінки людини. Бесіда як особливий психотерапевтичний засіб установалення контакту.

Технологія проведення бесіди. Умови взаємодії. Організація місця консультативної бесіди. Час бесіди. Одяг та імідж консультанта.

Встановлення і підтримка контакту. Вітання і знайомство. Позиція і дистанція. Спостережливість і рефлексія психолога. Уважна поведінка консультанта – основа спілкування. Психологічний тренінг уважного поведіння.

Активне слухання. Навички слухання. Навички дослідження. Навички дій. Психологічний тренінг активного слухання.

Інтерв'ю у психологічному консультуванні. П'ятиступенева модель інтерв'ю.

Змістовий модуль 5. Особливості психологічного консультування клієнтів із розладами поведінки.

Тема 1. Особливості психоконсультування клієнтів із вадами саморегуляції.

Плачучі клієнти. Причини плачу клієнта. Особливості психологічного консультування клієнтів які плачуть. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які плачуть.

Клієнти, що переживають провину. Почуття провини. Особливості психологічного консультування клієнтів які переживають провину. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які переживають провину.

Клієнти з істеричною поведінкою. Характеристика істеричної особистості. Особливості психологічного консультування клієнтів як переживають провину. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з істеричною поведінкою.

Обсесивні клієнти. Ознаки обсесивності. Особливості психологічного консультування клієнтів з обсесивною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з обсесивною поведінкою.

Клієнти з параноїдальними розладами. Характеристик апараноїдальної особистості. Особливості психологічного консультування клієнтів з параноїдальними розладами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з параноїдальними розладами.

Клієнти з шизоїдною поведінкою. Шизоїдна особистість. Особливості психологічного консультування клієнтів з шизоїдною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з шизоїдною поведінкою.

Клієнти з асоціальною поведінкою. Асоціальність як особистісний розлад. Особливості психологічного консультування клієнтів з асоціальною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з асоціальною поведінкою.

Клієнти із алкогольною залежністю. Причини алкоголізму. Особливості психологічного консультування клієнтів із алкогольною

залежністю. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із алкогольною залежністю.

Клієнти із сексуальними проблемами. Причини сексуальних проблем. Особливості психологічного консультування клієнтів із сексуальними проблемами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із сексуальними проблемами.

Тема 2. Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах.

Клієнти із психосоматичними розладами. Походження психосоматичних розладів. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із психосоматичними розладами

Клієнти із депресією. Прояви депресії Особливості психологічного консультування клієнтів із проявами депресії. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із проявами депресії.

Клієнти із суїцидними намірами. Причини суїциду. Особливості психологічного консультування клієнтів із суїцидними намірами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із суїцидними намірами.

Консультування людей при переживанні втрати. Консультування у випадку смерті близької людини. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які переживають втрату. Консультування у випадку втрати при розлученні. Особливості бесіди з умираючою людиною.

Тема 3. Особливості психоконсультування клієнтів з неадекватною поведінкою.

Клієнти з тривожною поведінкою. Причини тривожності. Характеристика захисних механізмів які використовують клієнти з тривожною поведінкою. Особливості психологічного консультування клієнтів з тривожною поведінкою.

Клієнти із страхом і фобіями. Причини страхів і фобій Особливості психологічного консультування клієнтів зі страхами і фобіями.

Вороже налаштовані і агресивні клієнти. Причини ворожості і агресивності Особливості психологічного консультування вороже

налаштованих і агресивних клієнтів.. Завдання консультанта у роботі з вороже налаштованими і агресивними клієнтами.

Немотивовані клієнти. Особливості психологічного консультування немотивованих клієнтів. Завдання консультанта у роботі з немотивованими клієнтами

Клієнти з підвищеними вимогами. Особливості психологічного консультування клієнтів з підвищеними вимогами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами для яких характерні підвищені вимоги.

Змістовий модуль 6. Сімейне консультування

Тема 1. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем

Актуальні проблеми сімейного консультування. Особливості консультування подружньої пари. Форми і методи сімейного консультування. Організація роботи з подружньою парою. Організація роботи з одним із членів подружжя. Робота з самотніми людьми, що мають проблеми у пошуках партнера. Психологічна допомога майбутньому подружжю. Типові проблеми сім'ї. Причини звернення чоловіка й дружини в консультацію. Індивідуальне консультування подружжя. Використання домашніх завдань при роботі з подружжям. Психологія сімейної травми. Види переживань, обумовлені сімейними конфліктами: стан глибокого сімейного незадоволення, непосильна психофізична перенапруга, стан тривоги. Корекція проблем сім'ї. Психологічна допомога клієнтам при розлученні.

Тема 2. Консультування батьків

Проблеми консультування батьків. Основні скарги батьків, їх класифікація. Гіпердомінантна позиція батька стосовно дитини. Корекція позиції батька стосовно дитини. Корекція стосунків батьків і дитини. Акції довіри. Розмови про власні почуття й переживання. Організація довірливої розмови. Системне психологічне консультування сім'ї

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер – М.:Прогресс, 1995. – 296с.
4. Александровский Ю.А. Пограничные психологические расстройства / Ю.А. Александровский – М., 1993.
5. Алёшина Ю.Е. и др. Семейное и индивидуальное консультирование / Ю.Е. Алёшина // Спецпрактикум по социальной психологии: – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989, – 89с.
6. Андриющенко Т.Ю. Карабекова Н.В. Коррекция психологического развития младших школьников на начальном этапе обучения / Т.Ю. Андриющенко, Н.В. Карабекова // Вопр. психологии. – 1993. – №1. – С. 47-53.
7. Берн Э. Игры в которые играют люди / Э. Берн // Л., 1992.
8. Бехтерев В. М. Объективная психология / В.М. Бехтерев – Наука, 1991. – 476с.
9. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
10. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
11. Бурменская Г. В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возвратно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 136с.
12. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением / М.Е. Бурно – М., 1987.
13. Бэндлер Р. и др. Семейная психотерапия / Р. Бэндлер и др. – Воронеж, НПЦ "Модек" – 1993. –128с.
14. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский – М.:

Искусство, – 1986. – 573с.

15. Герриг Р., Зимбардо Ф. Психология и жизнь / Р. Герриг, Ф. Зимбардо // 16-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 956с.

16. Гершензон М.О. Творческое самосознание / М.О. Гершензон // Вехи. – Молодая гвардия, 1991– С.85-108.

17. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.

18. Годфруа Ж. Что такое психология / Ж. Годфруа – М., 1992. – 2Т.

19. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.

20. Гринсон Р. Техника и практика психоанализа / Р. Гринсон – Воронеж, 1994.

21. Гунати Л. Психологические приёмы и методы работы на Телефонe / Л. Гунати // Междунар. конфер. Пермь, 1995.

22. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

23. Древаль А.В. Диагностика болезней (метод интервью) / А.В. Древаль – М., 1994.

24. Дубровина И.В. Школьная психологическая служба / И.В. Дубровина – М., Педагогика, 1991. – 232с.

25. Захаров А.И. Неврозы у детей и подростков / А.И. Захарова – 1991.

26. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т.М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.

27. Капустин С. А. Границы возможностей психологического консультирования / С.А. Капустин // Вопр. психол. – 1993 -№5.

28. Карвасарский Б.Д. Психотерапия / Б.Д. Карвасарський – М., 1985.

29. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

30. Красило А. И. Психологическое консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж:

издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.

31. Кратохвил С. Психотерапия семейных и супружеских дисгармоний / С. Кратохвил – М., 1991.

32. Лазар С, Зонненберг С, Уреано Р. Психодинамическая терапия. Краткое руководство / С. Лазар, С. Зонненберг, Р. Уреано – М., 1992.

33. Лэндрет Г. Л. Игровая терапия: Искусство отношений / Г.Л. Лэндрет // [пер. с англ.] – М.: Междунар. пед. академия, 1994., – 386с.

34. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

35. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.

36. Макшанов С.И. Хрящева Н.Ю. Психодинамика в тренинге / С.И. Макшанов, Н.Ю Хрящева – СПб., 1993.

37. Мамардашвили М.К. Классический и неклассический идеалы рациональности / М.К. Мамардашвили – Тбилиси: "Мецниереба", 1984. – 81с.

38. Маслоу А. По направлению к психологии Бытия / А. Маслоу – М.: Эксмо-Пресс, 2002. – 272 с

39. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.

40. Методи активного соціально-психологічного навчання. – К., 1991.– 56с.

41. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.

42. Москаленко В.Д. Когда любви слишком много. Профилактика любовной зависимости / В.Д. Москаленко – 2-е изд. – М.: Психотерапия, 2007. – 224 с.

43. Моховиков А.Н. Телефонное консультирование / А.Н. Моховиков – М.: Смысл, 1999. –192с.

44. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

45. Налимов В.В. В поисках иных смыслов. / В.В. Налимов - М: Прогресс, 1993. – 180 с.

46. Налимов В.В. Спонтанность сознания / В.В. Налимов – М.: Прометей, 1989. – 288с.

47. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер – СПб.: Питер, 2008. – 400с.
48. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.
49. Немов Р.С. Практическая психология: Учеб. пособие / Р.С. Немов // Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997, 320с.
50. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
51. Овчарова Р.В. Социально-педагогическая запущенность в детском возрасте / Р.В. Овчарова – М., 1995.
52. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова – М., 1996.
53. Огинская М.М., Розин М.В. Мифы психотерапии и их функции // Вопр. психологии / М.М. Огинская, М.В. Розин – 1996. – №4.
54. Орлов А.Б., Хазанова М.А. Феномены эмпатии и конгруэнтности // Вопр. психол. / А.Б. Орлов, М.А. Хазанов – 1996. – №4.
55. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій: Метод, рекоменд. – К., 1992. – 116с.
57. Панок В.Г. Психологічне консультування: теорія та практика: навч.-метод. посібник / В.Г. Панок, І.М. Зварич, Я.В. Чаплак, О.М. Чернописький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 272с.
56. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
57. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская – М: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – 216с.
58. Практическая психология образования / Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: "Сфера" – 1997.– 528с.
59. Психодиагностика и психокоррекция / Под ред. А. А. Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.
60. Психотерапевтическая энциклопедия / Под ред. Б.Д. Карвасарского.– СПб: Издательство «Питер», 2000.– 1024с.
61. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

62. Психологія сім'ї / Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. та ін.; За заг. ред. В.М. Поліщука. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 239 с.

63. Психотерапія дітей и подростков. 2-е изд. / Под ред. Ф. Кендалла. – СПб.: Питер, 2002. – 432с.

64. Российская Ассоциация Телефонной Экстренной Психологической Помощи: Буклет. СПб., 1996.

65. Рундестам К. Групповая терапия. Психокоррекционные группы: Теория и практика / К. Рундестам // [пер. с англ.] М.: Прогресс, 1990.

66. Сальникова Л.С, Телефон доверия / Л.С. Сальникова – М.: Знания, 1990. – 192с.

67. Селигман М. Как научиться оптимизму / М. Селигман – П.: Персей, 1997. – 432 с.

68. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман – М.: София, 2006. – 368 с.

69. Скоромная Ю.Е. Субъективная готовность к материнству как психологический феномен: Дис... канд. психол. Наук: 19.00.13 / Московский открытый социальный университет / Ю.Е. Скоромная – М., 2006. – 217 с.

70. Смит Н. Современные системы психологи. / Н. Смит // [пер. с англ. под общ. ред. А.А. Алексеева] – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384с.

71. Столин В.В., Бодалев А.А. Семья в психологической консультации / В.В. Столин, А.А. Бодалев – М., 1989.

72. Стюарт Й., Джонс В. Основы ТА: Транзакційний аналіз / Й. Стюарт, В. Джонс // [пер. з англ.] – К.: ФАДА, ЛТД, 20002.– 393с.

73. Тагильков В.А. Психология лечебного процесса / В.А. Тагилькова – Л., 1984.

74. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко – К.: Либідь, 2003. – 376с.

75. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл – М.: Прогресс, 1990. – 386с.

76. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам. [под ред. Забродин Ю.М., Пожилыко В.И.] / Ф. Франселла, Д. Баннистер – М.: Прогресс, 1987. – 236с.

77. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции / З. Фрейд – М.: Наука, 1991. – 456с.
78. Фрейд З. Психология бессознательного / З. Фрейд – М., 1989.
79. Фрейд З. Толкование сновидений / З. Фрейд – К: Здоровье, 1991. – 384с.
80. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм – М.: Республика, 1992. – 430с.
81. Фромм Э. Иметь или быть? / Э. Фромм // Прогресс, 1990. – 336с.
82. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.
83. Харин С.С. Искусство психотренинга. Заверши свой гештальт / С.С. Харин – Минск, 89 – 352с.
84. Хембли Г. Телефонная помощь / Г. Хембли // Одесса, 1992.
85. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. // Г.О. Хомич, Р.М. Ткач – К.: МАУП, 2004. – 152с.
86. Хоружий С.С. Диптих безмолвия / С.С. Хоружий – М.: Центр психологии и психотерапии, 1992-174с.
87. Хьелл, Зиглер Д. Теория личности / Хьелл, Д. Зиглер – СПб : Питер Ком., 1998. – 608с.
88. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
89. Чаплак Я.В. Основи психологічного консультування: навч.-метод. посібник / Я.В. Чаплак, О.М. Чернописький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 248с.
90. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.
91. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер – М., 2000.
92. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.
93. Штифурак В.С. Психологічне консультування.– Навчально-методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2011. – 192с.

94. Штифурак В.С. Теорія і практика групової роботи.– / Навчально-методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2012. – 192с.
95. Штифурак В.С.Психологія сім'ї: навчальний посібник / В.С.Штифурак – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012, – 320с.
96. Этические стандарты для психолога Мадрид. Испания. 1987. // Вопр. Психологии. – 1990. – №5. – с. 158-162.
97. Юнг К. Тевистокские лекции. Аналитическая психология: её теория и практика / К. Юнг – Киев. СИНТО, 1995, – 228 с.
98. Яновский С.С. Семейная психоаналитическая психотерапия: Курс лекцій / С.С. Яновский – Симферополь: Н. Оріанда, 2010. – 136с.

3. Тематика практичних та лабораторних занять

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи психологічного консультування

Практичне заняття № 1

Тема: Суть психологічного консультування, його основні цілі

План

1. Методологічні основи психологічного консультування.
2. Психологічна проблематика в особистому житті людини та причини її виникнення.
3. Проблема критеріїв норми психічного розвитку.
4. Основні види психологічної допомоги (консультування, корекція, психотерапія психологічна або медична).
5. Сучасний стан теорії і практики вітчизняного консультування.
6. Стан та особливості консультативної практики за кордоном.
7. Основні підходи в психологічному консультуванні (проблемно-орієнтоване, особистісно орієнтоване, центроване на виявленні ресурсів особистості для вирішення його проблем (solution talk)).
8. Види психологічного консультування.

Основні поняття до теми

Психологічне консультування. Психолог-консультант. Клієнт. Норми психічного розвитку. Зона підвищеного ризику. Життєві негаразди. Емоційні відхилення. Розчарування. Фрустрація. Моральна підтримка. Стан душевного розладу. Проблемно-орієнтоване консультування. Особистісно орієнтоване консультування. Консультування центроване на виявленні ресурсів особистості для вирішення його проблем (solution talk).

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Як виявляється проблема співвідношення науки і практики в сучасній психології?

2. Як співвідносяться поняття «практична психологія» і «психологічна практика»?
3. Сформулюйте визначення поняття "психологічна допомога".
4. Які соціальні, філософські і наукові події призвели до виникнення психологічної допомоги як інституту і професії?
5. Сформулюйте основні відмінності проблематики психологічної допомоги в розвинених країнах та країнах "третього світу".
6. Охарактеризуйте взаємозв'язок і відмінності між психотерапією та консультуванням.
7. Визначте мету та найважливіші завдання психологічного консультування. У чому полягають їхні особливості?
8. Чим пояснюється специфіка ситуації звертання за психологічною допомогою?
9. Обґрунтуйте необхідність та специфіку застосування психологічної допомоги в різних галузях.
10. Яке місце займає консультування серед інших видів роботи практичного психолога?
11. Як розуміється сутність психологічного консультування в сучасній психології?
12. Охарактеризуйте проблеми, які має врахувати психолог у консультативному процесі.
13. Визначте етапні моменти в процесі сприйняття людини людиною.
14. Охарактеризуйте основні види психологічного консультування (разова консультація, короткотермінове та середньотривале консультування).
15. Який спеціаліст (спеціальність, кваліфікація) має право на надання професійної психологічної допомоги?
16. У чому полягають відмінності та схожість між такими суміжними галузями діяльності, як психологічне консультування та психотерапія?
17. Що таке позамедична психотерапія?
18. Основне завдання консультанта — вжитися в екзистенцію клієнта й встановити з ним автентичний зв'язок. Обґрунтуйте власне розуміння цієї думки.

19. Визначте основну проблематику, що передбачає надання психологічної допомоги за Норберто Кеппе та названий ним "інтегральний психоаналіз" В. Франкла.

1. Аналіз ситуації консультативної практики.

Впродовж заняття студенти працюють у ролі експертів, визначаючи типи відхилень у психічному розвитку дітей. При цьому використовують описані відхилення, факти біографії та подану схему.

Характеристика відхилень у психічному розвитку

Типи відхилень	Відхилення	
	Прояви	Факти біографії
Порушення поведінки	Неслухняність, буйнівність, деструктивність, запальність, безвідповідальність, нахабство, ревнивість, гнівливість, шаленство, опоганення, нав'язливість.	Раптові напади, опір авторитету, неадекватне почуття провини, загострена чутливість, сварливість.
Порушення особистості	Почуття неповноцінності, розвинена самосвідомість, уникнення спілкування, тривожність, плач, гіперсенситивність, нечаста посмішка, депресія, гризіння нігтів, боязливість.	Прагнення до усамітнення, сенситивність, несміливість.

Незрілість	Розсіяність, незграбність, пасивність, марення наяву, млявість, сонливість, нервовий сміх, мастурбація, гризіння предметів, запізнiла гра.	Нездатність взаємодіяти зі складною дійсністю, втечі з дому, таємні крадіжки, некомпетентність.
Асоціальні тенденції	Протиправна поведінка.	"Погані" друзі, прогулювання школи, пізнє вклавдання спати, відданість вибраним одноліткам, прийняття асоціальними групами, співучасть у крадіжках.

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1

1. Розкрийте зміст поняття «психологічне консультування».
2. Обґрунтуйте власними міркуваннями думку про те, що психологічне консультування може допомогти людині краще впізнати свою долю, обрати і відбутися в обраній професії як справжній фахівець, ефективніше використати власний потенціал.
3. Доведіть, що психологічне консультування є одним із провідних напрямків роботи практичного психолога не лише у школі, а й у дитячій лікарні.

Варіант 2

1. Поясніть, чому заборона давати поради є одним із принципів психологічного консультування.
2. Назвіть відомі Вам принципи психологічного консультування.
3. Визначте роль і місце психоконсультування у психоконсультативній допомозі.

Варіант 3

1. Сформулюйте мету психологічного консультування.
2. Розкрийте зміст поняття «анонімність».
3. Що таке «управлінське консультування»?

4. Дискусія на тему: «Психологічний вплив на клієнта у консультуванні» (30хв). .

Запитання до дискусії

1. Які етапні моменти психоконсультативного впливу у процесі прийняття людини людиною? Що домінує у перші хвилини зустрічі психоконсультанта з клієнтом?
2. Логіка принципів психоконсультування. Чи можна назвати з усіх принципів один найголовнішим?
3. Чи можете Ви безапеляційно погодитися з думкою про те, що задоволення запитань клієнта вважається найважливішим показником ефективності психологічного консультування.

5.Тестові завдання

Тестове завдання № 1

Виберіть правильну відповідь

400 р. до н.е. запропонував класифікацію психічних зрушень і захворювань...

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Гіппократ
- г) Б.Спіноза

Тестове завдання № 3

Виберіть правильну відповідь

400 р. до н.е. припустив, що самоусвідомлення - це первісна (чиста) форма знання...

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Гіппократ
- г) Арістотель

Тестове завдання № 4

Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ
- в) Платон
- г) Піфагор

Тестове завдання № 7

Виберіть правильну відповідь

1675 р. намагався вирішити дуалізм душі і тіла...

- а) Б.Спіноза
- б) Дж.Локк
- в) Р.Декарт
- г) В.Шекспір

Тестове завдання № 16

Виберіть правильну відповідь

1900 р. запропонував першу системну форму психотерапевтичного консультування...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У. Джемс

Тестове завдання № 49

Виберіть правильну відповідь

80-ті роки 20-го століття в Україні розроблено та впроваджуються активні соціально-психологічні методи навчання (АСПН).

- а) Г.Балл
- б) С.Максименко
- в) Т. Яценко

г) Д.Бех

Тестове завдання № 50
Виберіть правильну відповідь

На 1 Установчому з'їзді Товариства психологів України прийнято Етичний кодекс психолога.

- а) 1989
- б) 1900
- в) 1992
- г) 1994

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література:

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Александровский Ю.А. Пограничные психологические расстройства / Ю.А. Александровский – М., 1993.
4. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
5. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
6. Бурменская Г. В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возвратно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 136с.
7. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.

8. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
9. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
10. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т.М. Зелінська – К.: Каравела, 2010. – 256 с.
11. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
12. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.
13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
14. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
15. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
16. Хьелл, Зиглер Д. Теория личности / Хьелл, Д. Зиглер – СПб : Питер Ком., 1998. – 608с.
17. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.
18. Штифурак В.С. Психологічне консультивання.– Навчально-методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2011. – 192с.

Практичне заняття № 2

Тема: Професійне становлення психолога-консультанта

План

1. Особистість консультанта як основна складова процесу консультивання.
2. Характеристика загальних вимог, що висуваються до

психологічного консультування та психолога консультанта.

3. Роль і місце консультанта в консультуванні.
4. Теоретичні підходи до побудови функціональної моделі особистості психолога-практика.
5. Професійна підготовка, кваліфікація, функції та засоби впливу психолога-консультанта.
6. Психологічна характеристика умінь та навичок психолога-консультанта.
7. Вплив професійної діяльності на особистість психолога-консультанта.

Основні поняття до теми

Психологічна служба. Консультуючий психолог. Супервізор. Сприйняття і розуміння людьми один одного. Автентичність. Емпатія. Конгруентність. Рефлексія. Комунікативний інтелект. Емоційність. Швидкість реакцій.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Сформулюйте найважливіші рольові функції консультанта.
2. Поясніть своє розуміння такого твердження: "Консультант повинен усвідомлювати, хто він, ким може стати і яким його сподівається бачити клієнт".
3. Що на практиці означає головне завдання консультанта: допомогти клієнтові з'ясувати свої внутрішні проблеми й усунути їх?
4. Що означає поняття "ефективний консультант"?
5. Перерахуйте особистісні якості, що могли б стати основою програми з підготовки консультантів.
6. Поясніть думку про те, що основним засобом, стимулюючим удосконалення особистості клієнта, є особистість консультанта.
7. Чому консультантові важливо знати, який вплив матимуть його цінності на процес консультування?
8. Аргументуйте думку про те, що захопленість професійною діяльністю нерідко призводить до того, що страждає родина консультанта.
9. Які права має консультант-психолог?

10. Що означає для консультанта вислів "глибоке усвідомлення специфіки професії"?
11. Що слід розуміти під поняттям "засоби впливу консультанта"?
12. Якими вербальними й невербальними засобами впливу повинен володіти консультант?
13. Поясніть та аргументуйте прикладами таку думку: сформувати зворотний зв'язок та оцінити поведінку людини можна тільки після того, як буде накопичено достатню кількість фактів, що підтверджують таку інтерпретацію.
14. Поясніть думку про те, що основним засобом, стимулюючим удосконалювання особистості клієнта, є особистість консультанта.
14. У чому проявляються предмет і мета професійної діяльності психолога?
15. Якими принципами керується консультант-психолог?
16. Які умови і критерії ефективності консультування у сучасній психологічній практиці?
17. Які вимоги пред'являються до психолога-консультанта?
18. Якими вербальними й невербальними засобами впливу повинен володіти консультант?
19. Які обставини заважають уважно вислуховувати клієнта?
20. Чи пов'язані між собою вербальна й невербальна поведінка консультанта?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Впродовж заняття студенти працюють у ролі експертів, визначаючи психологічні аспекти спілкування однокласників, які працюють в парах. При цьому використовують подану схему.

Психологічні аспекти спілкування

Аспект	Процес	Бар'єри	Характеристика
Комунікативний	Засоби	Смислові	Спілкування як діалог за допомогою мовних і немовних засобів
Інтерактивний	Стратегія і тактика	Рольові. Пізнавальні	Спілкування як кооперація або ж конкуренція. Рівні (соціальний, діловий, духовний) і стилі спілкування (демократичний, авторитарний, суперечливий). Спілкування як взаємодія шляхом зараження, навіювання, переконування, наслідування
Перцептивний	Ефекти	Перцептивні	Спілкування як ідентифікація і рефлексія. Спілкування і каузальна атрибуція, настановлення, ефекти ореолу, стереотипізації, ефект новизни, атракції (симпатія, дружба, кохання)

2. Робота в малих групах

А. В ситуації „модельовання” наділити групу функцією експерта, де основне завдання – провести професійну експертизу консультативного прийому. Для експертів готується „бланк експертизи”, в якому виділяються параметри і система оцінювання. За підсумками роботи студентам виставляються відповідні бали.

Параметри оцінювання роботи психолога-консультанта

	<i>Професійно-значущі якості</i>	<i>Бали (від 1 до 10)</i>
1	Виділення, констатація проблеми клієнта	
2	Залучення клієнта в процес вирішення проблеми	

3	Конгруентність	
4	Безумовне позитивне ставлення	
5	Доброзичливість	
6	Уміння вибирати адекватні способи підтримки	
7	Приймаюче ставлення	
8	Толерантність	
9	Емпатія	
10	Здатність психологічного прогнозу	

Б. Впродовж заняття студенти працюють у ролі експертів, визначаючи ефективність консультування як роботу кваліфікованого психолога і не ефективність, як роботу некваліфікованого психолога. При цьому використовують описані ситуації та подану схему.

В. Мати 7-річного хлопчика: “Моя дитина губиться, не вміє спілкуватися з іншими дітьми. Хоча я намагаюся запрошувати в гості чи ледве не весь двір. Усі хлопці грають, а мій хлопчик сидить у куті один. Як допомогти йому перебороти бар’єр відчуженості?”

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Атрибути некваліфікованого і кваліфікованого фахівця

Атрибути	Кваліфікований психолог	Некваліфікований психолог
1. Цілі психологічної допомоги	Допомагає клієнту в досягненні його цілей і слідує схильностям клієнта. Може запропонувати альтернативне сприйняття і в деяких випадках підказує напрям	Переслідує власні цілі, використовуючи клієнта, дотримується власних уподобань. Не в змозі дати клієнту необхідний напрям і

		підтримку
2. Відгуки (реакції)	Здатний знайти безліч реакцій на широкий спектр ситуацій і проблем	Не має потрібного відгуку або вперто чіплятися за один. Типовий стиль поведінки
3. Світогляд (концепція)	Розуміє і використовує в роботі безліч концепцій	Не має ясної концепції, працює в рамках однієї з них
4. Культурна продуктивність	Здатний до вироблення безлічі думок, слів і моделей поведінки всередині своєї культури і в рамках інших культур	Здатний працювати тільки в рамках однієї культури
5. Обмеження	Розуміє обмеження і працює під наглядом. Проводить спільну роботу з іншими психологами в контексті теорій, концепцій консультування	Діє, не визнаючи своїх обмежень, працює без нагляду, не може працювати з іншими професіоналами
6. Міжособистісний вплив	Розуміє, як його реакція впливає на клієнта, і навпаки	Не розуміє міжособистісного впливу. Часом навіть заперечує те, що клієнт перебуває під його впливом під час консультування
7. Людська гідність	Чесно спілкується з клієнтом,	Стається до клієнта

	поважаючи його гідність	нешанобливо, нечесно, бездушно, часом в образливій манері
8. Узагальнена теорія	Активно освоює нові теорії, систематично розвиває власну концепцію психологічної допомоги. Після вивчення може стати прихильником якоїсь однієї теорії	Рабськи прив'язаний до однієї теорії і гадки не має про альтернативні, можливо, нездатний до систематичного підходу
9. Відношення до теорії	Розглядає теорію як відображення реальності. Розуміє, що його власні переконання засновані на манері мислення і впливають із його культурної та статевої приналежності	Ігнорує статові та культурні відмінності, що лежать в основі процесу психотерапії

4. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

5. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1

1. Що означає поняття «цінності консультанта»?
2. Які причини виникнення «синдрому зростання»?
3. Наведіть приклади відомих вам психоконсультантів. Які риси їх, як професіоналів, Вам імпонують найбільше?

Варіант 2

1. Як ви розумієте тезу про те, що консультант повинен бути «об'єктивним», ціннісно-нейтральним і не вносити в консультативні стосунки свою життєву філософію і ціннісну систему.
2. Ніякий консультант не може вказувати іншій людині, як йому жити. Якщо Ви погоджуєтесь з цією думкою то поясніть, яку ж місію відведено психоконсультанта?
3. Який позитивний і негативний вплив професії психоконсультанта на людину?

Варіант 3

1. Обґрунтуйте таку тезу: у процесі консультування ми повинні допомогти клієнтам найбільше повно виявити систему їхніх цінностей і прийняти на її підставі самостійне рішення, яким чином вони можуть змінити поведінку або навіть самі цінності.
2. Поясніть як негативно впливає професійна діяльність на психоконсультанта і як цьому запобігати?
3. Які риси на Вашу думку є найголовнішими для успішної професійної діяльності психоконсультанта?

6. Дискусія на тему: «Психологічний портрет консультанта» (30хв).

Запитання до дискусії:

1. Назвіть ті цінності, якими на Вашу думку обов'язково має володіти консультант?
2. Якщо професійна діяльність психоконсультанта «шкідлива» для нього як для людини, то чи варто нею займатися?
3. Якщо консультант знає про власні особистісні проблеми, то чи повинен він це приховувати від клієнта?

7.Тестові завдання

Тестове завдання № 4

Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ

- в) Платон
- г) Піфагор

Тестове завдання № 5

Виберіть правильну відповідь

1500 р. вказав на значущість групової динаміки і соціальної взаємодії...

- а) Н.Макіавеллі
- б) С.К'єркегор
- в) Ч.Дарвін
- г) Е.Крепелін

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 45

Виберіть правильну відповідь

Прийнята Постанова Державного комітету СРСР про введення ставки шкільного психолога в усі навчально-виховні заклади країни.

- а) 1986р.
- б) 1988р.
- в) 1989р.
- г) 1991р.

Тестове завдання № 46

Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р
- в) 1999р
- г) 2000р.

8. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
3. Бурно М.Е. Терапия творческим самовыражением / М.Е. Бурно – М., 1987.
4. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
5. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-еизд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
6. Горноста́й П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горноста́й, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
7. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.
8. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
9. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
10. Практическая психология образования / Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: "Сфера" – 1997.-528с.
11. Психодиагностика и психокоррекция / Под ред. А. А. Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.
12. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
13. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

Лабораторне заняття №1

Тема: Техніки та прийоми психологічного консультування. Професійний етикет

План

1. Поняття техніки і технічних прийомів в психологічному консультуванні.
2. Комунікативні техніки у консультативній допомозі.
3. Особливості прийому зустрічі клієнта в психологічному консультуванні.
4. Загальна підготовка психолога-консультанта до початку розмови з клієнтом.
5. Умови взаємодії психолога і клієнта. Активне слухання клієнта.
6. Прийоми активного слухання: заохочення, повторення, переформулювання, рефлексія, узагальнення.
7. Запитання в консультативному процесі.
8. Проблема порад в психологічному консультуванні. Основні функції порад.
9. Основні прийоми спілкування з людьми. Уміння переконувати людей.
10. Сутність основних прийомів психологічного консультування на стадії сповіді клієнта.
11. Техніки для інтерпретації сповіді клієнта.
12. Правила, яких дотримується консультант пропонуючи свої висновки та рекомендації клієнту.
13. Техніка завершального етапу консультування.
14. Професійний етикет консультанта. Найважливіші рольові функції консультанта.
15. Перенесення і контрперенесення в консультуванні й психотерапії.
16. Охарактеризуйте основні риси психоконсультативного контакту.

Основні поняття до теми

Техніка психологічного консультування. Психологічна напруга. Трансформація особистості. Сповідь. Трактування. Нереклексивне слухання. Реклексивне слухання. Перефразування. Локус скарги. Самодіагноз. Проблема. Запит. Генералізація. Переказ. Етапи психологічного консультування. Інтерпретація сповіді клієнта. Протиріччя в фактах. Процедура активізації пам'яті і мислення клієнта. Технічні помилки психологічного консультування. Супервізорство.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте основні техніки психоконсультування.
2. Визначте, у яких випадках слід застосовувати ту чи іншу техніку психоконсультування.
3. Чому відповідь на питання про роль консультанта криється в розумінні сутності процесу консультування?
4. Які правила лежать в основі професійної етики психоконсультанта?
5. Які обставини заважають уважно вислуховувати клієнта?
6. Назвіть основні елементи невербального поведіння клієнта, що формує його "портрет".
7. Дайте характеристику основних складових уважного поведіння консультанта.
8. Чи пов'язані між собою вербальна й невербальна поведінка консультанта?
9. З'ясуйте значення понять "перенесення" й "контрперенесення".
10. Які причини контрперенесення?
11. Які передумови є необхідними та бажаними для успішного проведення першої консультативної бесіди?
12. Які негативні моменти заважають успішному проведенню першої зустрічі?
13. За допомогою яких конкретних прийомів психолог-консультант може зняти психологічну напругу у клієнта?
14. Що являє собою прийом "дзеркалізація"? Де і коли він практично застосовується в процесі проведення психологічної консультації?
15. В чому сутність прийому емоційної підтримки зі сторони

психолога-консультанта?

16. Опишіть значення “активного слухання” в процесі консультації.
17. Дайте загальну характеристику навичок слухання.
18. Назвіть основні мікротехніки навичок дослідження й дій.
19. Доберіть тренінгові вправи на розвиток навичок “активного слухання” й проведіть їх серед своїх однокурсників.
20. Виступити з повідомленням про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.
21. Назвіть позитивні і негативні моменти при першій зустрічі психолога-консультанта з клієнтом.
22. Назвіть основні консультативні прийоми і методи налагодження контакту з клієнтом?
23. Вказати основні підстави та ознаки несприятливого прогнозу стосовно подальшої роботи з клієнтом.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

А. Виконання практичного завдання у трійках з розподілом визначених функцій трьохтактної схеми активного слухання.

Приклад:

Мати 3-річного хлопчика: “Ми виховували нашого сина чоловіком. Пам'ятаю, що він, сам ще карапуз, умів заступитися за молодшого хлопчика, допомогти слабкому. Але прийшов час вести його в дитячий сад. І от, прийшовши додому, він, пхикає, скаржиться на дітей... Що робити?”

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнці.

Трьохтактна схема активного слухання

Назва	Основна мета	Відповідні реакції
Підтримка	Дати можливість, тому хто говорить, висловити свою позицію	Мовчання, угу- піддакування, ехо, емоційний супровід

З'ясування	Переконатися, що ви правильно зрозуміли співбесідника	Уточнюючі запитання, перефразування
Коментування	Висловити свою точку зору	Оцінки, поради, коментарі.

Б. Виконання вправ, що сприяють розвитку активного слухання.

Є різні фактори, що ускладнюють розуміння й прийняття почуттів, думок і дій іншої людини. Крім цього, у розумінні іншого є величезний ризик – воно може нас змінити, воно загрожує нашій особистій стабільності. А нас лякають зміни. Тому найчастіше перша наша реакція на повідомлення іншої людини – це оцінка чи засудження, але не розуміння. Таку реакцію в умовах консультації не можна назвати професійною, тому формування й розвиток навичок активного слухання здається авторам важливим напрямом у підготовці майбутніх консультантів.

Пропонуємо виконати деякі вправи, спрямовані на розвиток навичок активного слухання й найбільш характерні труднощі, пов'язані з їх виконанням.

Вправа № 1. Знайомство

Кожен учасник кола повинен представити себе. Для цього він називає своє ім'я, а потім дві особистісні риси, що допомагають йому слухати партнера, й дві інші риси, що заважають слухати партнера. Після того, як перший учасник презентував себе, другий має дослівно повторити те, що він сказав, а потім уже представити себе. Третій учасник має повторити те, що попередній учасник сказав про себе, а потім уже назвати власні риси і т.д., поки вся група не назве себе. Після цього проводиться опитування кожного з учасників кола: що було легше – повторити слова іншої людини чи говорити про себе.

У процесі цього обговорення в деяких учасників виникає усвідомлення тих проблем, які заважають уважно вислуховувати партнера. Найчастіше озвучується думка про те, що почути партнера заважають зосередженість на процесі, а не на об'єкті запам'ятовування, зайва концентрація уваги на словах, а не на змісті; проекція власної думки на висловлення співрозмовника.

Вправа № 2. Детектив

Уся група встає в коло. Ведучий пропонує учасникам скласти детектив з будь-якими героями й змістом. Кожний з учасників придумує тільки одну версію, але так, щоб вона була продовженням попередньої розповіді. При цьому, перш ніж назвати свою фразу, необхідно дослівно повторити попередню. Вправа продовжується доти, доки всі не випробують себе в цій колективній творчості. Причому цікавим, на наш погляд, є те спостереження, що з початком «другого кола» помітно зростає кількість помилок відтворення попередньої пропозиції, а іноді й просто її «ігнорування». Ця вправа дає змогу учасникам зрозуміти, що труднощів у відтворенні слів партнера тим більше, чим більшою мірою ми особисто втягнені у бесіду.

Щодо здатності почути, то тут йдеться про баланс між особистою участю й здатністю відмежуватись.

Вправа № 3. Зіпсований телефон

Вибирають п'ять людей із членів групи – безпосередніх учасників завдання. Їм повідомляють, що в групі буде зачитаний текст, який вони мають переказувати один одному по пам'яті, не роблячи ніяких записів і позначок. Після цього в колі залишається тільки один з п'ятьох, а четверо виходять за двері. Йому зачитують текст. Потім запрошується другий учасник. Перший переказує все, що запам'ятав. Потім запрошується наступний і т.д., доки текст не повторить останній, п'ятий учасник. Завдання краще проводити з відеозйомкою або визначити групу спостерігачів, які будуть фіксувати можливі помилки і перекручування змісту, що трапляються в кожного з учасників.

Неважко помітити, що в результаті такої передачі зміст тексту спотворився до протилежного. Характерними труднощами, що ведуть до помилкового відтворення тексту, на думку учасників і спостерігачів, можна вважати вибірковість сприйняття, занадто велику увагу до деталей, нездатність структурувати інформацію, привнесення власних інтерпретацій.

І, незважаючи на те, що є визначені правила активного слухання (не перебивати, не переводити розмову на себе, не забігати наперед в осмисленні розмови, не давати порад), їх недостатньо, щоб цілком зрозуміти співрозмовника. Безперечно, активне слухання – це важлива навичка, яку необхідно тренувати й розвивати.

Навички дослідження

Запитання – це універсальний робочий інструмент психолога-консультанта. Ми уже відзначали, що за їхньою допомогою можна «розговорити» клієнта, зібрати необхідну інформацію чи уточнити інформацію, задати темп консультації, перевірити свої інтерпретації. Здатність психолога зрозуміти клієнта значною мірою залежить від точності запитань, які він ставить. Крім того, грамотне використання консультантом запитань задає певний алгоритм, послідовність бесіди.

Пропонуємо познайомитися з деякими завданнями, спрямованими на розвиток навичок ставити запитання і навичок послідовного ведення бесіди.

Вправа № 1. «Хто я?»

Всі учасники групи пишуть на аркушах паперу будь-яке поняття з заданої теми, ім'я й прізвище особи, добре відомої всій групі, але таким чином, щоб сусіди не бачили. Потім ведучий пропонує кожному прикріпити свою записку на спину комусь із колег. Тепер у кожного учасника групи на спині пришпилена записка з визначеним поняттям чи ім'ям, яку можуть прочитати всі інші, але не може прочитати він сам. За сигналом ведучого група займає свої місця. Тренер пропонує учасникам довідатися – «хто я», використовуючи тільки закриті запитання.

Більш успішним, як правило, виявляється той учасник, який продумає і використовує такий алгоритм: спочатку виявляє великі блоки інформації, потім дрібніші, а вже потім з'ясовує деталі.

Вправа № 2. Відкриті запитання

Учасникам пропонується визначити, які запитання вони частіше використовують у повсякденному житті – відкриті чи закриті. Багато хто не може відразу відповісти на це запитання. Ведучий пропонує поекспериментувати з відкритими питаннями. Учасники стають у коло і по черзі ставлять один одному відкриті запитання. У цьому завданні учасники мають можливість більше довідатися про іншого, його особистісні особливості, погляди і переваги. Учасник, відповівши на запитання, звернене до нього, сам формулює запитання до наступного. І так доти, доки в ролі того, хто відповідає й ставить запитання, не опиниться кожен член групи.

Вправа № 3. Перевертень

Учасникам пропонують придумати закрите запитання і поставити його сусідові. Завдання сусіда – переформулювати поставлене запитання на відкрите. Наприклад, запитання: «Тобі подобається моя зачіска?» можна переформулювати у такий спосіб: «Що ти думаєш про мою зачіску?». Кожен наступний учасник по черзі повинен спочатку переформулювати закрите запитання на відкрите, а потім поставити сусідові закрите запитання. Останнім ставить відкрите запитання перший учасник.

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Дискусія на тему: «Психоконсультативна ситуація».
Текстовий матеріал до дискусії.

Клієнтка: жінка 30 років, одружена, має трьох дітей, старшому з них 10 років. Проблема, з якою вона звернулася по допомогу, – труднощі в ухваленні рішення: зберегти шлюб або розлучитися з чоловіком, якого вона характеризує як людину що не піклується про неї і дітей, цілком зануреного у свою роботу, нудного і самовдоволеного. Чоловік відмовився брати участь у консультуванні, стверджуючи, що з ним усе гаразд, а лікуватися потрібно дружині, тому що це її проблема. Клієнтка стверджує, що розлучилася б негайно, якби не діти, яким, на її думку, потрібний батько. Головні її труднощі складаються в необхідності прийняти рішення, чи зберегти родину, тобто вибрати стабільність, зневажаючи стосунками з чоловіком, або все-таки розлучитися, тобто ризикнути, власне кажучи, змінити своє життя. Один із прийнятних виходів вона бачить у збереженні родини з іншим чоловіком (або чоловіками) із метою задоволення своїх емоційних і фізичних потреб.

У цьому конкретному випадку у консультанта виникає багато ціннісних питань. Одна з причин збереження шлюбу клієнткою – інтереси дітей. Що думає про це консультант – дітям корисніше мати обох батьків в умовах невдалої моделі взаємин чоловіка і жінки або краще стати свідками розлучення? Що взагалі думає консультант про шлюб, родину, розлучення, знаходження дітей у родині? Клієнтка говорить про позашлюбні зв'язки. Що думає консультант про їхню

правомірність?

Корисні або деструктивні ці зв'язки для життя клієнтки? Що думає консультант про безпеку і ризик у житті людини? Від відповідей на задані питання в чималому ступені буде залежати і процес консультування і його результат.

Запитання до дискусії

1. Якою має бути поведінка консультанта у вищенаведеній ситуації?
2. Чи може консультант запропонувати комусь із членів подружжя окремо без відома іншого пропонувати спосіб вирішення їх проблем?

4. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1.

1. Обґрунтуйте визначення поняття «консультант».
2. Розкрийте сутність ролі консультанта у психоконсультативному процесі.
3. Чим зумовлена ефективність роботи психоконсультанта?

Варіант 2.

1. Які найважливіші рольові функції консультанта?
2. Наведіть власне розуміння сутності процесу консультування.
3. Що таке модель ефективного консультанта? Навіщо потрібно її знати консультанту?

Варіант 3.

1. Чим відрізняється робота психоконсультанта від порад товариша чи друга у якійсь складній життєвій ситуації?
2. Чи може бути психоконсультантом людина, яка не вміє вирішувати власні психологічні проблеми?
3. Які риси особистості мають бути властиві ефективному консультанту?

7. Тестові завдання

Тестове завдання № 4

Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ
- в) Платон

г) Піфагор

Тестове завдання № 5

Виберіть правильну відповідь

1500 р. вказав на значущість групової динаміки і соціальної взаємодії...

- д) Н.Макіавеллі
- е) С.К'єркегор
- ж) Ч.Дарвін
- з) Е.Крепелін

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 45

Виберіть правильну відповідь

Прийнята Постанова Державного комітету СРСР про введення ставки шкільного психолога в усі навчально-виховні заклади країни.

- д) 1986р.
- е) 1988р.
- ж) 1989р.
- з) 1991р.

Тестове завдання № 46

Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- д) 1996р.
- е) 1997р
- ж) 1999р
- з) 2000р.

Завдання для самостійної роботи

Знайдіть друга чи родича, який має прийняти рішення. Запитайте у нього, чи згодний він пройти у вас курс консультування. Прекрасними темами для вашої першої спроби стануть такі проблеми, як велика покупка, майбутня зміна місця роботи чи дрібні щоденні проблеми в спілкуванні з другом, колегами. Наступна вправа містить у собі чотири етапи проведення консультації.

1. Підготовчий етап. Відведіть якийсь час на досягнення взаєморозуміння і розкажіть вашому “клієнтові” про структуру майбутньої бесіди.

2. Діагностичний етап. Перша фаза. З’ясуйте проблему і позитивні ресурси клієнта. Бажано розпитати клієнта про його минуле, про походження проблеми, про те, як він намагався її розв’язати. Виявіть важливі фактори, що визначають суть проблеми.
Діагностичний етап. Друга фаза. Запитайте клієнта, чого б він хотів досягти в ідеалі. Визначте оптимальне рішення як мету зустрічі.

3. Корекційний етап. На прикладі техніки “складання списків” придумайте якомога більше ідей і рішень. Тепер проблема і бажаний результат для вас визначені. Скільки альтернативних варіантів ви зможете запропонувати клієнту? Простежте, які рішення приведуть до бажаної мети і виберіть один спосіб дій.

Попросіть вашого клієнта пофантазувати, що буде через рік, якщо клієнт дотримуватиметься обраної стратегії поведінки. Цей щоденник майбутнього може бути і письмовим, якщо ви захочете. Обговоріть щоденник з клієнтом, звертаючи увагу на те, які емоції він переживає. Чи задоволений він перспективою? Ви можете побачити, що, заглядаючи у майбутнє, клієнт може поставити додаткові задачі. Щоб не вий-ти за рамки цієї вправи, обмежтеся висхідними проблемами.

Якщо клієнт емоційно не вдоволений наслідками прийнятого рішення, обговоріть інші альтернативи. І, нарешті, попросіть клієнта вибрати один із можливих варіантів.

4. Заключний етап. Укладіть договір із клієнтом про виконання рішення чи його частини. Це передбачає деяку творчість. Простежте за клієнтом протягом декількох днів, подивіться, як він виконує умови договору й у разі потреби підтримайте його, скажіть, що мікропроблеми не повинні закривати собою основну мету. Складіть

план подальшої роботи.

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Алёшина Ю.Е. и др. Семейное и индивидуальное консультирование / Ю.Е. Алёшина // Спецпрактикум по социальной психологии: – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989, – 89с.
3. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
4. Этические стандарты для психолога. // Вопр. Психологии – 1990.– №5.– С. 158-162.
5. Василюк Ф.Е. От психологической практики и психологической теории / Ф.Е. Василюк – М. психотерапевтический журнал, 1992, №1, с. 15-32.
6. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
7. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
8. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
9. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
10. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

Змістовий модуль 2

Види психологічного консультування

Лабораторне заняття №1

Тема: Віково-психологічне консультування

План

1. Завдання і теоретичні питання віково-психологічного консультування.
2. Вікова психологія як теоретична основа консультування по проблемам дитячого розвитку.
3. Особливості психологічного консультування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.
4. Вирішення психологічних проблем підліткового віку.
5. Психологічне обстеження дітей в практиці консультування. Тестове та клінічне обстеження.
6. Проблема корекції психічного розвитку в дитячому віці.
7. Особливості психологічного консультування дорослих.
8. Робота з батьками в процесі консультування.

Основні поняття до теми

Психічний розвиток. ЗПР. Психологічний діагноз. Умовно-варіантне прогнозування Амбівалентність поведінки. Вікова періодизація. Соціалізація. Психогенна шкільна дезадаптація. Анамнез. Анкета. Ігротерапія.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Назвіть актуальні проблеми і завдання консультування в дитячому віці.
2. Проаналізуйте проблеми готовності дитини до школи.
3. Які проблеми корекції психічного розвитку в зарубіжній психології.
4. Охарактеризуйте шляхи корекції психологічних труднощів дітей дошкільного віку.
5. Що таке гіперопіка?
6. Опишіть специфіку роботи психолога-консультанта з дітьми різного віку.
7. Виступити з повідомленням про нові публікації в періодичних

виданнях з проблем психологічного консультування.

8. Вкажіть можливості особистісно-орієнтованого психологічного консультування в різних вікових періодах.

9. Які особливості роботи психолога-консультанта з дорослими людьми.

10. На які групи можна поділити в консультуванні скарги батьків на дітей?

11. Що означає психолого-педагогічний дуалізм стосовно особистості, яка розвивається?

12. Вкажіть ряд підстав та ознак для несприятливого прогнозу щодо подальшої роботи з клієнтом.

13. Наведіть приклади ситуацій, що потребують психоконсультування, і обґрунтуйте доцільність застосування тієї чи іншої тактики корекції - стосунків батьків і дитини?

14. Які особисті проблеми й переживання можуть лежати в основі звернення до консультанта батьків із приводу своїх дорослих дітей?

15. Існує цілий ряд психологічних завдань, вирішення яких може значною мірою посприяти поліпшенню життєвої ситуації клієнта і які можна професійно вирішити тільки за допомогою консультанта. Наведіть приклади таких завдань.

16. Охарактеризуйте стратегії психоконсультативної роботи залежно від причин звернень клієнтів.

17. Назвіть механізми психологічного захисту подолання неспокою..

1. Аналіз ситуації консультативної практики

А. Впродовж заняття група студентів працює у ролі експертів, ведучи спостереження за визначеними студентами використовуючи при цьому подану схему.

Приклад:

За порадою до психолога звернулася жінка 35 років: “Наші родини дружать, тому ми хочемо, щоб дружили і наші діти. Але відносини в них не складаються. Чим ми можемо допомогти в такій ситуації?”

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте

психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Зовнішні прояви емоційних станів при підвищеному психічному навантаженні

Об'єкт спостереження	Види емоційних станів		
	Оптимальне	Перезбудження	Заторможеність
Рот, брови, загальний вираз обличчя	Незначний рух губами. Більш суворий вираз обличчя	Губи дуже стиснуті, щелепні м'язи напружені, занепокоєний вираз обличчя, брови дуже зсунуті до перенісся	Губи стиснуті, кутки рота опущені, брови зсунуті до перенісся. Страдальний вираз обличчя
Очі	Спокійний, уважний погляд	Палаючі, неспокійні очі, напружений погляд, часте поморгування	Сумний, незадоволений погляд
Колір шкіри обличчя	Легке почервоніння	Значне почервоніння або побіління	Помітне почервоніння і поява плям
Рухи рук	Невелике тремтіння	Яскраво виражене тремтіння рук, збільшення амплітуди і швидкості їх рухів, зниження точності, метушливості	Млявість, пасивність; зниження амплітуди, швидкості і точності рухів
Дихання	Помітне прискорення	Прискорене, неглибоке	Зрідження, іноді з затримками

Інтонація голосу	Підвищення гнучкості й швидкості мовлення. Збереження її звичайної емоційної виразності	Більш гучне і швидке, ніж звичайно мовлення. Посилення високих тонів, інтонації гніву. Порушення порядку слів у реченнях. Раптові зупинки в мовленні.	Емоційно невиразна. Більш тихе і повільне, ніж звичайно, мовлення. Розтягування слів, перехід на шепіт. Поява пауз, інтонації невдоволення, пригніченості.
Особливості поведінки	Захопленість (виконанням завдання, розмовою із колегою, активність)	Поганий самоконтроль. Грубість, самовпевненість	Прагнення обмежити контакти. Апатія, сонливість, байдужість.

Б. На підставі основних значимих характеристик, що є критеріями психологічного благополуччя дитини на різних вікових етапах розвитку, розробіть рекомендації (батькам, педагогам, психологам, вихователям дошкільних навчальних закладів) профілактичного характеру. При цьому скористайтеся запропонованою схемою.

Параметри розвитку, що виступають в якості критеріїв психологічного благополуччя дитини на різних вікових етапах

Період розвитку	Значимі характеристики розвитку
-----------------	---------------------------------

Новонародженість	<ul style="list-style-type: none"> • характер безпосереднього спілкування з дорослими; • особливості емоційних реакцій; • рівень фізичної самостійності (оволодіння маніпулятивною діяльністю, навички пересування і орієнтування в просторі тощо); • особливості перцептивної сфери; • індивідуально-типологічні характеристики; • рівень оволодіння мовленнєвою діяльністю
Раннє дитинство	<ul style="list-style-type: none"> • ступінь освоєння активної мови; • рівень освоєння предметної діяльності; • особливості освоєння ігрової та продуктивної діяльності; • характерні ознаки спілкування з дорослими і однолітками; • рівень оволодіння власним тілом; • особливості когнітивних процесів; • індивідуально-типологічні особливості
Переддошкільне дитинство	<ul style="list-style-type: none"> • ступінь оволодіння сенсорними еталонами; • особливості мотивації та освоєння ігрової та продуктивної діяльності; • характерні властивості самосвідомості; • рівень оволодіння засобами спілкування з однолітками і дорослими; • індивідуально-типологічні особливості; • особливості внутрішньосімейного спілкування

Дошкільне дитинство	<ul style="list-style-type: none"> • характер супідрядності мотивів; • рівень оволодіння етичними еталонами; • характер спілкування з однолітками та дорослими; • ступінь довільності когнітивних процесів; • індивідуально-типологічні особливості; • характер освоєння сюжетно-рольової гри і продуктивної діяльності
Молодший шкільний вік	<ul style="list-style-type: none"> • стан емоційного благополуччя; • особливості мотивації і рівень довільної регуляції поведінки та діяльності; • показники розвитку рефлексії, внутрішнього плану дій, аналізу; • характер пізнавального ставлення до дійсності; • особливості розумового розвитку; • рівень освоєння навчальної діяльності; • індивідуально-типологічні особливості; • особливості орієнтації на однолітків і дорослих
Підлітковий вік	<ul style="list-style-type: none"> • особливості орієнтації на однолітків і дорослих; • характер спілкування з однолітками та дорослими; • рівень освоєння засобами спілкування; • показники оволодіння способами регуляції емоційних станів; <ul style="list-style-type: none"> • особливості мотивації і освоєння «стратегією подолання труднощів»; • індивідуально-типологічні особливості • особливості розумового розвитку; • особливості «Я-концепції»
Рання юність (старший шкільний вік)	<ul style="list-style-type: none"> • особливості мотивації; • показники ідентифікації; • ступінь психологічної готовності до особистісного і життєвого самовизначення; • характер спілкування з однолітками; • характер спілкування з дорослими;

	• показники психосексуального розвитку;• індивідуально-типологічне особливості;• особливості розумового розвитку

3. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

4.Тестові завдання

Тестове завдання № 13

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив класифікацію психічних розладів...

- а) Дж.Кеттел
- б) А.Біне
- в) Е.Крепелін
- г) Ч.Дарвін

Тестове завдання № 14

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив теорію емоцій...

- а) Еміль Крепелін
- б) І.Павлов
- в) С.К'єрнегор
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 16

Виберіть правильну відповідь

1900 р. запропонував першу системну форму психотерапевтичного консультування...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е. Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 17

Виберіть правильну відповідь

1905 р. винайшов перший тест інтелекту...

- а) А.Біне
- б) Ф.Парсонс

- в) А.Адлер
- г) Дж.Уотсон

Тестове завдання № 21

Виберіть правильну відповідь

1920 р. визначив поняття прогнозу і контролю поведження...

- а) Я.Морено
- б) Дж.Уотсон
- в) А.Адлер
- г) Ф.Парсонс

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Бурменская Г. В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возвратно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 136с.
2. Гаврилова Т.П. О кризисах в психическом развитии личности ребенка Психологические особенности формирования личности школьникам / Т.П. Гаврилова // 1983.
3. Захаров А.И. Психотерапия неврозов у детей и подростков / А.И. Захарова – М., 1982.
4. Захаров А.И. Как помочь нашим детям избавиться от страха / А.И. Захарова – Санкт-Петербург "Гипократ", 1995.
5. Левис Ш. Левис Ш. Ребенок и стресс / Ш. Левисю, Ш. Левис – Санкт-Петербург "Питер", 1997.
6. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
7. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста / под ред. Д.Б. Эльконина. А. Л.Венгера – М.. 1988.
8. Овчаров Р.В. Практическая психология в начальной школе. / Р.В. Овчарова – М.: Сфера. 1999.-240 с.

9. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

10. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

11. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

12. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

Лабораторне заняття №2

Тема: Психологічне консультування в сфері освіти

План

1. Основні запити в сфері психолого-педагогічного консультування.
2. Консультування батьків та педагогів щодо взаємодії з дітьми різного віку.
3. Консультування з розвитку здібностей школярів.
4. Консультування з проблем шкільної адаптації та успішності.
5. Консультування з проблем профілактики дитячої злочинності, наркоманії та алкоголізму.
6. Особливості особистісно-орієнтованого психологічного консультування різних суб'єктів освітнього середовища.

Основні поняття до теми

Психолого-педагогічного консультування. Шкільна адаптація. Шкільна дезадаптація. Дитяча злочинність. Дитяча наркоманія. Дитячий алкоголізм. Здібності.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Проаналізуйте типові труднощі в роботі спеціаліста-психолога з педагогічного консультування.
2. Складіть план роботи практичного психолога, опишіть найбільш актуальні запити з напрямку “консультування в освіті”.
3. Знайдіть серед знайомих таку сім'ю, де виховується одна дитина

- підліткового віку. З'ясуйте соціальну ситуацію розвитку дитини, тип її взаємодії з батьками (узгоджувальний, пристосувальний, агресивний тощо).
4. Проведіть консультативну зустріч з батьками, які тривалий період конфліктують з дитиною. Запропонуйте їм спільне обговорення ситуації. Опишіть можливі виходи із ситуації.
 5. Організуйте групову дискусію із старшокласниками щодо їх взаємодії в класі. Спільно виробіть рекомендації щодо запобігання конфліктів.
 6. Проведіть психологічне консультування батьків, чия дитина має йти в школу. З'ясуйте рівень інтелектуальної та мотиваційної готовності дитини до навчання в школі.
 7. Продіагностуйте наявність спеціальних здібностей у себе або свого товариша. Складіть рекомендації щодо поліпшення того чи іншого типу здібностей.
 8. Складіть рекомендації щодо консультування з проблем шкільної дезадаптації дітей (віковий період — за власним вибором).
 10. Складіть програму розвитку комунікативних умінь, запропонуйте конкретні вправи та прийоми щодо зниження конфліктності в групі.
 11. Виступити з повідомленням про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.
 12. Опишіть особливості особистісно-орієнтованого психологічного консультування різних суб'єктів освітнього середовища.
 13. Чим обумовлена специфіка консультування в установах освіти різного типу та спрямованості?
 14. У чому проявляється своєрідність консультування в дошкільних закладах освіти?
 15. Де і коли з'явилося консультування в загальноосвітніх школах?
 16. Чим обумовлена специфіка консультування у загальноосвітній школі?
 17. У чому проявляється своєрідність консультування в початковій школі?
 18. У чому проявляється своєрідність консультування в середній школі?
 19. У чому проявляється своєрідність консультування в старших класах загальноосвітньої школи?
 20. У чому проявляється своєрідність консультування в установах, що

забезпечують соціальну та психолого-педагогічну підтримку дітей?
21. Чим обумовлена специфіка консультування дорослих, які відповідають за розвиток дитини?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

А. Впродовж заняття група студентів працює у ролі експертів, ведучи спостереження за визначеними студентами і використовує при цьому подану схему.

Приклад:

Проаналізувати ситуацію, визначити належність дитини до певної "групи ризику", аргументувати шляхи корекції її поведінки.

Тоня М., 10 років. Мати Тоні звернулася до психолога за рекомендацією класного керівника в зв'язку з тим, що, як з'ясувалося, дівчинка протягом останніх двох тижнів не відвідує школу. Причини цього ні матері, ні вчительці не пояснює. Із бесіди матір'ю виявилось, що дівчинка росла й розвивалася нормально. До школи пішла підготовленою, завжди добре вчилася, та й зараз, хоча навчальний рік тільки-но почався, вже має з основних предметів «10» та «11». Стосунки з учителями (дівчинка навчається в 5-му класі) склалися гарні. Обстановка в сім'ї нормальна – дівчинка живе з матір'ю, батьком та молодшим братом. Тоня завжди була тихою, слухняною, але надто несміливою та дещо замкнутою.

Протягом останніх двох тижнів дівчинка виходить вранці з дому з портфелем, але не йде до школи, а вертається додому, коли батьки йдуть на роботу. Домашні завдання виконує.

При психологічному обстеженні Тоня дещо насторожена, але потім включається у виконання завдань, прагне добре їх виконати. Проте самооцінка нестійка, дівчинка невпевнена в собі. З боку психічних процесів яких-небудь відхилень не виявлено. Інтелект – висока норма. При виконанні проєктивних методик фіксується стан тривоги, депресія. В питаннях методики «Ідеальний комп'ютер» наявне питання «Чому ми бідні». В ході експериментальної бесіди, коли налагодився хороший контакт, дівчинка з гіркотою розповіла, що тепер їхній клас «уже не той», тому що з переходом у середню ланку всіх дітей «змішали», й тепер у їхньому класі «головні» ті дівчатка, що раніше навчалися в паралельному класі. Ці однокласниці відразу незлюбили її, вважають «зубрилкою», сміються з неї, що вона «по-

старечому» вдягнена, та draжнять «старчихою». Тому Тоня не хоче йти до школи.

Тракування поводження співрозмовника

Поводження	Тракування	Ваші дії
Руки зчеплені на грудях	Оборонна позиція	Бесіду не завершувати
Легке постукування пальцями по якому-небудь предметі	Нетерпіння	Бесіду слід закінчувати
Молитовно складені долоні, пальці злегка розставлені	Почуття переваги; співрозмовник вважає, що він хитріший	Упевнитися, що немає підступу, бесіду слід припинити
Співрозмовник потирає очі	Недовіра	Подумати
Співрозмовник гризе нігті	Непевність, страх	Переконати прийняти ваші умови
Легкий нахил голови убік	Спокій, задоволення	Бесіду можна закінчити

Б. Розробити рекомендації щодо ведення консультативного діалогу з використанням змісту різних концепцій „Служби практичної психології в освіті”.

Зміст консультування в контексті різних концепцій „Служби практичної психології в освіті”

Концепція „Служби психологічного здоров'я „	У процесі консультації розглядається тільки те, що має ставлення до вирішення головного завдання психологічної служби освіти, - максимально сприяти психічному та особистісному розвитку кожного школяра. Суб'єкти освітнього середовища - керівники освітнього установи, вихователі, вчителі, батьки, інші люди включаються в цей процес остільки, оскільки мають відношення до дитини.
---	--

	Їхні проблеми розглядаються тільки у зв'язку з проблемами дітей, а не самі по собі.
Концепція „служби супроводу”	<ul style="list-style-type: none"> • Мета консультування - створення соціально-психологічних умов для включення суб'єктів освітнього середовища в процес супроводження дитини; • консультації батьків можуть виконувати різні функції: <ul style="list-style-type: none"> • інформування батьків про шкільні проблеми дитини; • консультативно-методична допомога в організації ефективного дитячо-батьківського спілкування; • необхідність отримання додаткової діагностичної інформації від батьків; • психологічна підтримка батьків у разі виявлення серйозних психологічних проблем в їхньої дитини або у зв'язку з серйозними емоційними переживаннями і подіями в його сім'ї; • підсумок консультування - договір про спільні дії батьків та шкільного психолога у вирішенні завдань супроводу дитини в період його шкільного навчання.

2.Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Диспут на тему: «У чому «сила» психолога-консультанта?» (20хв). Запитання до диспуту

1. Які природні задатки повинен мати психолог-консультант? Чи може людина без наявності таких задатків ним стати?
2. Які вимоги до головної «зброї» впливу на людину — слова?
3. Чи може професійний психолог-консультант запрошувати клієнтів до себе на консультаційний прийом?

4.Тестові завдання

Тестове завдання № 6

Виберіть правильну відповідь

1600 р. ввів у літературу опис психологічно складних характерів...

- а) Р.Декарт
- б) В.Шекспір
- в) Б.Спіноза
- г) Дж.Локк

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 11

Виберіть правильну відповідь

1850 р. визначив екзистенційне поняття сенсу життя...

- а) С.К'єрнегор
- б) Ч.Дарвін
- в) Б.Спіноза
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 15

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив поведінкову теорію умовних рефлексів...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Еміль Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 17

Виберіть правильну відповідь

1905 р. винайшов перший тест інтелекту...

- а) А.Біне
- б) Ф.Парсонс

- в) А.Адлер
- г) Дж.Уотсон

Тестове завдання № 25

Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультуванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 27

Виберіть правильну відповідь

1955 р. досліджував, що робить людей найбільш здоровими...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 35

Виберіть правильну відповідь

1965 р. займався дослідженням навичок надання допомоги...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) Аллан Берджін

Тестове завдання № 42

Виберіть правильну відповідь

1990 р. розробляв нарративні підходи в консультуванні...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан

- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных / Э. Берн // [пер. с англ.] — Симферополь: “Реноме”, 1998.
2. Булах І.С., Хомич Г.О. і ін. Соціально-психологічні аспекти процесу адаптації учнів: Навчально-методичний посібник / І.С Булах, О.Г. Хомич — К.: УДПУ ім. Драгоманова, 1997.
3. Гозман Л. Я., Алешина Ю. Е. Социально-психологическое исследование семьи: проблемы и перспективы / Л.Я. Гозман, Ю.Е. Алешина // Вест. МГУ. — 1985. — №4.
4. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
5. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние / Ф. Зимбардо, М. Ляйппе — СПб.: Питер, 2001.
6. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
7. Изард К. Э. Психология эмоций / К.Э. Изард // [перев. с англ.] — СПб.: Пи-тер, 1999.
8. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Л.А. Китаев-Смык — М.: Наука, 1983
9. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту/ Н.Л. Коломінський — К.: МАУП, 1996.
10. Лангмейер П., Матейчек З. Психическая депривация в детском возрасте / П. Лангмейер, З. Матейчик — Прага: Авиценум, 1984.
11. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога / Р.В. Овчарова – М., 1996.
12. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

13. Психологічна діагностика інтелекту, мислення, креативності дитини / Упоряд.: С. Максименко, Л. Кондратенко, О. Главник. — К.: Мікрос-СВС, 2003.
14. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З. Г. Кісарчук. — К.: Вид. інституту соціології НАН України, 1992.
15. Раттер М. Помощь трудным детям / М. Раттер // [пер. с англ]. — М.: Прогресс, 1987.
16. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: В 2 кн./ Е.И. Рогов — М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003.
17. Розвиток пізнавальних процесів дитини /Упоряд.: С. Максименко, В. Маценко, О. Главник. — К.: Мікрос-СВС, 2003.
18. Семья в психологической консультации. — М.: Просвещение, 1997.
19. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. — Минск: Харвест, 1998.
20. Справочник по психологии и психиатрии детского и подросткового возраста. — СПб.: Питер, 1999.
21. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. — Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. — 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк — К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. — 544 с.

Лабораторне заняття №3

Тема: Професійне консультування

План

1. Психологічні проблеми профконсультування.
2. Види профконсультування.
3. Проблеми вибору професії, умов і місця роботи.
4. Консультування з проблем зміни місця роботи та зміни професії.
5. Психологічна допомога людині в стресових ситуаціях пов'язаних з втратою роботи.
6. Формування професійних намірів.
7. Вікові особливості вибору професії.
8. Консультування дітей різної категорії здібностей.

Основні поняття до теми

Професійне самовизначення. Профконсультування. Профдіагностична бесіда. Професійна переорієнтація. Професійні наміри. Професіограма. Психограма. Професіографічна зустріч. Професіографічна екскурсія. Професіографічне дослідження.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. З якими проблемами може зустрітись психолог-консультант, надаючи допомогу клієнтові у виборі професії, умов і місця роботи?
2. Які основні причини виникнення невдач у виборі професії і місця роботи?
3. Як ви розумієте процес професійного самовизначення особистості?
4. Охарактеризуйте основні види профконсультування.
5. Проаналізуйте проблеми адаптації людини на виробництві.
6. Виступити з повідомленням про нові публікації в періодичних виданнях з проблем профконсультування.
7. Які особливості профконсультування в центрах зайнятості населення.
8. Назвіть особливості «дискусійного діалогу» як одного із прийомів профконсультування.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

А. Відпрацювання елементів профдіагностичної індивідуальної бесіди із використанням вказаної схеми. Студенти працюють у трійках.

Схема профдіагностичної індивідуальної бесіди

1. Професійні наміри учня

1. Що збирається робити після 9 (12) класу:
 - 1) навчається у 10 класі, ПТУ, технікумі (записати повну назву учбового закладу);
 - 2) працювати (записати спеціальність, повну назву підприємства);
2. Що знає по змісту обраної професії, про умови роботи, навчання.
3. Чи знає вимоги, які обрана професія висуває до людини?
4. Що радять робити батьки після закінчення 9 класу? Чи згоден учень з їх думкою.

II. Інтереси

1. Які навчальні інтереси змінюють («любимі» та «нелюбимі» предмети навчальної програми)?
2. Чи є інтереси пов'язані із вибором професії (читання спеціальної літератури, відвідування навчальних закладів, бесіди із спеціалістами)?
3. Як розвиває інтереси, пов'язані із вибором професії?
4. Чи надають допомогу батьки в розвитку навчальних інтересів та інтересів до професійної діяльності? В чому зосереджується допомога?

III. Схильності

1. Які схильності учень відзначає у себе (в учбовій діяльності, позашкільній роботі, у вільний час)?
2. Чи є схильності, що пов'язані з вибором професії?
3. Як розвивають схильності, які пов'язані з вибором професії?
4. Чи допомагають батьки розвивати схильності до професійної діяльності. Що передбачає ця допомога?

IV. Здібності

1. Які здібності відчуває у себе учень в навчальній діяльності?
2. Чи є професійні здібності, тобто такі, що необхідні для успішного опанування обраною професією?
3. Як розвиваються здібності, які пов'язані з вибором професії?
4. Чи співпадають інтереси, схильності із здібностями учня (співпадають часто, чи зовсім не співпадають)?
5. Чи знає учень думку вчителів та батьків про його здібності? Чи згоден він з їх думкою?
6. Чи допомагають вчителі та батьки учневі розвивати власні здібності?

V. Особисті якості

1. Які особисті якості, згідно думки учня, найбільш яскраво у нього виражено (позитивні та негативні)?
2. Які якості слід у себе розвивати для успішного опанування обраною професією?
3. Як учень розвиває необхідні для професійної реалізації якості?
4. Чи займається учень самовихованням?

5. Чи допомагають учневі батьки та вчителі в розвитку особистісних якостей?

VI. Готовність до вибору професійного шляху

1. Як учень оцінює власні досягненні успіхи в навчальній діяльності?
2. Які навчальні предмети стануть в подальшому житті основою професійної діяльності?
3. Чи вважає учень, що він здатний здійснювати свої професійні наміри? Що цьому може заважати?
4. На випадок нездійснення основних планів, чи є в учнів запасні?

VII. Поради і рекомендації з приводу підготовки до вибору професійного шляху

1. Вибір профілю навчання
2. Література для учня.
3. Гуртки, факультативи, поглиблене вивчення окремих предметів.
4. Тема доповіді в класному колективі про обрану (бажану) професію.
5. Зустрічі із спеціалістами.
6. Поради щодо розвитку та вдосконалення індивідуальних якостей.
7. Дата первинної консультації.

Б. Уважно прочитайте уривок з протоколу консультації, сформулюйте робочі гіпотези щодо можливих психологічних проблем клієнта.

Борис: Мене звати Борис. Мені 28 років, я – безробітний. Сьогодні це для мене найбільша проблема. Я активно шукаю роботу, але не можу підшукати щось прийнятне.

Психолог: Що означає “прийнятне”?

Борис: Я б хотів, щоб робота була цікава, творча. З перспективою кар’єрного зростання, високооплачувана, і щоб колектив був дружний.

Психолог: Ви вважаєте, що така робота існує?

Борис: Я хочу саме таку роботу. Інша робота мені нецікава, до того ж, не варто було закінчувати з червоним дипломом Київський політехнічний інститут. Щоб працювати, наприклад, дворником.

Психолог: Коли ви закінчили інститут?

Борис: У 2005 році.

Психолог: І весь цей час ви перебуваєте в пошуку роботи?

Борис: Практично. Я періодично влаштовуюсь на роботу, але, як

правило, ненадовго.

Психолог: Роботи, на яких ви працювали, відповідали усім вашим вимогам?

Борис: Звичайно, ні. Тому я і кидав роботу: то вона була одноманітною, то зарплату вчасно не виплачували, то керівник нечемний та деспотичний.

Психолог: Ваш п'ятирічний досвід пошуку роботи — це вже своєрідний вид діяльності.

Борис: А мені навіть подобається цей процес. Крім того, я стаю нестерпним у сім'ї, якщо робота мене не влаштовує. Дружина і теща мене підтримують і кажуть, що я гідний пристойної роботи, хоча теща вже потроху “закручує гайки”.

Психолог: А що трапиться, якщо “гайки закрутять”?

Борис: Тоді піду працювати дворником... Я все ж таки чоловік і мушу утримувати сім'ю.

2. Провести профдіагностичну роботу в загальноосвітній школі (9-11 клас) з наступним опрацюванням та інтерпретацією результатів, використовуючи запропоновану анкету.

Анкета

Ця анкета розроблена з метою надання допомоги школярам у виборі професії. При відповіді на питання анкети підкресліть ті пункти, що відображають вашу думку. Якщо жодна із перерахованих відповідей Вас не влаштовує, тоді напишіть відповідь самі.

Прізвище, ім'я _____

Клас _____ Дата _____

1. Чи вирішили Ви питання про те, яку професію обрати? а) так; б) ні.
2. Яку професію вирішили обрати? _____
3. Як ставляться батьки до вашого вибору? а) позитивно; б) негативно; в) Ви це питання не обговорювали.
4. Якщо Ви не вибрали собі професію, тоді що Вам заважає зробити це й у чому полягають труднощі?
5. Яким чином плануєте отримати обрану професію? а) через ПТУ; б) технікум; в) вуз; г) на виробництві.
6. Чи бачили Ви, як працюють люди цієї професії? а) так; б) ні.

7. Як Ви готуетесь до оволодіння обраною професією?
а) відвідую факультатив; б) займаюся в кружку технічної творчості, в) читаю спеціальну літературу, г) вивчаю практично, д) розпитую батьків, знайомих, е) ніяк не готуюся.
8. Чим Ви займаєтесь у вільний час?
а) читаю книги; б) займаюся спортом; в) читаю спеціальну літературу; г) займаюся конструюванням, саморобками; д) займаюся в гуртку технічної творчості.
9. Ваш улюблений предмет (один або декілька)
-
10. Що Вас приваблює в обраній професії? (можна підкреслити до п'ятьох пунктів). а) значення для народного господарства; б) творчий характер праці; в) чиста робота; г) високий заробіток; д) відповідає інтересам, схильностям; е) можливість щось зробити своїми руками; ж) перспектива професійного зростання; з) можливість керувати великим колективом людей; й) спілкування з людьми; к) можливість проявити свої знання, здібності; л) складні ситуації; м) сам процес праці.
11. Що Ви знаєте про обрану професію? а) знаряддя праці, б) зміст праці, в) умови праці, г) оплату праці, д) нічого не знаю.
12. Якими якостями повинен володіти працівник обраної Вами професії?
13. Які якості є у Вас?
14. Які з цих якостей ще потрібно виховати в собі?
15. Які професії, крім обраної, Вам подобаються, що Ви хочете про них дізнатися?

3. Робота в малих групах.

А). Підібрати приклади профконсультування у фахових виданнях і проаналізувати роботу психолога, посилаючись на виокремлені правила.

Б). Встановити відповідність між визначеними правилами та нормами Етичного кодекса психолога.

Десять правил психолога-профконсультанта

1. Знати професіограми спеціальностей, характерних для даного

- району.
2. Під час профконсультації обов'язково мати показання і протипоказання до професій, різні методики діагностування (при необхідності виконувати і цю роботу).
 3. Під час профконсультації розвивати самооцінку і вказувати на позитивні якості особистості, допомагати в розвитку об'єктивного самовизначення.
 4. Всі рекомендації давати тактовно, консультацію проводити в довірливій обстановці. Необхідно направляти зусилля особи з урахуванням умов і вимог суспільства.
 5. Психолог має бути переконаним, що кожен школяр є особистістю, яка наділена індивідуальними інтересами, здібностями, особливостями характеру, які необхідно використовувати в реалізації потенційних можливостей учня.
 6. Психолог може давати запитання, узагальнювати і систематизовувати відповіді на них; давати поради при цьому нести відповідальність за їх наслідки.
 7. Психолог робить висновки на основі комплексного вивчення оптанта (даних спостереження, біографії, історії подій. Відповіді на запитання анкет, медичного обстеження, результатів психодіагностики).
 8. При консультуванні необхідно враховувати більшою мірою останні дані про особистість, ніж попередні.
 9. Консультант повинен всебічно і вичерпно проводити необхідні експерименти допомагати школяреві виправити свої недоліки, негативні риси характеру і в довірливій формі вказати можливості їх подолання.
 10. Консультант, впливаючи на інтелектуальну і емоційну сферу школяра, повинен постійно враховувати його психологічний стан. Його мета – зрозуміти співбесідника і бути зрозумілим ним.

4. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

5.Тестові завдання

Тестове завдання № 17

Виберіть правильну відповідь

1905 р. винайшов перший тест інтелекту...

- а) А.Біне
- б) Ф.Парсонс
- в) А.Адлер
- г) Дж.Уотсон

Тестове завдання № 18

Виберіть правильну відповідь

1910 р. займався розвитком профконсультування...

- а) К.Юнг
- б) З.Фрейд
- в) Ф.Парсонс
- г) К.Хорні

Тестове завдання № 28

Виберіть правильну відповідь

1955 р. запропонував теорію прийняття рішень при виборі професії...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 41

Виберіть правильну відповідь

1985 р. сприяв розвитку короточасних форм психотерапії і консультування...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер

г) Дж.Норкросс

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Бурменская Г. В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возвратно-психологическое консультирование. Проблемы психического развития детей / Г.В. Бурменская, О.А. Карабанова – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 136с.
3. Гриншпун С.С. Теория и практика профессиональной консультации учащихся общеобразовательных школ / С.С. Гриншпун // Автореф: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1993. – 32с.
4. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
5. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
6. Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации / Е.А. Климов – М.: Знание, 1983 (Серия «Педагогика и психология № 2).
7. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
8. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
9. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних консультацій : Метод, реком. - К., 1992. - 116 с.
10. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
11. Профконсультационная работа со старшеклассниками / Под ред. Б.А.Федоришина. – К.: Рад. школа, 1980.
12. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н.

Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

13. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации / А.П. Чернявская – М.: ВЛАДОС – Прес, 2001.

14. Штифурак В.С., Шульга Г.Б. Психологічні основи профорієнтаційної роботи / В.С. Штифурак, Г.Б. Шульга – Вінниця, 2009. – 127 с.

Лабораторне заняття №4

Тема: Індивідуальне консультування

План

1. Особливості роботи практичного психолога в ситуації індивідуального консультування.
2. Структура індивідуального консультування.
3. Поняття норми психічного розвитку і норми психічного здоров'я в індивідуальному консультуванні.
4. Психологічна інформація як предмет взаємодії в ситуації індивідуального психологічного консультування.
5. Особливості діагностичної роботи в процесі індивідуального консультування.

Основні поняття до теми

Природній і соціальнообумовлений тип темпераменту. Емоційність. Блоки мозку. Слабкість нервової системи. Рис характеру. Вікові особливості рис характеру. Воля людини. Ведучі види діяльності. Розвиток волі. Позиція в консультуванні. Маніпулювання.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Проаналізуйте позиції клієнта і консультанта в індивідуальному консультуванні за інтерпретацією Е. Шострома.
2. Якими можуть бути практичні рекомендації по зміцненню волі клієнта?
3. Що слід порадити клієнту, який має проблеми ділових рис характеру?

4. Які вимоги ставляться до консультанта з особистісних проблем?
5. З якими запитамі найчастіше звертаються до психолога?
6. Якими рисами має володіти консультант з особистісних проблем?
7. Які труднощі найчастіше зустрічаються в роботі психолога з клієнтами різних соціальних типів?
8. Які теоретичні положення, на вашу думку, успішно використовуються в практиці психологічного консультування з особистісного розвитку?
9. Охарактеризуйте рівні прояву тривожності.
10. Які особливості консультування тривожних, агресивних, невмотивованих, що плачуть, істеричних, obsесивних, шизоїдних, асоціальних особистостей.
11. Назвіть механізми психологічного захисту подолання неспокою.
12. Охарактеризуйте психологічні й фізіологічні характеристики тривожності.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Які подальші дії, на вашу думку, психолога?

Клієнт: Мій батько постійно сердиться, коли я хочу щось зробити по - своєму.

Психолог: Ти відчуваєш, що твій батько часто сердиться на тебе?

Клієнт: Не дуже часто, але завжди, коли я хочу бути самим собою.

Психолог: Ти хотів би робити те, що приносить тобі задоволення, але при цьому не дратувати батька?

Клієнт: Так, саме цього я хочу.

Психолог:.....

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

.3. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1

1. Розкрийте зміст поняття «психологічне консультування».

2. Обґрунтуйте власними міркуваннями думку про те, що психологічне консультування може допомогти людині краще впізнати свою долю,

обрати і відбутися в обраній професії як справжній фахівець, ефективніше використати власний потенціал.

3. Доведіть, що психологічне консультування є одним із провідних напрямків роботи практичного психолога не лише у школі, а й у дитячій лікарні.

Варіант 2

1. Поясніть, чому заборона давати поради є одним із принципів психологічного консультування.

2. Назвіть відомі Вам принципи психологічного консультування.

3. Визначте роль і місце психоконсультування у психоконсультативній допомозі.

Варіант 3

1. Сформулюйте мету психологічного консультування.

2. Розкрийте зміст поняття «анонімність».

3. Що таке «управлінське консультування»?

4. Тестові завдання

Тестове завдання № 13

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив класифікацію психічних розладів...

- а) Дж.Кеттел
- б) А.Біне
- в) Е.Крепелін
- г) Ч.Дарвін

Тестове завдання № 17

Виберіть правильну відповідь

1905 р. винайшов перший тест інтелекту...

- а) А.Біне
- б) Ф.Парсонс
- в) А.Адлер
- г) Дж.Уотсон

Тестове завдання № 36

Виберіть правильну відповідь

1965 р. описала теорію комунікацій у системній психотерапії...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк

- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

Тестове завдання № 37

Виберіть правильну відповідь

1970 р. займався дослідженням ролі переконання в психотерапевтичному процесі...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

Тестове завдання № 38

Виберіть правильну відповідь

1975 р. випустив перший інтегрований посібник із психотерапії...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
3. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
4. Сексопатология: Справочник / Ред. Г.С. Васильченко. – М., 1990. – с. 327.
5. Леонгард К. Акцентирование личности / К. Леонгард – Киев, 1981.

6. Шостром Э. Анти – Карнеги / Э. Шостром – М., 1992. – с. 28.
7. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
8. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
9. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

Лабораторне заняття №5

Тема: Групове та дистанційне консультування

План

1. Особливості психологічного консультування групи.
2. Психологічні прийоми в консультуванні малої групи.
3. Вивчення та діагностика відносин між членами групи.
4. Основні форми групового консультування.
5. Напрямки корекційної роботи психолога з групою.
6. Основні види тренінгових вправ.
7. Особливості телефонної психологічної допомоги.
8. Принципи роботи і етика телефонного консультування.
9. Психологія активного слухання.
10. Психологія телефонного діалогу.
11. Помилки телефонного діалогу і майстерність його завершення.
12. Механізми психологічного захисту і телефонна допомога.
13. Консультативне листування .

Основні поняття до теми

Система відносин. АСПН. Динамічні особливості відносин. Конфліктна особистість. Виробнича група. Дитяча група. Дія за зразком. Дія на рівних умовах. Рефлексивна дія. Словесний камуфляж. Кодування. Інвективність. Розрядка. Блокада. Маніпулятивний співрозмовник. Висловлювання-рішення. Висловлювання-відмова. Висловлювання, що понижують самооцінку співрозмовника.

Альтруїзм. Гумор. Стоїцизм. Ідентифікація. Сублімація.
Скриботерапія.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Поясніть сутність "нижньої" і "верхньої" межі малої групи?
Варіанти "проблемних малих груп".

2. Вкажіть підстави для надання переваг індивідуальній або груповій формам роботи.

3. Назвіть шляхи практичного рішення конфліктів в групах в процесі проведення психологічного консультування.

4. Які спеціальні психологічні дії у груповому консультуванні.

5. У яких випадках використовується індивідуальна та групова форми психологічної допомоги?

6. Проаналізуйте ефективність звертань при телефонному контакті.

7. Поясніть специфіку використання скриботерапії /консультативно-психотерапевтичні листування/ в роботі соціально-психологічних центрів.

8. Назвіть особливості дії механізму психологічного захисту в процесі телефонної психологічної допомоги.

9. Вкажіть підстави для надання переваг індивідуальній або груповій формам роботи.

10. Які особливості роботи в групах активного соціально-психологічного навчання (АСПН) за Т.С. Яценко.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Прочитайте запропонований лист до редакції та складіть можливий перелік робіт, пов'язаних з наданням психологічної допомоги автору листа, відповідно до спеціалізації професійних груп: шкільний психолог, сімейний психолог, психотерапевт, соціальний працівник.

Шановний психологу журналу "Сімейний консультант"! Пишу Вам цього листа, тому що серце моє сповнене болем, і крім Вас ніхто не зможе мені допомогти. Моя проблема – це мій 13-річний син. Слава останнім часом став дуже важкою дитиною: він пропускає заняття в

школі, обманює, грубіянить. У мене таке враження, що він постійно щось від мене приховує, щось недомовляє... З учителями в школі практично не спілкуюсь, у них тільки одні скарги на Славу – погано вчиться, погано себе поводить. А шкільного психолога не хочу навіть і питати, тому що вони там усі заодно: їм би тільки звинуватити у всьому батьків або сім'ю. А хіба вони можуть зрозуміти? Хіба вони знають, як важко виховувати дитину одній? Мій перший чоловік після розлучення тільки надсилав аліменти і не виявляє ніякого інтересу до виховання сина, сам живе, як сир в маслі, а я завжди в злиднях... Та й зі здоров'ям у Славчика якісь проблеми: як тільки сідаємо в транспорт – неприємні... Що мені робити? До кого мені звернутися по допомогу?

Дякую. Чекаю відповіді.

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Дискусія на тему: «Психоконсультування – ремесло чи творчість?» (25 хв).

Запитання до дискусії.

1. Як би Ви розв'язали проблему, навколо якої точаться суперечки між тими, хто вважає психоконсультування наукою, і тими, хто вважає її ремеслом? Обґрунтуйте свою точку зору.
2. Що таке психологічне консультування як напрямок психологічної допомоги?
3. Без врахування яких принципів психологічне консультування немислиме й неефективне?

4. Тестові завдання

Тестове завдання № 5

Виберіть правильну відповідь

1500 р. вказав на значущість групової динаміки і соціальної взаємодії...

- а) Н.Макіавеллі
- б) С.К'єркегор
- в) Ч.Дарвін

г) Е.Крепелін

Тестове завдання № 6

Виберіть правильну відповідь

1600 р. ввів у літературу опис психологічно складних характерів...

- а) Р.Декарт
- б) В.Шекспір
- в) Б.Спіноза
- г) Дж.Локк

Тестове завдання № 7

Виберіть правильну відповідь

1675 р. намагався вирішити дуалізм душі і тіла...

- а) Б.Спіноза
- б) Дж.Локк
- в) Р.Декарт
- г) В.Шекспір

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 36

Виберіть правильну відповідь

1965 р. описала теорію комунікацій у системній психотерапії...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
3. Гунати Л. Психологические приёмы и методы работы на Телефоне / Л. Гунати // Междунар. конфер. Пермь, 1995.
4. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
5. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
6. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл., 1998. – с. 83.
7. Моховиков А.Н. Телефонное консультирование / А.Н. Моховиков – М.: Смысл, 1999. –192с.
8. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
9. Рундестам К. Групповая терапия. Психокоррекционные группы: Теория и практика / К. Рундестам // [пер. с англ.] М.: Прогресс,. 1990.
10. Харин С.С. Искусство психотренинга. Заверши свой гештальт / С.С. Харин – Минск, 89 – 352с.
11. Тренінги спілкування // упорядник Т. Гончаренко. – К.: Ред. загальнопед. газ. – 120с. – (Б-ка «Шк.світу»).
12. Форверг М., Альберг Т. Характеристика социально-психологического тренинга поведения / М. Форверг, Т. Альберг//Психологический журнал. – 1984. – № 4.– С. 57–65.Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. – К.: „Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
13. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин – М: Педагогика, 1978. – 304 с.
14. Ялом И. Теория и практика групповой психотерапии / И. Ялом – СПб.: Издательство «Питер», 2000.– 640с. (Серия «Золотой фонд психотерапии”).

15. Яценко Т.С. Основи групової психокорекції: феноменологія, теорія і практика: навч. посіб. / Т.С. Яценко – К.: Вища шк., 2006.– 382с.: іл.

16. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: навч. посіб. / Т.С. Яценко – К.: Вища шк., 2004.– 679с.: іл.

17. Яценко Т.С. Психологічні основи групової психокорекції: навч. посібник. / Т.С. Яценко –К.: Либідь, 1996, – 264с.

Змістовий модуль 3

Основні напрямки консультативної та терапевтичної психології

Практичне заняття №1

Тема: Психодинамічний напрямок в теорії та практиці психологічного консультування

План

1. Загальна характеристика психодинамічного напрямку психологічного консультування і терапії.
2. Основні психодинамічні течії, їх характеристика.
3. Опис консультативного і психотерапевтичного процесу в класичному психоаналізі З.Фрейда.
4. Характеристика основних базисних технік в класичному психоаналізі.
5. Консультування на основі індивідуальної психології Адлера.
6. Основні процедури психотехніки індивідуальної психотерапії Адлера.
7. Характеристика консультативного процесу в аналітичній психології К.Юнга.
8. Опис консультативного процесу за К. Юнгом. аналітична та синтетична стадії процесу допомоги.
9. Психотехніка аналітичної психології: індивідуалізація як злиття

свідомого і підсвідомого.

10. Основні етапи індивідуації: аналіз персони, усвідомлення тіні, зустріч з Анімою і Анімусом, аналіз самості.

Основні поняття до теми

Класичний психоаналіз. Аналітична психологія. Індивідуальна психотерапія. Структура особистості. Стадії розвитку. Захисні механізми. Гіпноз. Релаксація. Колективне несвідоме. Аніма і Анімус. Життєві цілі. Життєвий стиль. Боротьба за перевагу. Аверсивна терапія.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Визначте основну область діяльності (предмет) психолога, що працює в психодинамічному парадигмі.
2. Назвіть відомих представників психоаналітичного напрямку.
3. У чому полягає головне завдання консультанта-психоаналітика?
4. Які функції захисних механізмів?
5. Які рівні свідомості виділив Фрейд?
6. Опишіть погляди Фрейда на розвиток неврозу.
7. Як теорія психоаналізу вплинула на Ваше розуміння психологічного консультування?
8. Що Ви розумієте під Супер-Его?
9. Як ви розумієте основні техніки психоаналізу: метод вільних асоціацій, тлумачення сновидінь, інтерпретація, аналіз опірності, аналіз перенесення.
9. В якій сфері консультування ефективно використовують наукові положення Адлера, Юнга?
10. Яким, на думку Саллівана, має бути консультант?
11. Який внесок у психологічне консультування зробила К. Хорні?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Який із теоретичних напрямків найбільше відповідає вашим професійним намірам? Поясніть чому.

Директиви, що використовуються психологами різних теоретичних напрямів

Фантазії (гуманістична теорія)	„Уявіть собі, що ви знову опинилися в цій ситуації. Закрийте очі й докладно опишіть її. Що ви бачите (чуєте, відчуваєте)?” Опишіть свій ідеальний день
Гештальт-метод „гарячого крісла” (гуманістична теорія)	„Говоріть про своїх батьків так, наче вони сидять у цьому кріслі. А тепер пересядьте у це крісло й дайте відповідь за них”
Вільні асоціації (психодинамічна теорія)	„Запам'ятайте ці почуття і розкажіть про пов'язані з ними асоціації зі спогадів дитинства”. „Перейдіть до подій із вашого повсякденного життя”
Релаксація (поведінкова теорія)	„Закрийте очі й пливіть”. „Стисніть сильніше кулаки, а тепер відпустіть”.
Гіпнотичний транс (поведінкова теорія)	„Уважно дивіться на цю точку, розслабтеся. Стежте за диханням. Фокусуйте свою увагу”

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Дискусія на тему: «Перенесення і контрперенесення та їх вплив на контакт із клієнтом під час бесіди» (35 хв). Запитання до дискусії

1. Доведіть, що перенесення одне із фундаментальних досягнень психоаналізу.
 2. Назвіть основні характеристики перенесення у консультуванні і психотерапії.
 3. У яких ситуаціях найчастіше виникає перенесення?
- Текстовий матеріал до дискусії.

Фрагмент ситуації психоконсультування.

КЛІЄНТ: «Знаєте, я вже у Вас у третього консультиуюся, і враження одне: або я чогось не розумію, або мене не хочуть зрозуміти».

ПСИХОЛОГ: (після паузи) «Чи не здається Вам, що один із способів позбутися напруження, пов'язаного із зусиллями зрозуміти, – це відвідання психолога? Користь виходить багатократна. Почуття власної значимості зростає: адже я – загадка. Відповідальність із себе знімається – «нехай вони думають», відкладається прийняття рішення, чи не так?».

Запитання до дискусії

1. Чи правильною була поведінка консультанта?
2. Яку техніку психоконсультування застосував консультант?
3. Який прогноз перспективи такого консультиування? Наведіть Ваш варіант вирішення цієї проблеми.

4.Тестові завдання

Тестове завдання № 2

Виберіть правильну відповідь

1920 р. розробив теорію колективного несвідомого...

- а) З.Фрейд
- б) К.Юнг
- в) А.Адлер
- г) Б.Скіннер

Тестове завдання № 9

Виберіть правильну відповідь

1676 р. створив інтегральну теорію особистості, використовуючи поняття «несвідоме»...

- а) К.Юнг
- б) З.Фрейд
- в) А. Адлер
- г) Б.Спіноза

Тестове завдання № 16

Виберіть правильну відповідь

1900 р. запропонував першу системну форму психотерапевтичного консультиування...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 19

Виберіть правильну відповідь

1920 р. заснував індивідуальну психологію...

- а) К.Юнг
- б) З.Фрейд
- в) А.Адлер
- г) Ф.Парсонс

Тестове завдання № 20

Виберіть правильну відповідь

1920 р. винайшов психодраму...

- а) Я.Морено
- б) Дж.Уотсон
- в) А.Адлер
- г) Ф.Парсонс

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология. Екатеринбург: Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер – М.:Прогресс, 1995. – 296с.
4. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
5. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч.

посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.

6. Гринсон Р. Техника и практика психоанализа / Р. Гринсон – Воронеж, 1994.

7. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер. с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

8. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.

9. Лазар С, Зонненберг С, Уреано Р. Психодинамическая терапия. Краткое руководство / С. Лазар, С. Зонненберг, Р. Уреано – М., 1992.

10. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

11. Методи активного соціально-психологічного навчання. – К., 1991.– 56с.

12. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.

13. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій: Метод, реком. – К., 1992. – 116с.

14. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

15. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман – М.: София, 2006. – 368 с.

16. Фрейд З. Введение в психоанализ. Лекции / З. Фрейд – М.: Наука, 1991. – 456с.

17. Фрейд З. Психология бессознательного / З. Фрейд – М., 1989.

18. Фрейд З. Толкование сновидений / З. Фрейд – К: Здоровье, 1991. – 384с.

19. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. // Г.О. Хомич, Р.М. Ткач – К.: МАУП, 2004. – 152с.

20. Хоружий С.С. Диптих безмолвия / С.С. Хоружий – М.: Центр психологии и психотерапии, 1992-174с.

21. Хьелл, Зиглер Д. Теория личности / Хьелл, Д. Зиглер – СПб : Питер Ком., 1998. – 608с.

22. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дїм „Професїонал”, 2009. – 544 с.

23. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

24. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

25. Юнг К. Тевистокские лекции. Аналитическая психология: её теория и практика / К. Юнг – Киев. СИНТО, 1995, – 228 с.

Практичне заняття №2

Тема: Поведінковий напрямок психологічного консультування

План

1. Основні вихідні теоретичні положення поведінкового напрямку, його загальна характеристика.
2. Мета та завдання психологічної допомоги в поведінковому напрямку.
3. Роль психолога-консультанта, вимоги до клієнта в поведінковому консультуванні.
4. Характеристика основних тенденцій поведінкової корекції: класична обумовленість, оперантна обумовленість, мультимодальне програмування.
5. Основні психотехніки біхевіорального консультативного напрямку.
6. Опис консультативного процесу в поведінковому напрямку.
7. Особливості роботи з дітьми. Використання прийомів „Тайм-аут”, „Гіперкорекція”, „Штраф”.

Основні поняття до теми

Класична теорія умовних рефлексів. Класична обумовленість. Оперантна обумовленість. Мультимодальне програмування. Позитивне підкріплення. Моделювання. Рольова гра. Зворотний зв'язок. Перенесення.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Назвіть представників біхевіористичного напрямку.
2. Що розумів Скіннер під поняттям “позитивне підкріплення”?
3. Оцініть ваш стиль життя з погляду досягнення релаксації.
4. Які завдання ставить перед собою консультант поведінкового напрямку?
5. Як впливає на людей їхня віра в ефективність?
6. У чому полягає різниця між доречними і недоречними емоціями?
7. Опишіть структуру поведінкового консультування.
8. У чому полягає головне завдання консультування реалізмом?
9. Які потреби з погляду біхевіористів є базовими?
10. Назвіть методи і процедури поведінкового консультування.
11. Виступити з повідомленням про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Приклад:

А. До психолога звернулася мати 15-річної доньки.

Клієнтка: Виявляється, я зовсім не знаю свою доньку.

Консультант: Як ви дійшли цього висновку?

Клієнтка: Я не знаю її нових друзів. Я не знаю, чим вона зараз захоплюється. Я не знаю, про що з нею говорити. Я не знаю, як з нею розмовляти.

Консультант: Ви так часто говорите “не знаю”. А хочете (пауза)... — знати?

Клієнтка: Я хочу вміти. Я розучилася, я не вмію з нею розмовляти.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди з клієнткою.

Б. До психолога звернулися батьки дошкільника шести років. За їх словами син дуже не любить залишатися сам, у нього часто виникають страхи перед сном, він конфліктує з молодшим братом; сором'язливий; відчуває труднощі в спілкуванні в дитячому колективі.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди з батьками. Запропонуйте психологічно

обґрунтовані рекомендації батькам.

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Дискусія на тему: «Як справлятися з емоціями у ефективному консультуванні?» (25 хв). Запитання до дискусії

1. Яке значення має вербальне спілкування?
2. Наведіть приклади у яких застосовуються засоби невербального спілкування.

4.Тестові завдання

Тестове завдання № 21

Виберіть правильну відповідь

1921 р. визначив поняття прогнозу і контролю поведження...

- а) Я.Морено
- б) Дж.Уотсон
- в) А.Адлер
- г) Ф.Парсонс

Тестове завдання № 22

Виберіть правильну відповідь

1940 р. сформулював теорію оперантного зумовлення...

- а) А.Маслоу
- б) К.Левін
- в) В.Сатір
- г) Б.Скіннер

Тестове завдання № 23

Виберіть правильну відповідь

1945 р. увів Т-групи особистісного зростання...

- а) А.Маслоу
- б) К.Левін
- в) В.Сатір
- г) Б.Скіннер

Тестове завдання № 29

Виберіть правильну відповідь

1960 р. розробив системну теорію поведінкової психотерапії...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 33
Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Бондаренко О.Ф. Психологическая помощь: Теория и практика: Учебное пособие для студента / О. Ф. Бондаренко – К.: Укртехпрес, 1997. – 216с.
2. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
3. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
4. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т.М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
5. Лэндрет Г. Л. Игровая терапия: Искусство отношений / Г.Л. Лэндрет // [пер. с англ.] – М.: Междунар. пед. академия, 1994., – 386с.
6. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
7. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
8. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій: Метод, рекомендації. – К., 1992. – 116с.

9. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
10. Психодиагностика и психокоррекция / Под ред. А. А. Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.
11. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
12. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман – М.: София, 2006. – 368 с.
13. Скоромная Ю.Е. Субъективная готовность к материнству как психологический феномен: Дис... канд. психол. Наук: 19.00.13 / Московский открытый социальный университет / Ю.Е. Скоромная – М., 2006. – 217 с.
14. Смит Н. Современные системы психологи. / Н. Смит // [пер. с англ. под общ. ред. А.А. Алексеева] – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384с.
15. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм – М.: Республика, 1992. – 430с.
16. Фромм Э. Иметь или быть? / Э. Фромм // Прогресс, 1990. –336с.
17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.
18. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. // Г.О. Хомич, Р.М. Ткач – К.: МАУП, 2004. – 152с.
19. Хоружий С.С. Диптих безмолвия / С.С. Хоружий – М.: Центр психологии и психотерапии, 1992-174с.
20. Хьелл, Зиглер Д. Теория личности / Хьелл, Д. Зиглер – СПб : Питер Ком., 1998. – 608с.
21. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
22. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.
23. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Практичне заняття №3

Тема: Когнітивний напрямок в психологічному консультуванні

План

1. Характеристика когнітивного підходу в консультативній практиці.
2. Орієнтування на пізнавальні структури психіки, як основне положення концепції.
3. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури.
4. Раціонально-емотивна терапія (РЕТ) Елліса, когнітивна терапія Бека, реальнісна теорія Глассера.
5. Особливості когнітивного консультування?
6. Моделі та техніки когнітивного консультування.

Основні поняття до теми

Когнітивний розвиток. Раціонально-емотивного консультування. Вікарне наочіння. Персоналізація. Дихотомічне мислення. Вибіркове абстрагування. Надгенералізація. Перебільшення (катастрофізція). «Сократівський діалог». «Заповнення порожнини». Декатастрофізація. Когнітивна атрибуція. Переформулювання. Децентралізація. Систематична десенсибілізація. Перевірка гіпотези.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте в загальних рисах когнітивний напрямок психологічної допомоги.
2. Яка роль діагностичних методів у практиці когнітивного консультування?
3. В яких сферах використовується когнітивне консультування?
4. Як ви розумієте специфіку когнітивного консультування?
5. У чому суть раціонально-емотивного консультування?
6. Назвіть яскравих представників когнітивного напряму у консультуванні.
7. В яких сферах життя є актуальним використання когнітивного напряму?

8. У чому полягає суть соціально-когнітивної теорії?
9. Розвитку яких здібностей особистості надається особливого значення у практиці когнітивного консультування?
10. Охарактеризуйте основні моделі когнітивного консультування.
11. Які техніки використовуються у когнітивному консультуванні?
12. У чому ви бачите переваги когнітивного консультування?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Яку комунікативну техніку використовує психолог у запропонованих ситуаціях?

Приклад:

А. Клієнтка: "Мені погано. Просто погано – все".

Психолог: "Мабуть, це відчуття найбільше змушує Вас зосередитися саме на цьому формулюванні".

Клієнтка: "Не знаю".

Психолог: "Зараз, коли Ви кажете "Не знаю", Ви справді тільки "не знаєте", чи присутні й ще якісь відчуття?"

Клієнтка: "Розумієте, так важко про це говорити... Коли болить душа, коли я розумію, що допомогти мені ніхто не в змозі..." (плаче).

Б. На запитання про сімейне життя клієнт розповів, яка в нього чудова дружина.

Клієнт: "Вона надзвичайна жінка... Просто надзвичайна..."

Психолог: "У такому разі з нею, мабуть, нелегко жити?"

Клієнт: "Так, чорт, забирай! Не те слово..."

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Дискусія на тему: «Як забезпечити фізичні умови для ефективного консультування?» (25 хв). Запитання до дискусії.

1. Як Ви розумієте думку про те, що по-перше, емпатичне пізнання здійснюється насамперед емоційно, через співпереживання клієнта. Співпереживання не буває повним — це процес, у якому консультант частково випробує почуття клієнта, одночасно зберігаючи необхідну відстороненість. По-друге, емпатії є когнітивним процесом, у якому

консультант уважно аналізує те, із чим зустрічається в суб'єктивному світі?

2. Із яких компонентів складається емпатичне слухання?

3. Якою має бути дистанція між консультантом і клієнтом?

4. Тестові завдання

Тестове завдання № 15

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив поведінкову теорію умовних рефлексів...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 31

Виберіть правильну відповідь

1950 р. заснував когнітивну психотерапію...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 32

Виберіть правильну відповідь

1960 р. створив інтегративну теорію надання допомоги...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 35

Виберіть правильну відповідь

1966 р. займався дослідженням навичок надання допомоги...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

Тестове завдання № 37

Виберіть правильну відповідь

1970 р. займався дослідженням ролі переконання в психотерапевтичному процесі...

- а) Р.Харкуфф
- б) Дж.Френк
- в) В.Сатір
- г) А.Берджін

5.Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Берн Э. Игры в которые играют люди / Э. Берн – Л., 1992.
4. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
5. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
6. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
7. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадур] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

8. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т.М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
9. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
10. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.
11. Лэндрет Г. Л. Игровая терапия: Искусство отношений / Г.Л. Лэндрет // [пер. с англ.] – М.: Междунар. пед. академия, 1994., – 386с.
12. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
13. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
14. Москаленко В.Д. Когда любви слишком много. Профилактика любовной зависимости / В.Д. Москаленко – 2-е изд. – М.: Психотерапия, 2007. – 224 с.
15. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер – СПб.: Питер, 2008. – 400с.
16. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.
17. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
18. Основы консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій: Метод, рекомендації. – К., 1992. – 116с.
19. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
20. Психодиагностика и психокорекция / Под ред. А. А. Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.
21. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
22. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман – М.: София, 2006. – 368 с.

23. Смит Н. Современные системы психологи. / Н. Смит // [пер. с англ. под общ. ред. А.А. Алексеева] – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384с.

24. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко – К.: Либідь, 2003. – 376с.

25. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.

26. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. // Г.О. Хомич, Р.М. Ткач – К.: МАУП, 2004. – 152с.

27. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

28. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

29. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Практичне заняття №4

Тема: Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні

План

1. Загальна характеристика гуманістичного консультативного напрямку.

2. Особистісно-центроване консультування.

3. Гештальтконсультування.

4. Трансактний аналіз у консультуванні.

5. Основні умови підтримування атмосфери консультативного процесу.

6. Основні компоненти роджерівської психотехніки.

7. Характеристика основних понять гештальттерапії: Ігри та експерименти – основні психотехніки психологічної допомоги теорії Ф. Перлза.

8. Характеристика основних технік трансактного аналізу –

паралельні, перехресні, приховані трансакції. Дворівневі трансакції (кутові, подвійні).

Основні поняття до теми

Структура особистості. Стадії розвитку. Позитивне ставлення. Емпатія. Аутентичність. Встановлення конгруентності. Вербалізація. Відображення емоцій. Аверсивна терапія. Реалістична терапія. Переживання. Аутетичність. Психодрама. Гештальт-терапія. Відношення фігури і фону. Усвідомлення потреб і зосередження на сьогоднішньому. Протилежності функції захисту і зрілості. Психологічний клімат. Самоактуалізація.

Контрольні запитання і завдання для самоконтролю

1. Чому Роджерс назвав свій підхід особистісно-центрованим?
2. Назвіть найбільш яскравих представників гуманістичного напрямку.
3. Яке значення емпатії у психологічному консультуванні гуманістичного напрямку?
4. Які цілі гештальтконсультування?
5. Як Перлз розглядав процес самоактуалізації?
6. Опишіть техніку “порожнього стільця”.
7. Яка мета роботи зі сновидіннями у консультуванні?
8. Що Берн розумів під сценарієм?
9. Що таке Ego-стани?
10. Якою може бути розплата за психологічну гру?
 1. Назвіть представників екзистенційного напрямку.
 2. У чому суть положення “ніяких покарань і ніяких виправдань”?
 3. Який рівень вашої власної відповідальності за ваше життя?
 4. Чи вважаєте ви відсутність сенсу існування важливою психологічною проблемою і чому?
 5. Що означає слово “екзистенційний”?
 6. У чому суть уявлень Франкла про свободу і відповідальність?
 7. Що таке екзистенційний вакуум?
 8. У чому полягає суть логотерапії?
 9. Яке значення надається спеціальним технікам в екзистенційному консультуванні?
 10. Які принципи в екзистенційному консультуванні є базовими?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

А. Прокоментуйте можливі варіанти вибору тем психологами різних теоретичних орієнтацій у запропонованому монолозі клієнта:

“Справи йшли досить добре. Проте виникла проблема: схоже, хтось із шахраїв нас обдунив. Але я не можу з’ясувати, як і хто. Взаємини з дружиною в мене поліпшуються – минулого тижня навіть дійшло до сексу. Ще я одержав листа від матері, вона пише, що батько хворий... (пауза). Я змушений... (пауза). Наступного тижня приїжджає з коледжу дочка. Я був би радий її побачити, можливо, тоді атмосфера поліпшиться”.

Б. На основі матеріалу поданої таблиці студенти формулюють перелік застережень щодо можливих помилок у процесі консультування. Увага звертається на дотримання основних етапів роботи, відповідність визначеній меті та врахування емоційного стану клієнта.

Основні конструкти гуманістичного напрямку у консультуванні

Основоположні погляди	Кожна людина має здатність рухатися в природному позитивному напрямку. Кожному клієнту властиве почуття власної цінності і гідності та здатність спрямовувати власне життя до самоактуалізації, особистісного зростання і здоров'я
Основні конструкти	Думка, яку людина має про себе (самооцінка), визначає її спосіб бачення світу. Конгруентність реального Я - ідеального Я є бажаною метою, оскільки розглядається як показник психічного здоров'я. Впливу навколишнього середовища на особистість приділяється мало уваги

Основні методи	Робота в теперішньому часі, теплота, емпатія відносин. В особисто-центровому консультуванні основна опора робиться на первинну емпатію і навички приєднання, мало формулюється запитань. В сучасній роджеріанській терапії терапевт більше ділиться власним досвідом і частіше конфронтує з клієнтом
Попередження	Вимагає балакучого клієнта, може бути повільним
Ймовірність інконгруентності	Допускається інконгруентність реального Я - ідеального Я. Дослідження змішаних і амбівалентних емоцій
Цілі	Вивільнити людський потенціал для пошуку свого власного природного спрямування і вирішити суперечності реального та ідеального Я. Дослідження утруднених емоційних станів для забезпечення зростання унікальної особистості

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3.Тестові завдання

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 10

Виберіть правильну відповідь

1850 р. створив еволюційну теорію індивідуальних розходжень...

- а) Б.Спіноза
- б) Ч.Дарвін
- в) Дж.Локк
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 27

Виберіть правильну відповідь

1955 р. досліджував, що робить людей найбільш здоровими...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 24

Виберіть правильну відповідь

1950 р. увів систему екзистенціальної психотерапії...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 25

Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультуванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 26

Виберіть правильну відповідь

1950 р. займався вивченням лінгвістичного аспекту психотерапевтичних сесій...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 27

Виберіть правильну відповідь

1955 р. досліджував, що робить людей найбільш здоровими...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 34

Виберіть правильну відповідь

1965 р. популяризував гештальттерапію...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 42

Виберіть правильну відповідь

1990 р. розробляв нарративні підходи в консультуванні...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

4. Контрольні завдання

А. Заповніть пропуски

Консультація може означати _____ навчального заняття,
_____ фахівців з будь-якого питання;
_____, що надають допомогу населенню порадами фахівців.

Професійне консультування допомагає учням або службовцям _____ спеціальність чи роботу, яка найбільш відповідає їх .

індивідуальних, особистісних причин виникнення проблемних і конфліктних ситуацій та шляхів запобігання їх у майбутньому.

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
2. Александровский Ю.А. Пограничные психологические расстройства / Ю.А. Александровский – М., 1993.
3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
5. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
6. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська - К.: Каравела, 2010. – 256 с.
7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
8. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.
9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
10. Маслоу А. По направлению к психологии Бытия / А. Маслоу – М.: Эксмо-Пресс, 2002. – 272 с.
11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
12. Минухин С, Фишман Ч. Техники семейной терапии / С.

Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1998.

13. Москаленко В.Д. Когда любви слишком много. Профилактика любовной зависимости / В.Д. Москаленко – 2-е изд. – М.: Психотерапия, 2007. – 224 с.

14. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

15. Нартова-Бочавер С.К. Человек суверенный: психологическое исследование субъекта в его бытии / С.К. Нартова-Бочавер – СПб.: Питер, 2008. – 400с.

16. Нельсон-Джонс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джонс – СПб.: «Питер», 2001. – 464 с.

17. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

18. Орлов А.Б., Хазанова М.А. Феномены эмпатии и конгруэнтности // Вопр. психол. / А.Б. Орлов, М.А. Хазанов – 1996. – №4.

19. Основи консультативної психології. Аналіз сучасних концепцій: Метод, рекомендації. – К., 1992. – 116с.

20. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

21. Психодиагностика и психокоррекция / Под ред. А. А. Александрова. – СПб.: Питер, 2008. – 384с.

22. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

23. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман – М.: София, 2006. – 368 с.

24. Смит Н. Современные системы психологи. / Н. Смит // [пер. с англ. под общ. ред. А.А. Алексеева] – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384с.

25. Стюарт Й., Джонс В. Основы ТА: Транзакційний аналіз / Й. Стюарт, В. Джонс // [пер. з англ.] – К.: ФАДА, ЛТД, 20002.– 393с.

26. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т.М. Титаренко – К.: Либідь, 2003. – 376с.

27. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл – М.: Прогресс, 1990. – 386с.

28. Фромм Э. Душа человека / Э. Фромм – М.: Республика, 1992. –

430с.

29. Фромм Э. Иметь или быть? / Э. Фромм // Прогресс, 1990. – 336с.

30. Хомич Г. О., Ткач Р. М. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. // Г.О. Хомич, Р.М. Ткач – К.: МАУП, 2004. – 152с.

31. Хьелл, Зиглер Д. Теория личности / Хьелл, Д. Зиглер – СПб : Питер Ком., 1998. – 608с.

32. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дїм „Професїонал”, 2009. – 544 с.

33. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

34. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Змістовий модуль 4 **Процес психологічного консультування**

Практичне заняття №1

Тема: Організація і методика консультування

План

1.Визначення консультативного контакту, його основні параметри: емоційність, інтенсивність, конфіденційність, надання підтримки.

2.Вплив теоретичних орієнтацій консультанта на визначення суті консультативного контакту.

3. Якість та фактори консультативного контакту.

4. Поняття терапевтичного клімату. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату.

5. Умови консультування, структурування консультативного простору і часу.

6. Перші взаємні враження психолога і клієнта як фундамент психотерапевтичної роботи.

7. Очікування клієнта. Основні установки на психолога.
8. Форми емоційно-рольової взаємодії: керівництво, партнерство, керівництво-партнерство.
9. Особистість клієнта. Проблемацентровані та психолого-центровані клієнти. "Рентні" клієнти.
10. Первинні емоційні стани клієнта: стан тривоги, унікальності, пошуку співчуття, замкнуте коло конфлікту, невпевненість, пригніченість.
11. Первинні стани клієнта, які не потребують психологічної корекції.
12. Врахування дії захисних механізмів у консультативному процесі.
13. Типи ситуативних реакцій людини на складну ситуацію: реакція демобілізації, дезорганізації, песимізму.
14. Основні підстави та ознаки несприятливого прогнозу стосовно подальшої роботи з клієнтом.

Основні поняття до теми

Консультативний контакт. Проблемацентровані, психолого-центровані, "рентні" клієнти. Емоційно-рольова взаємодія. Фактори консультативного контакту.

Завдання і запитання для самоконтролю

1. Які особливості організації планової психоконсультативної бесіди?
2. Чому тривалість бесіди консультант визначає на початку зустрічі?
3. Що означає вимога структурування консультативного простору?
4. Які передумови є необхідними та бажаними для успішного проведення першої консультативної бесіди?
5. Які негативні моменти заважають успішному проведенню першої зустрічі?
6. Які чинники має враховувати консультант у ситуації, коли спостерігається значне протистояння до змін?

7. Яке найважливіше завдання вирішує консультант, щоб захопити клієнта до розповіді про свої проблеми?

8. Назвіть критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.

9. У чому виявляються організаційні проблеми психологічного консультування?

10. Яка структура консультаційного процесу?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

На основі аналізу конкретного прикладу консультативної практики (підбраного з літератури) визначити способи надання ефективної допомоги клієнту, користуючись поданою схемою.

Основні стани клієнтів, які пов'язані з почуттями і способи, що дозволяють консультанту надати допомогу

Типові приклади поведінки, які клієнт демонструє під час консультації	Можливі варіанти втручання консультанта з метою надання допомоги клієнтові
Клієнт почуває себе „заблокованим” і не здатний просуватися далі в розвитку терапевтичних відносин; визнає нездатність виразити почуття	Консультант слухає і приймає, не даючи ні порад, ні рекомендацій, замість цього допомагаючи клієнту сфокусуватися на почуттях
Клієнт починає потроху виражати деякі свої почуття. Замість: „Іноді я дуже сильно засмучуюсь”, він починає говорити: „Я дуже сильно схвильований”	Консультант слухає і підтримує вираження емоцій
Клієнт може переживати катарсис, тобто плакати, сміятися, виражати страхи чи гнів	Консультант виконує підтримуючу функцію і надає клієнтові можливість для повного прояву почуттів

Після настання катарсису клієнт просто сидить і спокійно обмірковує ситуацію. Цей процес може бути досить тривалим	Інтервенції не потрібні. У клієнта проходить природний процес. Консультанту варто залишатися стриманим і спокійним
Клієнт почуває себе посвіженим і здатним продовжувати роботу над визначенням пріоритетів і вирішенням проблеми	Консультант бере ініціативу в свої руки і продовжує розвиток відносин у темпі, що підходить для клієнта

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1.

1. Що означають поняття «підготовка, діагноз, планування дій, впровадження та завершення»?
2. Які типові моделі поведінки та відповідні до них ролі мають місце у консультуванні?
3. Що означає не директивна і директивна поведінка?

Варіант 2

1. Які основні поняття процесу психоконсультування?
2. Що означає директивна поведінка консультанта?
3. На яких підставах обирається модель поведінки консультанта?

Варіант 3

1. Як Ви розумієте думку про те, що консультування не є самоціллю, його зміст у зміні особистісних особливостей і поведінки клієнта?
2. Що необхідно для успішного здійснення першої консультативної бесіди?
3. Які помилки трапляються під час першої консультативної бесіди?

4. Дискусія на тему: «Поведінка консультанта» (25 хв).
Текстовий матеріал до дискусії.

Фрагменти психоконсультативної бесіди.

1. «На жаль, на сьогодні наш час вичерпано. Наша наступна зустріч, як ми домовлялися, може відбутися у вівторок о 14 годині. Якщо ви приймете остаточне рішення про нашу спільну роботу в тому обсязі, який ми визначили, будь ласка, зателефонуйте мені напередодні».

2.«Отже, сьогодні нам вдалося, якщо не повністю, то, в усякому разі частково побачити, що з вами відбувається. Сподіваюся, наша подальша робота дозволить поглибити процес. Тож до вівторка?».

3. «Сьогодні ми стільки обговорили... і знаєте, мені здається, наче ще більше лишилося невисловленим. Якщо Ви справді вирішили розібратися в ситуації, із собою, я чекатиму на Ваш дзвінок до кінця тижня, щоб визначити точніше розклад нашої роботи».

Запитання до дискусії

1. До якого етапу психоконсультації належать ці репліки?

2. Що Ви вважаєте неправильним у таких висловлюваннях?

3. Як можна було б інакше завершити психоконсультативну бесіду?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 1

Виберіть правильну відповідь

400 р. до н.е. запропонував класифікацію психічних зрушень і захворювань...

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Гіппократ
- г) Б.Спіноза

Тестове завдання № 7

Виберіть правильну відповідь

1675 р. намагався вирішити дуалізм душі і тіла...

- а) Б.Спіноза
- б) Дж.Локк
- в) Р.Декарт
- г) В.Шекспір

Тестове завдання № 10

Виберіть правильну відповідь

1850 р. створив еволюційну теорію індивідуальних розходжень...

- а) Б.Спіноза
- б) Ч.Дарвін
- в) Дж.Локк
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 25

Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультуванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 42

Виберіть правильну відповідь

1990 р. розробляв нарративні підходи в консультуванні...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

Завдання для самостійної роботи.

В основу психологічного тренінгу уважного поводження покладені справи на розвиток уваги, запропоновані Алан Е. Айві та ін. у праці “Психологічне консультування і психотерапія. Методи, теорії і техніки: практичне керівництво” [1].

1. *Розпізнання клієнта, який здатний або нездатний слухати.* Знайдіть у своєму оточенні людей, яких вважають талановитими слухачами. Зверніть увагу на їхню манеру говорити, слухати, міміку і вербальний супровід. Потім знайдіть тих, хто, на вашу думку, не вміє слухати і порівняйте їх за тими ж параметрами. Потім поверніться в своє минуле й подумайте про людей, які були для вас значущими, й навпаки. Вивчіть специфіку їхнього поводження.

2. *Вибірковість уваги.* Розмовляючи з приятелем чи клієнтом, уважно

відзначаєте всі теми. Виберіть цікаву для вас тему і розвивайте її. Потім поверніться до іншої теми розмови й зробіть те ж саме. Ви помітите, що ви самі спрямовуєте хід розмови. Це дуже важлива навичка, необхідна кожному психологу.

Основні правила того, як *не можна* вести бесіду.

Правило 1. Консультативна бесіда – це не “театр одного актора”: бесіду не варто перетворювати на усне опитування клієнта й у той же час вона не повинна “вилитися в монолог клієнта” і т.д. Консультативна бесіда – це насамперед природний діалог, у якому “психолог виступає режисером”.

Правило 2. Консультативна бесіда – це не “вечір запитань і відповідей”. Необхідно уникати частого використання запитань, зокрема, прямих провокаційних чи оціночних типу: “Навіщо ви це сказали? Ви, звичайно, більше так не зробіть? Чи є ви нещасливі?” Не потрібно ставити клієнту додаткові запитання про ті сторони життя чи проблеми, до яких він особливо чутливий.

Правило 3. Консультативна бесіда – це не “диспут-клуб”, тому небажано сперечатися з клієнтом, спростовувати його твердження (це не означає, звичайно, що психолог зобов’язаний в усьому погоджуватися, наприклад, поділяти омани й упередження, але й активно протидіяти їм — непрофесійно).

Правило 4. Консультативна бесіда – це “не час і не місце” для загравань із клієнтом: не потрібно хвалити клієнта чи підтримувати надію безпідставно, давати пусті обіцянки, підтримувати клієнта в його нападах на інших.

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.

2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.

3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
5. Горноста́й П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горноста́й, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
6. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер. с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
8. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.
9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
10. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.
11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. – 109с.
12. Минухин С, Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1998.
13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
14. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
15. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
16. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа»

совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.

18. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дїм „Професїонал”, 2009. – 544 с.

19. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

20. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Лабораторне заняття №1

Тема: Основні етапи психологічного консультування

План

1. Проблема моделей структури консультативного процесу. Процедура консультування "п'ять кроків" (Айви А., Айви М., Меновщиков В.). Консультування чотирьох етапне (Р.Мей, Ю. Альошина, О. Бондаренко).

2. Загальна характеристика основних етапів консультування.

3. Підготовчий етап. Збирання відомостей і встановлення контакту. Виявлення очікувань. Укладання контракту. Завдання підготовчого етапу.

4. Діагностичний етап. Перша фаза: клієнт говорить, консультант слухає. Тестування. Робота зі скаргою. Розпитування клієнта. Друга фаза: консультант і клієнт формують запит. Робота з почуттями. Завдання психолога на діагностичному етапі.

5. Корекційний етап. Завдання корекційного етапу. Можливості і технічні прийоми психокорекційного впливу. Визначення реєстру рішень і вибір серед альтернатив.

6. Заключний етап. Узагальнення висновків щодо зміни поведінки клієнта. Закріплення мотивації клієнта щодо змін. Обговорення питань, що стосуються подальших стосунків клієнта з консультантом.

7. Психологічний тренінг поетапного проведення консультацій.

Основні поняття до теми

Процедура консультування "п'ять кроків". Консультування чотирьох етапне. Підготовчий етап. Збирання відомостей. Контракт. Діагностичний етап. Тестування. Робота зі скаргою. Розпитування. Корекційний етап. Закріплення мотивації. "Опір консультуванню".

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні складові підготовчого етапу і дайте їхню характеристику.
2. Що таке "опір консультуванню"?
3. Перелічіть основні пункти контракту і розширте цей список за матеріалами запропонованої до вивчення літератури.
4. Охарактеризуйте п'ятиступеневу модель інтерв'ю.
5. Прокоментуйте наступні задачі підготовчого етапу:
 - а) роз'яснення реальних можливостей психологічної допомоги;
 - б) пробна постановка цілей психологічної допомоги і визначення орієнтованих термінів і результатів роботи.
6. Охарактеризуйте мету й завдання кожної фази психоконсультування.
7. Назвіть основні фази діагностичного етапу і дайте їх характеристику.
8. Визначте завдання психолога в процесі "слухання" клієнта.
9. Охарактеризуйте основні групи скарг клієнтів.
10. Прокоментуйте наступні завдання психолога на діагностичному етапі:
 - а) визначте (у разі необхідності) прихований зміст скарги;
 - б) сформулюйте запит.
11. Визначте основну відмінність психокорекційного впливу на клієнта в рамках надання психотерапевтичної і консультативної допомоги.
12. Назвіть завдання психолога на корекційному етапі психологічної консультації.
13. Запропонуйте кілька можливих технічних прийомів для розв'язання проблеми клієнтки: "Він мене кинув! Я ніколи не вийду заміж!"

14. Визначте необхідні умови використання притч у роботі консультанта-психолога
15. Обґрунтуйте необхідність заключного етапу консультації.
16. Прокоментуйте основні складові заключного етапу: узагальнення висновків щодо зміни поведження клієнта, закріплення мотивації клієнта до змін, обговорення питань, що стосуються подальших відносин клієнта з консультантом.
17. Які дії може зробити консультант для “страхування результату”?
18. Назвіть бажані та небажані моменти при першій зустрічі психолога-консультанта з клієнтом.
19. У чому полягає техніка конструктивних переговорів?
20. Як здійснюється корекція ригідних уявлень і принципів?

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Впродовж заняття група студентів працює у ролі консультантів, а інша у ролі експертів, спостерігаючи за визначеними студентами і використовує при цьому подану схему.

Приклад:

А. До психолога звернулась молода жінка і розповіла про свою дочку семи років. Дочка не хоче, щоб мама розлучалась з татом. В процесі розпитування стало зрозуміло, що в чоловіка є інша жінка, що він зараз вдома майже не живе. Трохи помовчавши, клієнтка додала: "Я дуже ревнива, нічого не можу з собою зробити. Я знаю, що сама винна. Але що сказати дитині?"

Дайте психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Б. Батьки першокласника турбуються, що він погано вчиться в школі і що в нього чомусь не складаються добрі стосунки з іншими дітьми.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди з батьками. Запропонуйте психологічно обґрунтовані рекомендації батькам, вчителю.

В. До психолога звернулась вчителька 2-го класу. Її турбують невдачі у навчальній та виховній роботі із складним учнем. З її слів хлопчик дуже імпульсивний, неухвальный, розпочату справу не доводить

до кінця, на уроці постійно розмовляє, ходить по класу, з однокласниками не може налагодити тривалих дружніх стосунків. Проте за характером хлопчик дуже добрий і він засмучується коли йому роблять зауваження,але не може нічого зробити з собою.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди. Запропонуйте психологічно обґрунтовані рекомендації вчителю,батькам.

Стратегія психолога та ключові моменти на основних етапах роботи

Основні етапи	Ключові моменти, які визначають стратегію психолога зі зміною поведінки клієнта
Етап I. Побудова мотивації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підштовхування клієнта до саморозкриття / не робити це. 2. Позитивний зворотній зв'язок (розуміння і прийняття), протилежність - нейтральний або негативний зворотній зв'язок у відповідь на саморозкриття. 3. Використання саморозкриття для досягнення інсайту і когнітивного переструктурування і досягнення незначного інсайту

<p>Етап II. Використання сили мотивації</p>	<p>4. Директивні вказівки і детальні рекомендації, яких повинен дотримуватися клієнт / уникнення будь-яких директив і планів</p> <p>5. З'ясування готовності клієнта дотримуватися запропонованої стратегії поведінки / нез'ясованість подібної готовності</p> <p>6. Апеляція до норм, приписуваним шановним групам і індивідам / відсутність такої апеляції.</p> <p>7. Вибіркове застосування позитивного зворотного зв'язку / безумовне прийняття.</p> <p>8. Організація комунікації і процедури тренінгу, що мають своєю метою підвищення у клієнта почуття самоповаги / такої мети не переслідують</p>
<p>Етап III. Підтримка мотивації після завершення консультації</p>	<p>9. Гарантування, що психолог буде надалі підтримувати позитивні зрушення і стежити за розвитком клієнта / відсутність таких гарантій.</p> <p>10. Забезпечення телефонних дзвінків, обміну листами та інших форм спілкування, заохочення надії на майбутній контакт/ відсутність таких форм спілкування.</p> <p>11. Нагадування клієнту про почуття персональної відповідальності / відсутність такого нагадування.</p> <p>12. Гарантування успішності процесу зміни без допомоги психолога / відсутність таких гарантій</p>

2. Робота в малих групах. Впродовж заняття група студентів працює у ролі консультантів, а інша у ролі експертів, спостерігаючи за визначеними студентами і використовує при цьому подану схему.

Запитання, що використовуються психологами в процесі консультативної бесіди

	Завдання психолога	Приклади запитань
Коли з'явилася проблема?	Виявити повторювані факти, пов'язані з часом виникнення проблеми	Чи є такі періоди, коли проблема завжди чи зазвичай виникає? Чи навпаки, коли взагалі не виникає? Чи є визначена пора дня, тижня, місяця, року, коли проблема з'являється особливо часто чи рідко
Де виникає проблема?	Визначити локалізацію (школа, робота, дім) і точне місце розташування (конкретна кімната), де виникає проблема	Чи існує таке місце, де проблема виникає завжди чи особливо часто? Чи є такі місця, в яких вона взагалі не виникає?
Як зовні виглядає ця проблема?	Спостереження за жестами, позиціями тіла, поведінням, інтеракціями клієнта	Що б ми змогли побачити, якби мали відеозапис? Які б ми побачили жести, пози, поведінку, інтеракції, що б ми змогли почути?
У чій присутності з'являється проблема?	Визначити коло людей, які бувають присутні при виникненні проблеми	Хто найчастіше перебуває поруч при виникненні проблеми? Що ці люди роблять і говорять перед цим, під час і після цього? Що вони говорять про людину, яка має цю проблему, і про саму проблему?
Які бувають випадки з проблеми?	Знайти ситуації, що гальмують виникнення проблеми. Допомогти клієнту побачити такі ситуації. Навчити його створювати їх, поки він цього не стане здатним	Чи існує таке місце, де проблема не виникає завжди чи виникає дуже рідко? Чи бувають такі періоди, коли проблема не виникає? Чи є такі люди, у присутності яких вона взагалі не виникає?
Що клієнту доводиться робити інакше через	Проаналізувати спільно з клієнтом наслідки виникнення проблеми. Змодельовувати ситуацію «без проблеми»	Яким чином проблема порушує звичайну активність чи завжає в тім, що ви хотіли б зробити? Як виглядала б ваша діяльність без проблеми?
Як клієнт пояснює проблему й у яких категоріях?	Виявити концепцію клієнта на тему труднощів і їх значення в його житті	Що є причиною проблеми? Чи є більш глибокі труднощі, відображення яких є проблема? Який вплив має проблема на ваше самопочуття чи ваше майбутнє? Яку літературу на цю тему ви читали?

3. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

4. Дискусія на тему: «Поведінка консультанта» (25 хв).

Текстовий матеріал до дискусії.

Фрагменти психоконсультативної бесіди.

1. «На жаль, на сьогодні наш час вичерпано. Наша наступна зустріч, як ми домовлялися, може відбутися у вівторок о 14 годині. Якщо ви приймете остаточне рішення про нашу спільну роботу в тому обсязі, який ми визначили, будь ласка, зателефонуйте мені напередодні».

2.«Отже, сьогодні нам вдалося, якщо не повністю, то, в усякому разі частково побачити, що з вами відбувається. Сподіваюся, наша подальша робота дозволить поглибити процес. Тож до вівторка?».

3. «Сьогодні ми стільки обговорили... і знаєте, мені здається, наче ще більше лишилося невисловленим. Якщо Ви справді вирішили розібратися в ситуації, із собою, я чекатиму на Ваш дзвінок до кінця тижня, щоб визначити точніше розклад нашої роботи».

Запитання до дискусії

1. До якого етапу психоконсультування належать ці репліки?
2. Що Ви вважаєте неправильним у таких висловлюваннях?
3. Як можна було б інакше завершити психоконсультативну бесіду?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 4

Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ
- в) Платон
- г) Піфагор

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 13
Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив класифікацію психічних розладів...

- а) Дж.Кеттел
- б) А.Біне
- в) Е.Крепелін
- г) Ч.Дарвін

Тестове завдання № 25
Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультуванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 33
Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Завдання для самостійної роботи.

Приклад для аудиторії. Не відводячи погляду від лектора, злегка

нахилить корпус вперед. Незабаром ви побачите, що лектор звертається тільки до вас, можливо, ігноруючи інших. Люди говорять тільки для тих, хто їх слухає. Аналогічно можна стверджувати, що ті, хто слухає уважно, й одержують більше уваги від людей, ніж ті, хто на це не здатний. (Див. зан.1. Основні правила того, як *не можна* вести бесіду).

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.

2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.

3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.

4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.

5. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.

6. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

8. Краси́ло А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Краси́ло – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.

9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

10. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.

11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
12. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
14. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
15. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
16. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.
18. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
19. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.
20. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций / Л.Б. Шнейдер – М, 2000.
21. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Лабораторне заняття №2

Тема: Методи психологічного консультивання

План

- 1.Характеристика консультативної бесіди як основного методу роботи психолога-консультанта
2. Бесіда як метод одержання даних, як діагностичний метод, як

особливий психотерапевтичний засіб установлення контакту.

3. Технологія проведення консультативної бесіди.

4. Встановлення і підтримка контакту в процесі консультативної бесіди.

5. Спостережливість, уважна поведінка і рефлексія психолога-консультанта – основа спілкування в процесі консультативної бесіди.

6. Активне слухання в процесі консультативної бесіди.

7. Характеристика навичок слухання, дослідження та дій. Психологічний тренінг активного слухання

8. Інтерв'ю у психологічному консультуванні.

Основні поняття до теми

Консультативна бесіда. Технологія консультативної бесіди.

Вербальна комунікація. Активне слухання. Спостережливість. Уважна поведінка. Рефлексія. Тренінг активного слухання. Інтерв'ю.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Визначте типові помилки консультативної бесіди.
2. Поясніть, чому час і простір є дуже важливими характеристиками консультативної бесіди.
3. Поясніть твердження, що вислуховування являє собою зворотний зв'язок із думками й почуттями клієнта, спонукаючи клієнта говорити далі про своє життя, про його труднощі й проблеми.
4. Як використовуються асоціації в психоконсультуванні?
5. Визначте типові помилки консультативної бесіди.
6. Поясніть, чому час і простір є дуже важливими характеристиками консультативної бесіди.
7. У чому полягають основні правила проведення бесіди в психологічному консультуванні?
8. Що таке опір консультуванню?
9. Як має поводитися консультант із клієнтом на початковому етапі бесіди?
10. Сформулюйте основні правила ведення бесіди в психологічному консультуванні.

11. У чому полягають основні правила проведення бесіди в психологічному консультуванні?
12. Що таке опір консультуванню?
13. Як має поводитися консультант із клієнтом на початковому етапі бесіди?
14. Сформулюйте основні правила ведення бесіди в психологічному консультуванні.
15. Які особливості організації планової психоконсультативної бесіди?
16. Перелічіть основні комунікативні техніки, які найчастіше застосовуються в консультативній бесіді.

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Впродовж заняття група студентів працює у ролі консультантів, а інша у ролі експертів, спостерігаючи за визначеними студентами і використовує при цьому подану схему.

Приклад:

А. До психолога звернулася жінка з проблемою з сином-старшокласником. Жінка розлучена, підтримує близькі стосунки з іншим чоловіком, який періодично приходиться у сім'ю. Через що у клієнтки виникають конфлікти із сином.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнці

Б. До психолога звернулася вчителька математики після суперечки з завучем школи, бажаючи одержати психологічне обґрунтування своєї правоти.

Дайте загальний психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди з вчителькою сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації вчительці, чи важливий для психолога зміст суперечки? Чому?

В. До психолога звернулося подружжя, яке має двох дітей різного віку, дошкільного та підліткового. Подружжя скаржиться, що між їхніми дітьми чомусь не складаються взаємовідносини, дуже часто виникають конфлікти.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план

консультаційної бесіди з батьками. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації батькам. Чи доцільно запросити до консультування всю сім'ю? Як тоді будувати бесіду?

Ефективність методів консультанта

Метод	Опис	Опції під час бесіди
Інтерпретація	Задає нові рамки, в яких клієнт може побачити ситуацію. Може бути отримана з теорії або власного досвіду. Її можна розглядати як серцевину методу впливу	Спроба дати можливість клієнту по-новому побачити ситуацію. Дає клієнту чітко окреслене альтернативне сприйняття реальності. Це сприйняття сприяє зміні поглядів, що, у свою чергу, може змінити думки, настрій, поведінку
Директива (вказівка)	Каже клієнту, яку дію зробити. Може бути просто поведінкою. Може бути хитромудрої технікою на основі якої-небудь теорії	Ясно показує клієнту, якої дії хоче від нього психолог. Передбачається, що клієнт зробить те, на що йому вказують
Рада (інформація)	Дає побажання, загальні ідеї, домашнє завдання, рада, як діяти, думати, поводитися.	Помірно використовувані поради дають клієнту корисну інформацію. Наприклад, цей метод завжди використовується при консультації з працевлаштування
Саморозкриття	Психолог ділиться особистим досвідом і переживаннями або розділяє нинішні почуття клієнта	Тісно пов'язаний з прийомом зворотного зв'язку, побудований на "Я-пропозиції" психолога. Сприяє встановленню

		рапорта
Зворотній зв'язок	Дає клієнту можливість зрозуміти, як його сприймає психолог, оточуючі	Дає конкретні дані, які допомагають клієнту усвідомити, як інші сприймають його поведінку і стиль мислення, що створює можливість іншого само сприйняття
Логічна послідовність	Пояснює клієнту логічні наслідки його мислення та поведінки. "Якщо..., то"	Дає клієнту точку відліку. Цей метод допомагає людям передбачати результати дій

Стадії консультування

Визначення стадії	Функції і мета стадії	Культурні та індивідуальні проблеми
1. Взаєморозуміння / структурування. <i>"Привіт!"</i>	Побудувати міцний союз з клієнтом, домогтися, щоб він відчував себе психологічно комфортно. Структурування може бути необхідно для пояснення цілей інтерв'ю. Певна структура допомагає не відволікатися від головного завдання, а також дає клієнтові інформацію про можливості консультуючого	З деякими особами або з деякими соціально-культурними шарами населення процес досягнення взаєморозуміння може стати досить тривалим. Методи раппорта варіюють залежно від індивідуальних або культурних особливостей.
2. Збір інформації. Виділення проблеми, ідентифікація потенційних можливостей клієнта. <i>"У чому проблема?"</i>	Визначити, навіщо клієнт прийшов на консультацію і як він бачить свою проблему. Уміле визначення проблеми допоможе уникнути безцільної розмови, задає напрям розмови. Необхідно чітко усвідомити позитивні можливості клієнта	Не всі клієнти сприймають ретельне вичленення проблеми, типове для психологів, орієнтованих на середній клас. Однак після того як цілі клієнта чітко зрозумілі, слід повернутися до визначення проблеми.
3. Бажаний результат. До чого хоче прийти клієнт? <i>"Чого ви хочете досягти?"</i>	Визначте ідеал клієнта. Яким би він хотів стати? Що станеться, коли проблеми будуть вирішені? (Це інформує психолога про те, що саме хоче клієнт.) Бажаний напрямок дій клієнта і психолога має бути розумно погоджений. З деякими клієнтами необхідно, опустивши 2-у стадію, виділити спочатку мету.	Якщо проблема зрозуміла і конкретна, рекомендації можуть бути дані негайно. Деякі соціально-культурні групи або окремі індивіди вважають за краще починати прямо звідси.
4. Вироблення альтернативних рішень. <i>"Що це ми можемо зробити з цього приводу?"</i>	Попрацювати з різними варіантами вирішення даної проблеми. Це передбачає творчий характер підходу до даної задачі, пошук альтернатив щоб уникнути ригідності і вибір серед цих альтернатив. Цей етап може включати в себе тривале дослідження особистісної динаміки. Ця фаза інтерв'ю може бути найтривалішою.	Дуже важливо враховувати індивідуальні та культурні відмінності при виробленні варіантів рішень. Те, що є "правильним" рішенням з вашої точки зору, може виявитися абсолютно неприйнятним для іншого. з деякими групами кращий директивний стиль рекомендацій.
5. Узагальнення. Перехід від навчання до дії. <i>"Ви будете робити це?"</i>	Сприяти зміні думок, дій і почуттів у посвякденному житті клієнта. Багато клієнтів після інтерв'ю нічого не роблять, щоб змінити свою поведінку, залишаючись на своїх колишніх позиціях.	Ступінь узагальнення сильно залежить від того, наскільки повно ви враховували індивідуальні та культурні відмінності на різних стадіях інтерв'ю.

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Письмова робота (15 хв).

Варіант 1

1. Які завдання мають бути вирішеними на першому етапі психоконсультативної бесіди?
2. Що означає поняття «етап дії»?
3. Як здійснюється орієнтування у проблемі клієнта?

Варіант 2

1. На якому етапі психологічної допомоги клієнт переводить своє нове самоодягнення та осмислення світу до простору дій, формує та формулює нові мотиви й цілі, нові життєві цінності й стратегії, відчуває подив, сумніви, захоплення, впевненість у подоланні минулих перешкод, знаходження виходу і разом із тим — нові сумніви, бажання підтримки, потребу зрозуміти, «що ж це зі мною було»?
2. На якому етапі здійснюється входження до повсякденності збагаченим новим досвідом? Наведіть приклади.
3. Які завдання необхідно вирішувати на останньому етапі психоконсультації?

Варіант 3

1. Як Ви розумієте такий вислів: «Вчасно звільнити життєвий простір клієнта від себе — одне з професійно важливих, якщо не найважливіших, завдань психолога»?
2. Яка послідовність етапів психологічного консультування?
3. Як здійснюється прогноз перспектив у психологічному консультуванні?

4. Диспут на тему: «Консультативна бесіда: консультант більше говорить чи слухає?» (25 хв).

Текстовий матеріал до диспуту. Фрагменти бесід.

Фрагмент 1

Консультант: «Розкажіть про своє життя?».

Клієнт – мовчить.

Консультант: «Якщо Ви не хочете розповідати, то чого ж Ви прийшли на консультацію?».

Клієнт – починає довго розповідати про своє життя, але його розповідь

не стосується основної проблеми, з якою він прийшов на консультацію.

Фрагмент 2

Консультант – довго розповідає про останні політичні новини і висловлює власне бачення різних проблем соціально-політичного життя.

Клієнт: «Скажіть, то яких же мені заходів вжити, щоб мій син краще вчився у школі?».

Консультант – розповідає про випадок з іншим клієнтом, що був учора, як приклад вирішення проблеми цього клієнта.

Запитання до диспуту:

1. Чи правильною була поведінка консультанта у першому фрагменті?
2. Чи правильною була поведінка консультанта у другому фрагменті?
3. Якою б була Ваша поведінка у наведених фрагментах? Обґрунтуйте свої дії, спираючись на матеріали, викладені у цьому модулі.

5.Тестові завдання

Тестове завдання № 3

Виберіть правильну відповідь

400 р. до н.е. припустив, що самоусвідомлення - це первісна (чиста) форма знання...

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Гіппократ
- г) Арістотель

Тестове завдання № 6

Виберіть правильну відповідь

1600 р. ввів у літературу опис психологічно складних характерів...

- а) Р.Декарт
- б) В.Шекспір
- в) Б.Спіноза
- г) Дж.Локк

Тестове завдання № 10
Виберіть правильну відповідь

1850 р. створив еволюційну теорію індивідуальних розходжень...

- а) Б.Спіноза
- б) Ч.Дарвін
- в) Дж.Локк
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 11
Виберіть правильну відповідь

1850 р. визначив екзистенційне поняття сенсу життя...

- а) С.К'єрнегор
- б) Ч.Дарвін
- в) Б.Спіноза
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 16
Виберіть правильну відповідь

1900 р. запропонував першу системну форму психотерапевтичного консультування...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 21
Виберіть правильну відповідь

1920р. визначив поняття прогнозу і контролю поведження...

- а) Я.Морено
- б) Дж.Уотсон

- в) А.Адлер
- г) Ф.Парсонс

Тестове завдання № 27
Виберіть правильну відповідь

1955 р. досліджував, що робить людей найбільш здоровими...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

6. Контрольні завдання

А. Правильно чи неправильно?

- а) Саме Гіппократ розробив метод "лікування розмовою" через катарсис і заклав основи психіатричного консультування;
- б) К.Роджерс і прихильники теорії і практики особистісно-орієнтованого консультування вважають, що надання психологом допомоги не тільки необхідна, але і достатня умова того, щоб із клієнтами відбулися конструктивні зміни;
- в) психотерапію можна визначити як метод профілактики, а психологічне консультування і психокорекцію – як метод лікування.
- г) існує значна кількість моделей структурування процесу консультації;
- д) будь-яка скарга, пред'явлена клієнтом, спочатку має прихований зміст;
- є) процедура "відокремлення" припускає повний розрив відносин "консультант – клієнт".

Б. Заповніть пропуски

Конфіденційність – це _____ між двома людьми, в якому консультант обіцяє _____ усі відомості, отримані в процесі консультування, а клієнт погоджується цій обіцянці.

В. Виберіть правильні відповіді

У процесі консультації консультант відповідає за:

- а) умови безпеки консультації;
- б) технологію доступу до розв'язання проблем клієнта;

- в) бажання здійснити зміну рольової поведінки клієнта;
- г) нерозголошення отриманої інформації.

Г. *Правильно чи неправильно?*

З метою посилення мотивації клієнтів до терапевтичних змін послуги консультанта можуть носити тільки платний характер.

Завдання для самостійної роботи.

В основу психологічного тренінгу уважного поводження покладені вправи на розвиток уваги, запропоновані Алан Е. Айві та ін. у праці “Психологічне консультування і психотерапія. Методи, теорії і техніки: практичне керівництво” [1].

Проведіть практичний експеримент з уважного поводження. Розмовляючи з членами родини чи з приятелем, навмисно використовуйте неправильне поводження (дивіться вбік, змінюйте тему розмови на ту, що хвилює тільки вас, напускайте на себе сумний вираз), а наступного разу спеціально поводьтеся “грамотно”. Порівняйте отриманий ефект.

(Див. зан.1. Основні правила того, як *не можна* вести бесіду).

7. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5хв.).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
5. Горноста́й П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горноста́й, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
6. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика /

Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

8. Красило А. И. Психологическое консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.

9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

10. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.

11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.

12. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.

13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

14. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

15. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

16. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.

18. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

19. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

20. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Змістовий модуль 5.
Особливості психологічного консультування клієнтів із розладами поведінки.

Практичне заняття №1

Тема. Особливості психоконсультування клієнтів із вадами саморегуляції

План

1. Особливості клієнтів із вадами саморегуляції.
2. Причини прояву порушень саморегуляції.
3. *Клієнти, що плачуть.* Причини плачу клієнта. Особливості психологічного консультування клієнтів які плачуть. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які плачуть.
4. *Клієнти, що переживають провину.* Почуття провини. Особливості психологічного консультування клієнтів які переживають провину. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які переживають провину.
5. *Клієнти з істеричною поведінкою.* Характеристика істеричної особистості. Особливості психологічного консультування клієнтів якв переживають провину. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з істеричною поведінкою.
6. *Обсесивні клієнти.* Ознаки обсесивності. Особливості психологічного консультування клієнтів з обсесивною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з обсесивною поведінкою.
7. *Клієнти з параноїдальними розладами.* Характеристика параноїдальної особистості. Особливості психологічного консультування клієнтів з параноїдальними розладами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з параноїдальними розладами.
8. *Клієнти з шизоїдною поведінкою.* Шизоїдна особистість. Особливості психологічного консультування клієнтів з шизоїдною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з шизоїдною поведінкою.
9. *Клієнти з асоціальною поведінкою.* Асоціальність як

особистісний розлад. Особливості психологічного консультування клієнтів з асоціальною поведінкою. Завдання консультанта у роботі з клієнтами з асоціальною поведінкою.

10. *Клієнти із алкогольною залежністю.* Причини алкоголізму. Особливості психологічного консультування клієнтів із алкогольною залежністю. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із алкогольною залежністю.

11. *Клієнти із сексуальними проблемами.* Причини сексуальних проблем. Особливості психологічного консультування клієнтів із сексуальними проблемами. Завдання консультанта у роботі з клієнтами із сексуальними проблемами.

Основні поняття до теми

Причини плачу. Почуття провини. Істерична поведінка. Обсесивні клієнти. Ознаки обсесивності. Параноїдальні розлади. Шизоїдна поведінка. Шизоїдна особистість. Асоціальна поведінка. Асоціальність як особистісний розлад. Алкогольна залежність. Сексуальність. Сексуальні проблеми.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні причини плачу клієнта. Особливості консультування плачучих клієнтів.

2. Охарактеризуйте особливості консультування при переживанні провини.

3. Назвати основні признаки істеричних особистостей. Особливості консультування істеричних особистостей.

4. Перерахуйте ознаки обсесивності. Особливості консультування обсесивних особистостей.

5. Охарактеризуйте параноїдальну особистість. Специфіка консультування при параноїдальних розладах.

6. Як Ви розумієте формулу «чотирьох А». Які особливості консультування шизоїдних особистостей?

7. Обґрунтуйте поняття «асоціальність». Особливості консультування асоціальних особистостей.

8. Які причини алкоголізму? Які особливості програми 12 кроків

«АА».

9. Охарактеризуйте причини сексуальних проблем. Які особливості психологічного консультування клієнтів із сексуальними проблемами.

1. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Які особливості консультування при переживанні провини?
2. Які особливості консультування плачучих клієнтів?
3. Які особливості консультування істеричних особистостей?

Варіант 2

1. Які особливості консультування істеричних особистостей?
2. Які особливості консультування obsесивних особистостей?
3. Які особливості консультування при параноїдальних розладах?

Варіант 3

1. Які особливості консультування шизоїдних особистостей?
2. Які особливості консультування асоціальних особистостей?
3. Які особливості консультування при алкоголізмі?

2. Дискусія на тему: «Особливості консультування клієнтів із вадами саморегуляції» (25 хв).

Запитання до дискусії

1. Які симптоми визначення вад саморегуляції? Наведіть приклади.
2. Що повинен знати консультант про медичні показники стану здоров'я клієнта з вадами саморегуляції?
3. Які принципи етики поведінки психолога мають проявитися у консультуванні клієнтів з вадами саморегуляції?

3. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

4. Тестові завдання

Тестове завдання № 42

Виберіть правильну відповідь

1990 р. розробляв нарративні підходи в консультуванні...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

Тестове завдання № 44

Виберіть правильну відповідь

60-і роки 20-го століття створив напрямок «інтегральний психоаналіз».

- а) Х.Каплан
- б) Н. Кеппе
- в) М..Байт
- г) С.Шазер

Тестове завдання № 45

Виберіть правильну відповідь

Прийнята Постанова Державного комітету СРСР про введення ставки шкільного психолога в усі навчально-виховні заклади країни.

- а) 1986р.
- б) 1988р.
- в) 1989р.
- г) 1991р.

Тестове завдання № 46

Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р.

- в) 1999р
- г) 2000р.

Тестове завдання № 49
Виберіть правильну відповідь

80-ті роки 20-го століття в Україні розроблено та впроваджуються активні соціально-психологічні методи навчання (АСПН).

- а) Г.Балл
- б) С.Максименко
- в) Т. Яценко
- г) Д.Бех

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-еизд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
4. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
5. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
6. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
7. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж:

издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.

8. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

9. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.

10. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.

11. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.

12. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

13. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

14. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

15. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

16. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отг Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отг, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.

17. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

18. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

19. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Практичне заняття №2

Тема. Особливості психологічного консультування клієнтів у кризових станах.

План

1. Основні причини психосоматичних розладів, їх характеристика.
2. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами.
3. Основні причини та прояви депресії. Особливості поведінки психолога при консультування клієнтів із проявами депресії.
4. Причини суїциду та їх прояви. Клієнти із суїцидними намірами.
5. Які особливості психологічного консультування клієнтів із суїцидними намірами.
6. Охарактеризуйте специфіку консультування у випадку смерті близької людини.
7. Які характерні особливості консультування у випадку втрати при розлученні.
8. Опишіть особливості бесіди з помираючою людиною.

Основні поняття до теми

Психосоматичні розлади. Причини психосоматичних розладів. Депресія. Суїцидні наміри. Смерть. Помираюча людина.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте клієнтів із психосоматичними розладами. Назвіть причини психосоматичних розладів.
2. Які особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами.
3. Назвіть основні прояви депресії. Специфіка психологічного консультування клієнтів із проявами депресії.
4. Обґрунтуйте основні причини суїциду. Клієнти із суїцидними намірами.
5. Які особливості психологічного консультування клієнтів із суїцидними намірами.
6. Охарактеризуйте специфіку консультування у випадку смерті близької людини.
7. Які характерні особливості консультування у випадку втрати при розлученні.

8. Опишіть особливості бесіди з помираючою людиною.

1. Робота в парах з метою відпрацювання практики поступового розпитування клієнта (за зразком):

- Консультант: Як ваші справи? Клієнт знизує плечима.
- Консультант: Не все добре? Клієнт трясє головою.
- Консультант: Сумно? Клієнт киває головою.
- Консультант: Усе здається безнадійним?
- Клієнт: Так.
- Консультант: Життя здається безнадійним?
- Клієнт: Інколи
- Консультант: Чи часто, Ви думаєте про те, що хотіли б померти?
- Клієнт: Більшу частину часу
- Консультант: Виникає бажання покінчити з життям?
- Клієнт: Інколи
- Консультант: Обдумували Ви, як це зробити?
- Клієнт: Ще так далеко не зайшов...

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Які особливості консультування клієнтів із психосоматичними розладами?
2. Які особливості консультування клієнтів із депресією і суїцидними намірами?
3. Які особливості консультування при суїцидних намірах?

Варіант 2

1. Які особливості консультування шизоїдних особистостей?
2. Які особливості консультування асоціальних особистостей?
3. Які особливості консультування при алкоголізмі?

Варіант 3

1. Які особливості консультування людей при переживанні втрати?
2. Які особливості консультування при сексуальних проблемах?
3. Які важливі принципи слід враховувати консультанту в роботі з

помираючим?

4. Дискусія на тему: «Особливості психоконсультації клієнтів у кризових станах»(25 хв). Запитання до дискусії.

1. Які умови повинен забезпечити консультант для консультації клієнтів у кризових станах?

2. Що не бажано у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані?

3. Які особливості психоконсультативної бесіди з клієнтом у кризовому стані?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 1

Виберіть правильну відповідь

400 р. до н.е. запропонував класифікацію психічних зрушень і захворювань...

- а) Сократ
- б) Платон
- в) Гіппократ
- г) Б.Спіноза

Тестове завдання № 12

Виберіть правильну відповідь

1890 р. увів термін «психологічний тест»...

- а) Дж.Локк
- б) Дж.Кеттел
- в) Е.Крепелін
- г) А.Біне

Тестове завдання № 13

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив класифікацію психічних розладів...

- а) Дж.Кеттел
- б) А.Біне
- в) Е.Крепелін
- г) Ч.Дарвін

Тестове завдання № 47
Виберіть правильну відповідь

Прийнята Страсбурська декларація з психотерапії.

- а) 1990р.
- б) 1992р.
- в) 1994р.
- г) 1996 р.

Тестове завдання № 48
Виберіть правильну відповідь

70-і роки 20-го століття створений психотерапевтичний напрям на основі онтопсихології.

- а) А. Менегетті
- б) М.Байт
- в) Х.Каплан
- г) С.Шазер

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч.

посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.

4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.

5. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.

6. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

8. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.

9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.

10. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.

11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.

12. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.

13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

14. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

15. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

16. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа»

совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.

18. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дїм „Професїонал”, 2009. – 544 с.

19. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

20. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Практичне заняття №3

Тема. Особливості психоконсультування клієнтів з неадекватною поведінкою.

План

1. Поняття тривоги, тривожності. Основні причини тривожності.
2. Особливості прояву захисних механізмів у тривожних клієнтів.
3. Особливості психологічного консультування клієнтів з тривожною поведінкою.
4. Основні причини та прояви страхів і фобій.
5. Особливості психологічного консультування клієнтів зі страхами і фобіями.
6. Причини ворожості і агресивності. Прояви ворожості і агресивності.
7. Особливості психологічного консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів.
8. Особливості психологічного консультування немотивованих клієнтів.
9. Причини, прояви та особливості поведінки клієнтів з підвищеними вимогами.
10. Особливості психологічного консультування клієнтів з підвищеними вимогами.

Основні поняття до теми

Тривожність. Рівні тривожності. Захисні механізми. Страх. Фобії.

Ворожіть і агресивність клієнтів. Клієнти з підвищеними вимогами. Немотивовані клієнти.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні причини та рівні тривожності.
2. Охарактеризуйте захисні механізми які використовують клієнти з тривожною поведінкою.
3. Які особливості психологічного консультування клієнтів з тривожною поведінкою.
4. Назвіть основні причини страхів і фобій.
5. Охарактеризуйте специфіку психологічного консультування клієнтів зі страхами і фобіями.
6. Назвіть причини ворожості і агресивності.
7. Обґрунтуйте особливості психологічного консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів.
8. Які особливості психологічного консультування немотивованих клієнтів.
9. В чому проявляються особливості психологічного консультування клієнтів з підвищеними вимогами.

1. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

2. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Які проблеми консультування називаються спеціальними і чому?
2. Наведіть приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами.
3. Які особливості консультування тривожних клієнтів?

Варіант 2

1. Що означає поняття «логотерапія»?
2. Які особливості консультування клієнтів з фобією і страхом?
3. Як здійснюється структурування часу психоконсультування?

Варіант 3

1. Які особливості консультування тривожних клієнтів?
2. Які особливості консультування при реакціях страху і фобіях?

3. Які особливості консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів?

3. Робота в парax з метою виявлення прихованого змісту скарги.

Визнічіть локус скарги, сформулюйте *реальний* запит на консультацію та бажані результати.

А. Клієнтка: Допоможіть, у мене проблема, моя донька пізно повертається додому. Що я тільки не робила! Лаяла її, умовляла, просила, обіцяла подарунки, навіть карала, а вона все одно повертається пізно. Як мені бути? Допоможіть.

Консультант: Вас турбує саме те, що донька пізно повертається додому?

Клієнтка: Звичайно, мені зовсім не залишається її уваги, вона всю себе присвячує своєму кавалеру. Вона зовсім забула про свою маму.

У цьому випадку можна припустити, що реальна проблема — це страждання матері від виниклого почуття непотрібності. А може — ревнощів?

Консультант: Що ви відчули в зв'язку з цим?

Клієнтка: Самотність. Мені страшно: коли вона вийде заміж, я залишуся одна.

Консультант: Ви прийшли тому, що боїтеся самотності?

Клієнтка: Так, саме тому.

Консультант: Я правильно вас зрозуміла: як тільки ваша дочка вийде заміж – вона вас залишить – ви станете самотні — вас це турбує?

Клієнтка: Так.

Консультант: У чому ви бачите мою допомогу?

Клієнтка: Я хочу щастя доньці і не хочу їй заважати. Тільки мені страшно. Що я буду робити одна? Допоможіть мені це змінити.

Консультант: Що саме ви хочете змінити?

Клієнтка: Своє ставлення до самотності.

Б. Клієнтка: Мій син зовсім відбився від рук: грубіянить вчителям, б'ється з однокласниками, мені грубіянить...

Консультант: Що вас більш за все турбує в ситуації, що склалася?

Клієнтка: Позиція чоловіка. Він зовсім відсторонився від виховання сина.

В. Клієнтка: У мене депресія (на обличчі "сяюча" посмішка).

Консультант: Ви впевнені, що стан, про який ви говорите, можна

назвати "депресією"?

Клієнтка: Звичайно, мені дуже погано (продовжуючи посміхатися), я увесь час плачу, у мене постійно поганий настрій.

Консультант: Як реагують на ваш стан близькі?

Клієнтка: Подруга говорить, що після розлучення з чоловіком також була в депресії.

4. Дискусія на тему: «Спеціальні проблеми психологічного консультування» (25 хв).

Запитання до дискусії

1. Які особливості консультування «немотивованих клієнтів»?
2. Які особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги?
3. Що є підставою для рекомендації консультанта звернутися клієнту до фахівця іншого профілю?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 7

Виберіть правильну відповідь

1675 р. намагався вирішити дуалізм душі і тіла...

- а) Б.Спіноза
- б) Дж.Локк
- в) Р.Декарт
- г) В.Шекспір

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

д)

Тестове завдання № 16

Виберіть правильну відповідь

1900 р. запропонував першу системну форму психотерапевтичного консультування...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У. Джемс

Тестове завдання № 46

Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р
- в) 1999р
- г) 2000р.

Тестове завдання № 49

Виберіть правильну відповідь

80-ті роки 20-го століття в Україні розроблено та впроваджуються активні соціально-психологічні методи навчання (АСПН).

- а) Г.Балл
- б) С.Максименко
- в) Т. Яценко
- г)Д.Бех

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.
2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.
3. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. фак. та від-нь ун-тів / О.Ф. Бондаренко – Харків: Фоліо, 1996.
4. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-еизд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.
5. Горноста́й П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горноста́й, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.
6. Джордж Р.,Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж , Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.
7. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
8. Краси́ло А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Краси́ло – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.
9. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
10. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.
11. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
12. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
13. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.

14. Немов Р.С. Основи психологічного консультування / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.

15. Пахальян В.Э. Психологічне консультування: Учебне посібник / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.

16. Уоллес В., Холл Д. Психологічна консультація / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.

17. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисне керівництво по психотерапії / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейський Інститут Психологічного Аналізу» спільно з видавництвом «Речь», 2002. – 784 с.

18. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.

19. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

20. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Лабораторне заняття №1

Тема. Спеціальні проблеми психологічного консультування.

План

1. Спеціальні проблеми, їх класифікація.
2. Особливості клієнтів із вадами саморегуляції.
3. Особливості клієнтів у кризових станах.
4. Особливості клієнтів з неадекватною поведінкою.
5. Структурування часу психоконсультування.
6. Особливості консультування клієнтів зі спеціальними проблемами.

Основні поняття до теми

Спеціальні проблеми. Саморегуляція. Неадекватна поведінка. Почуття провини. Істерична поведінка. Ознаки обсессивності. Параноїдальні розлади. Шизоїдна особистість. Асоціальна поведінка.

Алкогольна залежність. Сексуальність. Сексуальні проблеми. Тривожність. Рівні тривожності. Захисні механізми. Страхи. Фобії. Ворожіть і агресивність клієнтів. Клієнти з підвищеними вимогами. Немотивовані клієнти

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Які проблеми консультування називаються спеціальними і чому?
2. Наведіть приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами.
3. Які особливості консультування тривожних клієнтів?
4. Що означає поняття «логотерапія»?
5. Які особливості консультування клієнтів з фобією і страхом?
6. Як здійснюється структурування часу психоконсультування?
7. Які особливості консультування тривожних клієнтів?
8. Які особливості консультування при реакціях страху і фобіях?
9. Які особливості консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів?

1. Робота в парах з метою відпрацювання практики поступового розпитування клієнта (за зразком див. с.137) зі спеціальними проблемами:

- Неадекватною поведінкою.
- Істеричною поведінкою.
- Ознаками obsесивності.
- Параноїдальними розладами.
- Асоціальною поведінкою.
- Алкогольною залежністю.
- Сексуальні проблеми.
- Страхами і фобіями.
- Агресивної поведінки.
- З підвищеними вимогами.
- Немотивованими клієнтами.

2. Робота в малих групах (3-4студенти) з метою обговорення і

прийняття спільного рішення. Запитання:

1. Більшість консультантів намагаються утримати клієнтів від плачу і спрямовують на це частину своїх зусиль. Чи є такий хід небезпечним у консультаційній роботі?
2. Коли клієнт стверджує, що консультант ще більш заплутав його проблеми? Чи потрібно це сприймати як констатацію факту? Що таке «психологічна маніпуляція»?
3. Які особливості можна виявити з діалогу консультанта та клієнта зі спеціальними проблемами?

3. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

4. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Які проблеми консультування називаються спеціальними і чому?
2. Наведіть приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами.
3. Які особливості консультування тривожних клієнтів?

Варіант 2

1. Що означає поняття «логотерапія»?
2. Які особливості консультування клієнтів з фобією і страхом?
3. Як здійснюється структурування часу психоконсультування?

Варіант 3

1. Які особливості консультування тривожних клієнтів?
2. Які особливості консультування при реакціях страху і фобіях?
3. Які особливості консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів?

5. Дискусія на тему: «Спеціальні проблеми психологічного консультування» (25 хв).

Запитання до дискусії

1. Які особливості консультування «немотивованих клієнтів»?
2. Які особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги?
3. Що є підставою для рекомендації консультанта звернутися клієнту

до фахівця іншого профілю?

6. Тестові завдання
Тестове завдання № 4
Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ
- в) Платон
- г) Піфагор

Тестове завдання № 5
Виберіть правильну відповідь

1500 р. вказав на значущість групової динаміки і соціальної взаємодії...

- а) Н.Макіавеллі
- б) С.К'єркегор
- в) Ч.Дарвін
- г) Е.Крепелін

Тестове завдання № 8
Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 45
Виберіть правильну відповідь

Прийнята Постанова Державного комітету СРСР про введення ставки шкільного психолога в усі навчально-виховні заклади країни.

- а) 1986р.
- б) 1988р.
- в) 1989р.
- г) 1991р.

Тестове завдання № 46
Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р
- в) 1999р
- г) 2000р.

7. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Абрамова Г.С. Практикум по психологическому консультированию / Г.С. Абрамова – Екатеринбург. Деловая книга, 1995.

2. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова – Екатеринбург: Деловая книга. – 1998. – 369с.

3. Глэддинг С. Психологическое консультирование / С. Глэддинг // 4-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 736с.

4. Горностай П.П. Васьковская П.П. Теория и практика психологического консультирования / П.П. Горностай, П.П. Васьковская – К., Наук. Думка, 1995.

5. Джордж Р., Кристиани Т. Консультирование: теория и практика / Р. Джордж, Т. Кристиани // [пер.с англ. Александра Шадура] – М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 448с.

6. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.

7. Красило А. И. Психологической консультирование: проблемы, технологии: Учеб. пособие / А. И. Красило – М.: издательство Московского психолого-социального института.: Воронеж: издательство НПО «Модэк», 2007. – 504с.
8. Майерс Д. Психология/ Д. Майерс // [пер. с англ. И. Карпиков, В. Старовойтова] – 2-е изд. – Мн.: Попурри, 2006. – 848с.
9. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С.Д. Максименко – К.: ТОВ «ХММ», 2006. – 240 с.
10. Меновщиков В.Ю. Введение в психологическое консультирование / В.Ю. Меновщиков – М.: Смысл, 1998. –109с.
11. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
12. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
13. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
14. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
15. Уоллес В., Холл Д. Психологическая консультация / В. Уоллес, Д. Холл. – СПб.: «Питер», 2003. – 544с.
16. Хайгл-Эверс А., Хайгл Ф., Отт Ю., Рюгер У. Базисное руководство по психотерапии / А. Хайгл-Эверс, Ф. Хайгл, Ю. Отт, У. Рюгер – СПб.: «Восточно-Европейский Институт Психоанализа» совместно с издательством «Речь», 2002. – 784 с.
17. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
18. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.
19. Штифурак В.С. Психологічна допомога та її види / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2006. – 104с.

Змістовий модуль 6. Сімейне консультивання

Практичне заняття №1

Тема: Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем

План

1. Основні проблеми та поняття в практиці сімейного консультування.
2. Особливості консультування при роботі з подружньою парою.
3. Головні напрямки консультативної роботи з сім'єю.
4. Психологічна допомога самотнім людям щодо проблеми вибору партнера.
5. Взаємовідносини між подружжям на початковому етапі становлення сім'ї.
6. Проблема психологічної несумісності. Кризові ситуації в шлюбі.
7. Природа сімейних конфліктів та шляхи їх попередження.
8. Основні напрями сімейної психокорекційної роботи.
9. Основні етапи консультування сім'ї в ході реалізації системного підходу

Основні поняття до теми

Сімейне консультування. Системне психологічне консультування сім'ї. Подружня пара. Кохання. Закоханість. Несумісність характерів. Сімейні проблеми. Вміння слухати. Опонент. Компроміс. Міжособистісні проблеми. Криза сімейного життя. Дисфункціональна сім'я. Сімейні конфлікти. Каталізатор внутрішньосімейного конфлікту. "Сімейний міф" Розлучення.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте психодинамічний напрямок консультативної роботи з сім'єю
2. Охарактеризуйте системний і стратегічний напрямок консультативної роботи з сім'єю
3. Охарактеризуйте еkleктичний напрямок консультативної роботи з сім'єю.

4. У чому суть "Сімейного міфу" як захисного механізму, для підтримки єдності в дисфункціональних сім'ях.
5. Які основні проблеми дисфункціональних сімей.
6. Охарактеризуйте основні етапи консультування сім'ї в ході реалізації системного підходу (діагностичний (сімейний діагноз), ліквідація сімейного конфлікту, реконструктивний, підтримуючий).
7. Поясніть наступні проблеми дисфункціональних сімей:
 - помилковий вибір партнера (очікування, що чоловік/дружина нагадуватимуть батько/матір);
 - незавершені відносини з батьківською сім'єю (звернення за порадою до батьків, замість того щоб радитися один з одним при вирішенні внутрішньосімейних проблем);
 - втрата ілюзій;
 - переживання розгубленості;
 - подружня зрада і загроза розлучення;
 - цивільний шлюб як спроба уникнути відповідальності (моральної, юридичної, фінансової і т. д.).
8. Поясніть такі напрями сімейної психокорекційної роботи:
 - корекцію дитячо-батьківських відносин
 - корекцію подружніх відносин
 - психокорекцію построзвідної ситуації
 - корекцію сексуальних проблем в сім'ї

1. Аналіз ситуації консультативної практики

Впродовж заняття група студентів працює у ролі експертів, ведучи спостереження за визначеними студентами і використовує при цьому подану схему.

Трактування погляду

Погляд і супутні рухи	Трактування	Ваші дії
Підйом голови погляду вгору або нахил голови із зосередженим виразом обличчя і очей	Почекajte хвилину, подумаю	Контакт перервати

Рух головою і насуплені брови	Не зрозумів , повторіть	Посилення контакту
Посмішка, легкий нахил голови	Розумію, нема чого додати	Підтримка контакту
Ритмічне кивання головою	Ясно, зрозумів, що вам потрібно	Підтримка контакту
Довгий нерухомий погляд в очі співрозмовникові	Хочу підкорити вас собі	Діяти за обставинами
Погляд убік	Зневага	Відхід від контакту
Погляд униз	Страх і бажання піти	Відхід від контакту

2. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

3. Робота в малих групах

А. Мати 6-річної дівчинки: “Коли ми принесли другу дитину додому, наша старша дочка була просто в захваті. Тепер вона недолюблює її і не бажає поділитися з братиком своїми іграшками. Чим пояснити таку жадібність?”

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Б. До психолога звернулася жінка заміжня вдруге із питання як налагодити стосунки між її синами від різних батьків.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

В. До психолога звернувся чоловік 36 років.

Клієнт: Моя дружина ревнує мене без жодного приводу.

Консультант: Ревнощі без приводу – це, напевно, не дуже приємно.

Клієнт: Неприємно? Та я просто розлютований! Вона постійно щось “придумує”, накручує себе.

Консультант: А що вона придумує? Що для неї є приводом до ревнощів?

Клієнт: Так чи мало що! Наприклад, якщо я пізно повертаюся з роботи, якщо я довго розмовляю по телефону, якщо я вітаю колег-жінок зі

святами чи з днем народження...

Консультант: Ви хочете сказати, що завжди повертаєтеся додому вчасно?

Клієнт: Не завжди.

Консультант: І ніколи довго не розмовляєте по телефону?

Клієнт: Іноді розмовляю.

Консультант: А жінок-колег ви точно не вітаєте зі святами і з днем народження?

Клієнт: Звичайно, вітаю.

Консультант: Ви робите саме те, що викликає ревності у вашої дружини, ви про це знаєте, але вважаєте, що вона ревнує вас без жодного приводу. Я правильно зрозуміла?

Клієнт: Виходить, що я сам створюю ці приводи. Але я не можу працювати менше і перестати спілкуватися з жінками тільки тому, що це не подобається моїй дружині.

Консультант: А що ви можете зробити для вирішення цього питання?

Клієнт: Я міг би поговорити, пояснити, сказати, що я люблю тільки її...
Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнту.

4. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Що означає типологія подружніх проблем? Наведіть короткий перелік.
2. Які причини звернення до консультанта чоловіка й жінки в консультацію?
3. На які критерії варто звернути увагу структуруючи подружні проблеми?

Варіант 2

1. Які два варіанти приходу подружжя в консультацію?
2. Які переваги роботи з подружжям?
3. Які проблеми пов'язані із цим варіантом приходу клієнтів у консультацію?

Варіант 3

1. Які стратегії проведення прийому подружньої пари?

2. Які вимоги до психоконсультативної роботи з подружньою парою?
3. Чи доцільне використання домашніх завдань при роботі з подружжям?

4. Дискусія на тему: «Зміст і організація консультування з приводу подружніх проблем». (25 хв).

Запитання до дискусії

1. Яка тривалість роботи з подружньою парою?
2. Що повинен знати консультант про особливості організації психоконсультування подружжя?
3. Які особливості спільної роботи подружжя під час консультування?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 6

Виберіть правильну відповідь

1600 р. ввів у літературу опис психологічно складних характерів...

- а) Р.Декарт
- б) В.Шекспір
- в) Б.Спіноза
- г) Дж.Локк

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання - у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 11

Виберіть правильну відповідь

1850 р. визначив екзистенційне поняття сенсу життя...

- а) С.К'єрнегор
- б) Ч.Дарвін
- в) Б.Спіноза
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 15

Виберіть правильну відповідь

1900 р. створив поведінкову теорію умовних рефлексів...

- а) З.Фрейд
- б) І.Павлов
- в) Е.Крепелін
- г) У.Джемс

Тестове завдання № 25

Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультуванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 30

Виберіть правильну відповідь

1960 р. заклав основи стратегічної сімейної психотерапії...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 32

Виберіть правильну відповідь

1960 р. створив інтегративну теорію надання допомоги...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 39

Виберіть правильну відповідь

1975 р. опублікувала класичну роботу щодо консультування з сексуальних проблем...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

Тестове завдання № 46
Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р
- в) 1999р
- г) 2000р.

Тестове завдання № 49
Виберіть правильну відповідь

80-ті роки 20-го століття в Україні розроблено та впроваджуються активні соціально-психологічні методи навчання (АСПН).

- а) Г.Балл
- б) С.Максименко
- в) Т. Яценко
- г) Д.Бех

5. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Алёшина Ю.Е. и др. Семейное и индивидуальное консультирование / Ю.Е. Алёшина // Спецпрактикум по социальной психологии: – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989, – 89с.

2. Бэндляр Р. и др. Семейная психотерапия / Р. Бэндляр – Воронеж, НПЦ «Модэк» –1993.
3. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська – К.: Каравела, 2010. – 256 с.
4. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
5. Кратохвил С. Психотерапия семейных и супружеских дисгармоний / С. Кратохвил – М., 1991.
6. Минухин С, Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1998.
7. Минина Т.М. Семейная терапия при нервных и психических заболеваниях / Под редакцией В.К. Мягера, Р.А. Зачепиского. Ленинградский НИИ психоневрологии им. В.М. Бехтерева. – Л., 1978.
8. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
9. Мягер В.К. Минина Т.М. Семейная психотерапия. Метод, реком. / В.К. Мягер, Т.М. Минина – Л 1976.
10. Моховиков А.Н. Телефонное консультирование / А.Н. Моховиков – М.: Смысл, 1999. –192с.
11. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
12. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
13. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
14. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультивання та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
15. Штифурак В.С. Психологічне консультивання.– Навчально-методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2011. – 192с.
16. Штифурак В.С. Психологія сім'ї: навчальний посібник / В.С.Штифурак – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012, – 320с.
17. Яновский С.С. Семейная психоаналитическая психотерапия: Курс лекцій / С.С. Яновский – Симферополь: Н. Орианда, 2010. – 136с.

Лабораторне заняття №1

Тема. Індивідуальне консультування подружжя.

План

1. Особливості індивідуального консультування подружжя.
2. Використання домашніх завдань при роботі з подружжям.
3. Особливості організації роботи з одним із членів подружжя.
4. Консультування подружжя з приводу сексуальних проблем, розлучення, закоханості.
5. З'ясування причин зради або охолодження подружніх стосунків.
6. Проблеми в консультуванні "винуватця" розриву.
7. Особливості корекції позиції батька стосовно дитини.
8. Системне психологічне консультування сім'ї.

Основні поняття до теми

Сімейне консультування. Індивідуальне консультування подружжя. Системне психологічне консультування сім'ї. Подружня пара. Кохання. Закоханість. Несумісність характерів. Сімейні проблеми. Вміння слухати. Опонент. Компроміс. Міжособистісні проблеми. Криза сімейного життя. Сімейні конфлікти. Каталізатор внутрішньосімейного конфлікту. Розлучення. Консультування батьків. Скарги батьків. Гіпердомінантна позиція. Корекція позиції. Корекція стосунків.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Які актуальні проблеми консультування подружніх пар?
2. Які фактори необхідно приймати до уваги, намагаючись змінити психологію іншої людини?
3. Як вирішити проблеми розподілу влади в подружніх стосунках?
4. Які труднощі пов'язані із зверненням подружжя в консультацію?
5. Які причини приходу чоловіка й жінки в консультацію?
6. У чому суть проблеми рівності в розподілі сімейних обов'язків?

7. Які особливості роботи з відмінностями в поглядах і настановах подружжя?
8. Як здійснюється корекція ригідних уявлень і принципів?
9. Наведіть приклади труднощів у стосунках із партнером.
10. Які особливості психоконсультування у випадках переживання розлучення з партнером?
11. Що значає реорганізація стосунків із партнером?
12. Які проблеми постають перед тими, хто розлучається?
13. Охарактеризуйте особливості консультування батьків.
14. Назвіть основні скарги батьків, їх класифікацію.
15. Як здійснюється корекція стосунків батьків і дитини?

1. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

2. Робота в малих групах

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультативної бесіди з клієнтом. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтам.

А. До психолога звернувся батько 11-річного хлопчика з проблемою стосунків його дружини і сина. Мати психологічно прив'язана до хлопчика, переживає за нього, намагається контролювати кожен крок сина. До цих пір хлопчик іноді, прокинувшись уночі приходив до матері як маленький щоб «доспати» удвох.

Б. До психолога звернулася мати 2-х дівчаток: “Я знаю, що це погано і несправедливо, але я люблю свою молодшу дочку більше, ніж старшу. Що мені робити?”

В. Мати 4-річної дівчинки: “Іноді, коли моя дочка вередує, мені хочеться витрусити з неї душу. Я боюся, що в один прекрасний день я дійсно підніму на неї руку.”

3. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Чому необхідне індивідуальне психоконсультування подружжя?
2. Що повинен знати консультант про особливості переживання розлучення з партнером?

3. Які труднощі взаєморозуміння у проблемах подружжя?

Варіант 2

1. У чому полягають особливості організації психоконсультативної роботи з одним із клієнтів – членів подружжя?

2. Які методи використовуються у психоконсультуванні для залучення іншого члена подружжя до співпраці?

3. За яких обставин консультант може бути ініціатором окремих зустрічей з членами подружньої пари?

Варіант 3

1. Які методи психоконсультативного впливу у індивідуальному консультуванні?

2. Яка мотивація найчастіше спонукає подружжя звертатися до консультанта?

3. Що означає поняття «ідея рівної участі і рівної відповідальності консультанта» в індивідуальних розмовах із клієнтами?

4. Дискусія на тему: «Індивідуальне психоконсультування подружжя» (25 хв).

Запитання до дискусії

1. На які обставини має посилатися консультант у роботі з кожним із членів подружньої пари?

2. Що може стимулювати зміни у поведінці одного із членів подружжя?

3. Які причини можуть бути в основі звернень одного із членів подружжя до психоконсультації?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 4

Виберіть правильну відповідь

350 р. до н.е. пояснював поведження людини через поняття внутрішніх станів...

- а) Гіппократ
- б) Сократ
- в) Платон
- г) Піфагор

Тестове завдання № 8

Виберіть правильну відповідь

1675 р. постулював, що джерело будь-якого знання – у досвіді...

- а) Дж.Локк
- б) Б.Спіноза
- в) Р.Декарт
- г) Н.Макіавеллі

Тестове завдання № 30

Виберіть правильну відповідь

1960 р. заклав основи стратегічної сімейної психотерапії...

- а) А.Маслоу
- б) Д.Вольпе
- в) Дж.Хейлі
- г) Д.С'юпер

Тестове завдання № 39

Виберіть правильну відповідь

1975 р. опублікувала класичну роботу щодо консультування з сексуальних проблем...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

Тестове завдання № 42

Виберіть правильну відповідь

1990 р. розробляв нарративні підходи в консультуванні...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Алёшина Ю.Е. и др. Семейное и индивидуальное консультирование / Ю.Е. Алёшина // Спецпрактикум по социальной психологии: – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989, – 89с.
2. Бэндляр Р. и др. Семейная психотерапия / Р. Бэндляр – Воронеж, НПШ «Модэк» –1993.
3. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська – К.: Каравела, 2010. – 256 с.
4. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
5. Кратохвил С. Психотерапия семейных и супружеских дисгармоний / С. Кратохвил – М., 1991.
6. Минухин С, Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1998.
7. Минина Т.М. Семейная терапия при нервных и психических заболеваниях / Под редакцией В.К. Мягера, Р.А. Зачепиского. Ленинградский НИИ психоневрологии им. В.М. Бехтерева. – Л., 1978.
8. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
9. Мягер В.К. Минина Т.М. Семейная психотерапия. Метод, реком. / В.К. Мягер, Т.М. Минина – Л 1976.
10. Моховиков А.Н. Телефонное консультирование / А.Н. Моховиков – М.: Смысл, 1999. –192с.
11. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
12. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
13. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
14. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
15. Штифурак В.С. Психологічне консультування.– Навчально-

методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2011. – 192с.

16. Штифурак В.С. Психологія сім'ї: навчальний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012, – 320с.

17. Яновский С.С. Семейная психоаналитическая психотерапия: Курс лекцій / С.С. Яновский – Симферополь: Н. Орианда, 2010. – 136с.

Лабораторне заняття №2

Тема. Консультування подружньої пари

План

1. Особливості консультування подружніх пар.
2. Основні проблеми та завдання консультування подружніх пар.
3. Особливості організації психоконсультативної роботи з подружньою парою.
4. Форми і методи психоконсультативної роботи з подружніми парами.
5. Проблеми розподілу влади і сімейних обов'язків в подружніх стосунках.
6. Основні техніки конструктивних переговорів.
7. Особливості корекції ригідних уявлень і принципів.
8. Аналіз почуттів і переживань у процесі подружнього спілкування.
9. Особливості психоконсультування у випадках переживання розлучення з партнером.
10. Основні засади консультування батьків.
11. Корекція стосунків батьків і дитини.

Основні поняття до теми

Сімейне консультування. Системне психологічне консультування сім'ї. Подружня пара. Кохання. Закоханість. Несумісність характерів. Сімейні проблеми. Вміння слухати. Опонент. Компроміс. Міжособистісні проблеми. Криза сімейного життя. Сімейні конфлікти. Каталізатор внутрішньосімейного конфлікту. Розлучення.

Консультування батьків. Скарги батьків. Гіпердомінантна позиція. Корекція позиції. Корекція стосунків.

Запитання й завдання для самоконтролю

1. Які труднощі пов'язані із зверненням подружжя в консультацію?
2. Які причини приходу чоловіка й жінки в консультацію?
3. Охарактеризуйте тривалість роботи з подружньою парою.
4. Охарактеризуйте особливості роботи над створенням позитивного тла в спілкуванні подружжя.
5. Які особливості індивідуального психоконсультування подружжя?
6. Як здійснюється з'ясування причин зради або охолодження подружніх стосунків?
7. Аргументуйте своє ставлення до твердження, що в нашому сприйнятті розлучення – це жіноча проблема.
8. У чому полягає техніка конструктивних переговорів?
9. Які особливості організації роботи з одним із членів подружжя?
10. Назвіть основні скарги батьків, їх класифікацію.
11. Як Ви розумієте гіпердомінантну позиція батька стосовно дитини?

1. Інформаційне повідомлення про нові публікації в періодичних виданнях з проблем психологічного консультування.

2.Робота в малих групах

А. Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Мати 12-річної дівчинки: “Моя дочка з усіх своїх подруг цінує саму зіпсовану. Справа в тім, що дівчинка ця з неблагополучної, як зараз прийнято говорити, родини. Моя дочка більш тямуща, та й багаж знань у неї більше. Проте вона тягнеться саме до цієї дівчинки. Але та може зіпсувати не тільки мою дочку, а й інших дітей.”

Б. Зробіть психологічний аналіз ситуації. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації клієнтці.

Мати 3-х дітей (12 років, 8 років, 5 років): “У нас за день стільки сварок і бійок між дітьми, що й увагу перестаєш звертати на них. Але

не всі батьки такі. Чи доречно у сварки дітей втручатися дорослим?”

В. До психолога звернулося подружжя, яке має двох дітей різного віку, дошкільного та підліткового. Подружжя скаржиться, що між їхніми дітьми чомусь не складаються взаємовідносини, дуже часто виникають конфлікти.

Зробіть психологічний аналіз ситуації. Складіть план консультаційної бесіди з батьками. Сформулюйте психологічно обґрунтовані рекомендації батькам. Чи доцільно запросити до консультування всю сім'ю? Як тоді будувати бесіду?

3. Письмова робота (25 хв).

Варіант 1

1. Які особливості консультування при роботі з подружньою парою?
2. У чому сутність організації роботи з одним із членів подружжя?
3. Які особливості консультування подружжя з приводу сексуальних проблем?

Варіант 2

1. Що означає поняття «страх самотності»?
2. Як вирішуються під час консультування проблеми дітей?
3. Які особливості консультування «винуватця розриву»?

Варіант 3

1. Що означає поняття «реорганізація стосунків із партнером»?
2. Які методи консультування вирішують проблему «знецінювання партнера»?
3. Як Ви розумієте одиничність любові, що ускладнює розлучення з партнером?

4. Дискусія на тему: «Консультування подружньої пари» (25 хв).

Запитання до дискусії

1. Як Ви розумієте термін «безумовна любов»?
2. Які труднощі взаєморозуміння переживають клієнти, що розлучаються під час психоконсультування?
3. Які особливості консультування у ситуації підозри у зраді, що є не очевидною, а лише передбачуваною клієнтом?

5. Тестові завдання

Тестове завдання № 25

Виберіть правильну відповідь

1950 р. підкреслював важливість взаємин у консультиванні...

- а) К.Левін
- б) В.Франкл
- в) К.Роджерс
- г) М.Еріксон

Тестове завдання № 33

Виберіть правильну відповідь

1965 р. розробив психотерапію реальністю...

- а) Ф.Перлз
- б) А.Елліс
- в) У.Глассер
- г) Ф.Торн

Тестове завдання № 39

Виберіть правильну відповідь

1975 р. опублікувала класичну роботу щодо консультивання з сексуальних проблем...

- а) М.Байт
- б) Х.Каплан
- в) С.Шазер
- г) Дж.Норкросс

Тестове завдання № 46

Виберіть правильну відповідь

Набрало чинності «Положення про психологічну службу в системі освіти України», розроблене Міністерством освіти України.

- а) 1996р.
- б) 1997р.
- в) 1999р.
- г) 2000р.

Тестове завдання № 49

Виберіть правильну відповідь

80-ті роки 20-го століття в Україні розроблено та впроваджуються активні соціально-психологічні методи навчання (АСПН).

- а) Г.Балл
- б) С.Максименко
- в) Т. Яценко
- г) Д.Бех

6. Підбиття підсумків та визначення завдань до наступного заняття (5 хв).

Література

1. Алёшина Ю.Е. и др. Семейное и индивидуальное консультирование / Ю.Е. Алёшина // Спецпрактикум по социальной психологии: – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 89с.
2. Бэндляр Р. и др. Семейная психотерапия / Р. Бэндляр – Воронеж, НППЦ «Модэк» –1993.
3. Зелінська Т.М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посіб. / Т./М. Зелінська – К.: Каравела, 2010. – 256 с.
4. Кочюнас Р. Психологическое консультирование / Р. Кочюнас // [пер. с лит.] – М.: Академический Проект, 1999. – 240с.
5. Кратохвил С. Психотерапия семейных и супружеских дисгармоний / С. Кратохвил – М., 1991.
6. Минухин С, Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1998.
7. Минина Т.М. Семейная терапия при нервных и психических заболеваниях / Под редакцией В.К. Мягера, Р.А. Зачепиского. Ленинградский НИИ психоневрологии им. В.М. Бехтерева. – Л., 1978.
8. Минухин С., Фишман Ч. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман // [пер. с англ. А.Д. Иорданского] – М.: Независимая фирма «Класс», 2009. – 304с.
9. Мягер В.К. Минина Т.М. Семейная психотерапия. Метод, реком. / В.К. Мягер, Т.М. Минина – Л 1976.
10. Моховиков А.Н. Телефонное консультирование / А.Н. Моховиков – М.: Смысл, 1999. –192с.

11. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Р. Мэй // [пер. с англ.] – М.: Класс, 1994. – 144с.
12. Немов Р.С. Основы психологического консультирования / Р.С. Немов – М.: Владос, 1999. – 528с.
13. Пахальян В.Э. Психологическое консультирование: Учебное пособие / В.Э. Пахальян – СПб.: Лидер, 2006.– 256с.
14. Цимбалюк І. Н. Психологічне консультування та корекція. – Навчальний посібник. Модельно-рейтинговий курс. – 3-тє вид. / І. Н. Цимбалюк – К.: Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 544 с.
15. Штифурак В.С. Психологічне консультування.– Навчально-методичний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця. – 2011. – 192с.
16. Штифурак В.С. Психологія сім'ї: навчальний посібник / В.С. Штифурак – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012, – 320с.
17. Яновский С.С. Семейная психоаналитическая психотерапия: Курс лекцій / С.С. Яновский – Симферополь: Н. Оріанда, 2010. – 136с.

5. Підбиття підсумків вивчення навчальної дисципліни (10 хв).

Ключ до тестів

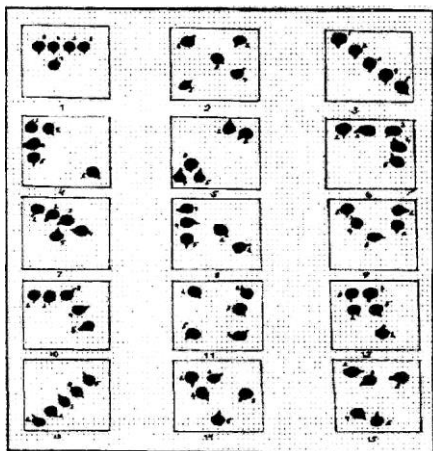
1. в	17. а
2. б	18. в
3. а	19. в
3. а	20. а
4. в	21. б
5. а	22. г
6. б	23. б
7. в	24. б
8. а	25. в
9. г	26. г
10. б	27. а
11. а	28. г
12. б	29. б
13. в	30. в
14. г	31. б
15. б	32. г
16. а	33. в

- 34. а
- 35. а
- 36. в
- 37. б
- 38. г
- 39. б
- 40. г
- 41. в
- 42. а
- 43. г
- 44. б
- 45. б
- 46. в
- 47. а
- 48. а
- 49. в
- 50. б

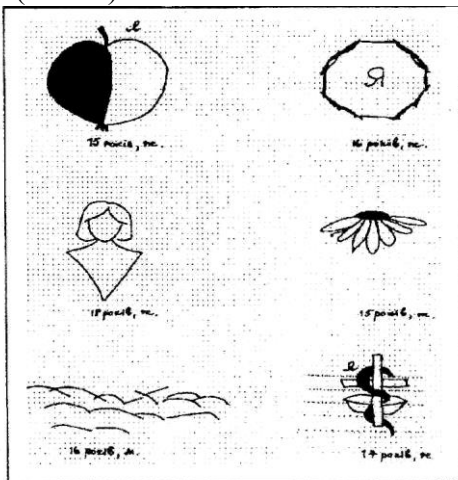
Завдання для самостійної роботи

Завдання I

Опишіть, які відносини існують між цими людьми, що зображені на малюнках. Зверніть увагу на свій словник при описуванні можливих почуттів; учасників цих відносин.(мал. 1)

(мал.1)

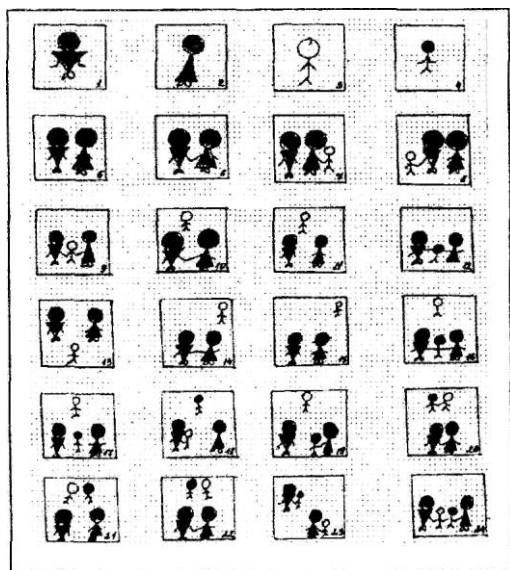
(мал.2)

Завдання 2

Проінтерпретуйте для можливого клієнта наступні малюнки (вони виконані за такою інструкцією: "Намалюйте, як вмієте, зміст свого внутрішнього Я."). При інтерпритації слідкуйте за адекватністю словника, (мал.2)

Завдання 3

Виразіть своє відношення до персонажів, які зображені на малюнках (1-24). Проінтерпретуйте відношення, які, на вашу думку, існують у кожного персонажу малюнку із самим собою та іншими людьми. Доведіть свою точку зору об'єктивними, параметрами відношення:

(мал.3)

Завдання 4

Проаналізуйте, яких помилок в інтерв'ю припускається психолог, ставлячи наступні запитання:

1. Яке ставлення вашого чоловіка до вас?
2. Чому ви в цю хвилину перестали говорити?
3. Ви не хотіли сказати це своєму чоловіку?
4. Чому ви весь час критикуєте свого сина?
5. Ви нічого доброго не скажете про себе?
6. Можливо, ви краще про це подумаете?
7. Хто вам це сказав?
8. Я не давала вам приводу так думати!
9. Не поспішайте, я не встигаю записувати!
10. Сподіваюся, ви прийдете ще не раз до мене.

Завдання 5

Як ви думаєте, на якому етапі інтерв'ю доцільно було б використовувати наступні цитати з художніх творів:

1. "И было мукою для них,
что людям музыкой казалось".
(И.Анненский)
2. Спочатку треба знайти в собі людину,
а потім діяльність.
(Г.Сковорода)
- 3."За жирными коровами следуют тощие,
за тощими – отсутствие мяса".
(Г.Гейне)
4. Буває, іноді старий
Не зне сам, чого зрадіє,
Неначе стане молодим,
І заспіває... як уміє.
(Т.Г.Шевченко)
5. "Так беспомощно грудь холодела,
но шаги мои были легки, я на правую руку одела
перчатку с левой руки".
(А.Ахматова)
6. "Есть в близости людей заветная черта,
её не перейти влюблённости и страсти".
(А.Ахматова)
7. "Нежным даётся грусть".
(С.Есенин)

Завдання 6

Підберіть метафори до наступних понять:

відповідальність
сутність людини
свобода
емпатія
воля
прийняття
розвиток
особистісний ріст

довільність
рефлексія
внутрішній план дії
конкретність

Завдання 7

Проінтерпритуйте наступні висловлювання клієнтів:

1. "Завжди намагаєшся робити як треба".
2. "Я ще молода, я ще жити хочу".
3. "Нічого я з собою зробити не можу". "Я дуже жалкую, що не зробила цього раніше".
4. "У мене більше немає сили чинити опір життю".
5. "Я б останнє віддала, щоб знати, що буде далі".
6. "Нікому не вірю".
7. "Іноді подумаєш, за що мені це, Господи ?!"
8. "Людина повинна знати свою долю".
9. "Хотіла б я побачити себе в цю хвилину".
10. "У мене немає друзів, та я і не хочу їх мати".
11. "Я ніколи не думаю про те, що буде завтра".
12. "В моєму житті немає нічого доброго".
13. "Замучила і себе, і інших".
14. "Я завжди хотів бути жінкою".

Завдання 8

Визначіть, яка директива належить кваліфікованому психологу, а яка ні, поясніть свою думку.

- Спробуйте описати свої переживання.
- Вам обов'язково необхідно відвідати психіатра.
- Ви повинні щодня підходити до дзеркала і говорити собі: "Я розумна, я красива, я щаслива".
- Я вважаю, що вам вкрай необхідно змінити зовнішність.
- Ніколи не пізно почати все з початку.
- Вам про це треба подумати.
- Ви вже повинні почувати себе інакше, ви вже стільки всього

передумали.

- Ви схожі на колючого їжака, думаю, що вам це і самій не дуже подобається.
- Хотілось би запропонувати вам наступне... .
- Думаю, що ви погодитесь зі мною, вам потрібно зробити наступне... .
- Ваші почуття повинні неодмінно змінитися... .
- Швидше за все, вам потрібно зайнятися не самоїдством, а самовивченням.
- Ніколи більше йому це не говоріть, я вам категорично забороняю.
- Вам необхідно вибрати для себе нові способи вираження почуттів до нього.
- Я знаю, що ви приймете вірне для себе рішення.
- У вас є всі дані, щоб прийняти правильне рішення і зрозуміти його наслідки.
- Чому б вам зайнятися цим тепер і відразу.
- Я рекомендую вам робити це регулярно.
- Закінчіть істеріку, замовкніть!
- Було б добре постаратися його зрозуміти.
-

Завдання 9

Визначте, до якого методу впливу можна віднести наступні висловлювання психолога під час інтерв'ю:

1. Ви думаєте, що ваш син не поважає вашої думки?
2. В моїй практиці такі випадки були досить часто.
3. Я відчувала, що ви не хочете говорити про цей випадок.
4. Ви дуже точно передали свої переживання в цей момент... .
5. Якщо я правильно вас зрозуміла, вас ображає відсутність уваги.
6. Якщо він буде постійно телефонувати вам, ви будете думати якимось інакше.
7. Я не можу прийняти вашу точку зору, але....
8. Моє життя приносить мені такі переживання....
9. Мені теж буває страшно, коли я про подібне думаю.
10. Ви змогли зрозуміти, що відношення з сином визначаються вищим відношенням до себе.

Завдання 10

Пошук альтернативних рішень.

Інструкція:

"Сформулюйте основний шлях пошуку альтернативних рішень наступних психологічних задач".

1. "Я хочу, але не можу".
2. "Я можу, але не хочу".
3. "Я не як всі".
4. "Я думаю, але не відчуваю".
5. "Я відчуваю, але не розумію".
6. " Мати, а не бути".

Завдання 11

До якого виду психологічної допомоги належить наступне рефлексивне переживання психолога:

- Нарешті, я бачу переміни.
- Боже, нічого не розумію... .
- Ми ще подивимось, хто-кого... .
- Так, а ще говорив, що він нормальна людина.
- Сьогодні я його розумію набагато краще.
- Невже вона і тепер нічого не зрозуміла.
- Нарешті, я зрозумів, що він від мене хоче.

Завдання 12

На якому етапі консультування у психолога може бути таке рефлексивне переживання:

- Скільки можна повторювати?
- Що це він намагається сказати?
- Треба перевірити, чи вірно я його зрозуміла... .
- Таке в моїй практиці вже зустрічалось....
- І він мене ще вчить жити....
- Що ж він від мене хоче....

- Як же його зупинити?
- Невже я йому ще не набридла?
- Накінець процес пішов.
- Що він має на увазі?

Завдання 13

Яку помилку допускає психолог, говорячи клієнту наступні слова:

- Вам потрібно частіше думати про це.
- Ви мені таке вже говорили.
- Достатньо, я розумію, що ви хотіли сказати.
- Природньо, по-другому це і зрозуміти неможливо.
- Що ви, що ви, я знаю, що говорю.
- Ви що не чуєте, що я говорю?
- Скільки можна повторювати?!

Завдання 14

Яке із рефлексивних переживань належить психологу, а яке клієнту:

- Коли ж лікувати розпочнуть?
- Здається розумію, про що йде мова!
- Що це вона примушує мене повторювати ці істини?
- Коли ж вона закінчить ходити по колу?
- Ну, зараз я її розколю, ми ще подивимось, хто з нас розумний!
- Невже він зможе зрозуміти мене?
- Накінець справа пішла.

Завдання 15

Яке із рефлексивних переживань відображає ефективне інтерв'ю з точки зору клієнта:

- Раз в житті виговорився!
- Знав би я... .
- Психологія – противна річ.
- Щось я, здається, нічого не зрозумів!
- Я-то все зрозумів, все зрозумів, а от вона... .
- Що я наговорив?

- Всю душу вимотала!
- Не думав що таке можливе.

Завдання 16

Хто із учасників консультування:

- може і повинен протистояти тиску іншого;
- може і повинен пояснити свою точку зору;
- може і повинен слухати іншу людину;
- може і повинен стримувати свої почуття;
- може і повинен враховувати почуття інших людей;
- може і повинен орієнтуватись в змінах ситуації.

Завдання 17

Визначте, які із питань психолога до висловлювання клієнта задане з орієнтацією на ключове слово?

Клієнт: "Все, що ви мені говорите, я і сама знаю".

Психолог (варіант реакцій):

Людині властиво помилятися, ми з вами ще не закінчили розмову.

А ви не хочете, щоб було так?

Що саме ви знаєте?

Що ви хочете знати?

А що ви знаєте?

Розкажіть мені про це, я готова вас вислухати.

А тепер давайте подивимось на ваші знання іншими очима.

Давайте ще раз подивимось, що я вам сказала.

Що б ви зараз бажали більше всього?

А ви могли би ще раз про це мені розповісти?

Чого ви від мене чекаєте?

Чого ви чекаєте від психолога?

А що би ви хотіли почути від психолога?

А що вас зараз турбує?

А ви зараз спробуєте відчути це.

А ви думаєте, що я не знаю, що ви знаєте?

А як ми будемо розмовляти про те, що вам невідомо?

В чому ви тоді вагаєтесь?

Можливо, я не зовсім зрозумів ваше питання, переформулюйте його.

Що ви маєте на увазі?

Які почуття викликають у вас ці знання?

Тоді, що викликає труднощі?

Клієнт: "В його гороскопі написано, що він не може довго любити одну людину".

Психолог (варіанти реакції):

А чому він повинен любити одну людину?

А йому погано від цього?

А як ви думаєте, це довго?

Як ви думаєте, ваша любов залежить від вас чи від того, кого ви любите?

Як ви думаєте, любов визначається суб'єктом чи об'єктом любові?

Невже він не може?

Глоба йому писав гороскоп?

І це дійсно відбувається з ним?

А він вірить в гороскопи?

Що ви розумієте під словом "довго"? А ви що не впевнені в ньому?

А ви не впевнені в його любові?

Чи може він взагалі любити?

В його гороскопі не може бути помилки?

У вас є кохана людина?

Ви любили?

А його можуть любити?

Скажіть, ви вірите в гороскопи?

Ви хочете дізнатись про себе?

Що таке гороскоп?

Він любить?

А невже це погано?

Що він являє собою⁷

А що з ним трапилося?

Поставте своє питання до висловлювання клієнта. Пам'ятайте, що ключове слово до висловлювання можна визначити наступним чином: воно не може бути замінене синонімом, інакше значення висловлювання порушується.

Завдання 18

Катя М., 14 років. Дівчинка звернулася до психолога з власної ініціативи зі скаргою на труднощі в спілкуванні з подругами й хлопцем. Із бесіди з дівчинкою з'ясувалося, що в неї часто (іноді кілька разів на день) змінюється настрій. Вона часто плаче, ображається у відповідь на будь-які зміни в тоні подруги, на нерегулярні телефонні дзвінки хлопця. Ці коливання настрою продовжуються і вдома залежно від стосунків з батьками та молодшим братом, прослуханої музики, переглянутої телепрограми тощо. Успішність у школі добра, але нерівна, оскільки виконання завдань залежить від настрою.

При патопсихологічному обстеженні зафіксовано незначну виснаженість психічних процесів за гіпостенічним типом. Увага дещо нестійка. Механічне й смислове запам'ятовування успішне. Інтелект і мислення — у межах норми. Самооцінка адекватна, диференційована, із чіткими уявленнями про думку оточуючих. При дослідженні за ПДО виявлено високий рівень лабільності, переважання рівня сенситивності над МДЧ, високий рівень фемінності.

1. У чому криються причини особливостей спілкування Каті?
2. Яких заходів вона потребує?
3. Чи є такий стан захворюванням?

Завдання 19

Ірина Ю., 13 років. У психологічну консультацію звернулася мати дівчинки зі скаргою на порушення поведінки доньки — пізні повернення додому, спілкування з невідомими матері друзями.

Дівчинка народилася своєчасно, росла й розвивалася нормально. У дитинстві легко вступала в контакт з дітьми, охоче відвідувала дитячий садок із 3 років. У початкових класах школи вчилася на "відмінно", тепер встигає на "4" і "5". Постійна учасниця різних гуртків, секцій. Останнім часом відвідує секцію водного туризму. Мати не схвалює цього захоплення, вважаючи, що дівчинка могла б обрати більш спокійне заняття: шиття, в'язання й т. п.

Під час психологічного обстеження з'ясувалося, що дівчинка легко входить у контакт, з інтересом ставиться до завдань. Темп сенсомоторики швидкий. Порушень психічних процесів не виявлено. Інтелект – висока норма. Самооцінка висока, диференційована. Ставлення до оточуючих, до навколишньої дійсності в цілому позитивне. При обстеженні за ПДО виявлено високий рівень гіпертимності, прагнення до емансипації.

1. Які причини такої поведінки дівчинки?
2. Що можна порадити її мамі?

Завдання 20

Тимко, 13 років. Звернулася мама зі скаргою на недостатню активність сина, його відлюдкуватість, відмінність від більш активних і "ділових" ровесників. Сім'я повна. Хлопець ріс і розвивався нормально, до школи пішов своєчасно. З навчанням справляється, але віддає помітну перевагу окремим вчителям. Від стосунків з учителем залежить його інтерес до предмета. З однокласниками дружить мало. Має одного друга у дворі. Хлопчик важко переживає розлуку з домівкою, сім'єю, поїздки до оздоровчого табору тощо.

При психологічному обстеженні виявлено незначну виснаженість за гіпостенічним типом. Інших порушень психічних процесів не виявлено. Інтелект – у межах норми. Самооцінка адекватна, залежить від думки оточуючих. При описуванні картин ТАТ – дуже висока чутливість до емоцій, міжособистісних стосунків персонажів. Виявляє прихильність до матері, старшої сестри. За методикою ПДО – високий рівень сенситивності, низька конформність, переважання фемінності над маскуліністю.

1. У чому полягають причини особливостей поведінки та спілкування хлопчика?
2. Що можна порадити мамі?

Завдання 21

Наташа, 13 років. Звернулася вчителька зі скаргою на зниження успішності, роздратованість, неприємність під час уроку. Із бесіди з мамою з'ясувалося, що в дівчинки було дещо прискорене статеве

дозрівання — перша менструація в 11 років. Вона страждала від надлишкової ваги — при зрості 150 см вага була 60 кг. У цьому навчальному році в школі змінився вчитель фізкультури, прийшов "молодий і суворий". Він почав глузувати з Наташиної фігури, з її низьких досягнень із фізкультури. З інших предметів дівчинка встигала на "відмінно", готувала домашні завдання по 3-4 години на день. Після зауважень учителя дівчинка вирішила "виправити фігуру", посилено зайнятися фізкультурою та дієтою. У результаті дівчинка має вагу 30 кг, припинилася менструація. Незважаючи на це вона виконує протягом дня по 100 присідань, готує домашні завдання стоячи, обмежує себе в їжі – вживає в основному капусту й огірки, п'є чай без цукру. На вмовляння матері з'їсти що-небудь реагує гнівом або плачем. Хворою себе дівчинка не вважає, а мати не хоче показати її лікарю, "щоб не образити доньку".

При патопсихологічному обстеженні зафіксована виснажуваність психічних процесів. Обсяг і концентрація уваги не порушені, переключення утруднене. Механічне й смислове запам'ятовування успішне. Порушень мислення та інтелекту не помічається. Самооцінка висока за параметрами "розум", "характер", "товариськість"; низька за параметрами "врода" і "щастя". При виконанні методики "Минуле – сучасне – майбутнє" дівчинка описує себе в минулому як "гладку ненажеру, потвору". Зараз – "нормальну, слабку, плаксиву", у майбутньому – "струнку, вродливу, спокійну". При описуванні картин ТАТ всі описи пов'язані з проблемою їжі: персонажі годують один одного; обговорюють смачні страви. Улюбленим заняттям дівчинки є приготування страв, прикрашання столу.

При дослідженні за ПДО виявлено добре виражену акцентуацію істероїдного та епілептоїдного типу.

1. З чим може бути пов'язане схуднення?
2. Яких заходів необхідно вжити?

Завдання 22

Андрій С, 15 років. Звернулася мати підлітка зі скаргою на зміни в поведінці сина. Він не виходить на вулицю на прогулянку (відвідує тільки школу), практично не спілкується з друзями, відпустив довге волосся, годинами дивиться на себе в дзеркало, розглядає свої старі

фотографії. При патопсихологічному обстеженні підліток виявляє певні ознаки тривожності, цікавиться метою обстеження. Поволі встановлюється довірливий контакт. Працездатність, увага й пам'ять у межах норми. При дослідженні мислення спостерігаються окремі випадки орієнтації на слабкі ознаки, доступні коригуванню. Інших викривлень мислення немає. При описуванні картин ТАТ виражена тривожність, проєкції ідей ставлення: "Вони дивляться на нього, стежать за ним, бачать, що в нього не все гаразд...".

За параметром "зовнішність" самооцінка різко занижена. Підліток упевнений у тому, що в нього "здоровенні відстовбурчені вуха", намагається приховати цей недолік. Відчуває, що всі його друзі, перехожі на вулиці звертають увагу на його вуха.

При дослідженні за ПДО виявлено високий рівень сенситивно-шизоїдної акцентуації.

1. У чому причина порушень поведінки?
2. Які заходи є бажаними?

Завдання 23

Оленка В., 12 років. Дівчинка перебуває в райвідділі міліції, її доставлено сюди з вокзалу. За словами дівчини, це вже не перша втеча з дому. Протягом останніх двох років вона регулярно "подорожує". За цей час встигла побувати в багатьох містах країни.

При психологічному обстеженні виявлено утруднену працездатність, уповільнене переключення уваги. Механічне запам'ятовування недостатнє: 4, 5, 4, 7. Порушень мислення не виявлено, інтелект у межах вікової норми. Запас шкільних знань дещо недостатній. Життєво дівчинка добре орієнтована. За результатами методики ПДО явно виражену акцентуацію за нестійким типом, прагнення до емансипації, маскуліність. Під час бесіди дівчинка описує свою сімейну ситуацію як благополучну: є обоє батьків, молодша сестра. Батьки ставляться до Оленки доброзичливо, раніше сварили за втечі, карали, тепер тільки жаліють." Коли дівчинка відвідує школу, то встигає на "задовільно". Інтервали між втечами становлять 2-2,5 місяці. Протягом цього періоду дівчинка спокійно вчиться, допомагає вдома. Потім, за її словами, вона відчуває нестерпну нудьгу, байдужість до всього, бажання

втекти. Може деякий час протривати цьому бажанню, але недовго. Утікає звичайно сама, без якихось провокуючих подій. Після "подорожі" може повернутися додому самотійно.

1. З чим можуть бути пов'язані порушення поведінки?
2. Якої допомоги потребує дівчинка?

Завдання 24

Марійка С, 7 років. Дівчинку виявлено при обстеженні майбутніх першокласників перед вступом до школи. Звернула на себе увагу "хлопчачим" одягом, короткою зачіскою. Про себе говорить у чоловічому роді: "я пішов, я зробив". За документами фактично є дівчинкою. З точки зору педіатра – здорова. У бесіді з мамою з'ясувалося, що дівчинка десь із 3-4 років називає себе "він – Мишко", вважає себе хлопчиком, грається тільки з машинами, танками, солдатиками. Будь-які спроби "перевиховання" були марними. У зв'язку із цими порушеннями дівчинка не відвідувала дитячий садок. Педіатр вважає ці прояви "дефектом виховання" й не бачить необхідності консультування в інших спеціалістів.

При психологічному обстеженні порушень з боку психічних процесів не виявлено, запас знань відповідає віковій нормі, інтелект – у межах норми. При самооцінці значущими параметрами є "сила", "наполегливість", "уміння битися".

1. Яка можлива причина такого стану дівчинки?
2. Консультування в яких спеціалістів є бажаним?
3. Як можна вирішити шкільні проблеми?

Завдання 25

Сергій Л., 15 років. До психолога за консультацією звернулася мати хлопця у зв'язку з порушенням поведінки. Він здебільшого не ночує вдома, а якщо й залишається, то зовсім мало спить (3-4 години на добу), школу не відвідує. З дому почали зникати гроші, речі. Удома грубіянить, виганяє всіх зі своєї кімнати. Останнім часом мати помічає, що син сильно схуд, хоч і їсть більше, ніж звичайно. Дедалі частіше з'являється додому в збудженому стані,

швидко рухається, говорить. Кілька разів заявляв матері: "Я вмю поглядом пересувати предмети, зупиняти машини". До останнього року хлопець регулярно відвідував школу, вчився на "4" та "5", швидко стомлювався, скаржився на головні болі. Друзів було мало. Рік тому сім'я переїхала в інший район, у Сергія з'явилися нові друзі, з якими він не знайомить батьків.

При психологічному обстеженні виявлено виснажуваність за гіперстенічним типом. Механічне запам'ятовування утруднене. Порушень мислення не виявлено. Рівень домагань високий, нестійкий. При дослідженні за ПДО — лабільно-сенситивний тип акцентуації.

При описуванні картин ТАТ переважають проєкції переживань, пов'язаних із вживанням наркотичних речовин. У мові використовуються специфічні слова й вислови. При огляді виявлено сліди уколів по ходу вен. Із бесіди стало відомо про факти вживання ефедрону.

1. Які, на Вашу думку, заходи необхідні в даній ситуації?

Завдання 26

Ігор Ч., 15 років. Психолога викликали на консультацію в реанімаційне відділення. Ігор потрапив сюди 3 дні тому у зв'язку з отруєнням великою дозою клофеліну.

При патопсихологічному обстеженні виявлено виражену виснажуваність за гіпостенічним типом, порушення обсягу та довільної концентрації уваги. Механічне запам'ятовування недостатнє, мислення логічне, послідовне, з опорою на істотні ознаки. Самооцінка занижена за всіма показниками. Рівень домагань низький. При описуванні картин ТАТ — проєкції переживань, пов'язаних з нерозділеним коханням, неодноразові висловлювання про самогубство персонажів як про оптимальний вихід зі скрутних становищ.

При дослідженні за ПДО — виражена лабільно-психо-стенічна акцентуація.

Із бесіди стало відомо, що спроба самогубства була реакцією на відмову коханої дівчини "підтримувати стосунки далі". Нині життя сприймається як таке, що позбавлене мети й смислу.

1. У чому причина такого стану хлопця?

5. Теми для написання рефератів

1. Мистецтво психологічного консультування Ролло Мея.
2. Психологічне консультування сімейних конфліктів.
3. Психологічна допомога при алкоголізмі.
4. Консультування дітей та підлітків.
5. Психологія та консультування жертв сексуального насилля.
6. Консультування при переживанні втрати близької людини.
7. Консультування при сексуальних проблемах.
8. Особливості консультування тривожних клієнтів.
9. Консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів.
10. Особливості консультування "немотивованих" клієнтів.
11. Консультування клієнтів, які переживають почуття провини.
12. Консультування істеричних особистостей.
13. Консультування обесивних особистостей.
14. Особливості консультування при паранояльних розладах.
15. Особливості консультування підлітків.
16. Консультування асоціальних особистостей.
17. Консультування клієнтів з психосоматичними розладами.
18. Суїцидальна поведінка в історичній ретроспективі.
19. Напрямки і особливості суїцидної поведінки.
20. Фактори, що впливають на суїцидну поведінку.
21. Особливості консультування клієнтів з депресією і суїцидними намірами.
22. Біоетика і самогубство.

23. Проблеми вживання психоактивних речовин.
24. Особливості телефонного консультування при сексуальних проблемах.
25. Телефонна розмова з психічно хворим.
26. Особливості консультування людей похилого віку.
27. Групове консультування.
28. Психологічне консультування з особистісних проблем.
29. Психологічне консультування в сфері освіти.
30. Консультування з розвитку здібностей школярів
31. Консультування батьків.
32. Системне психологічне консультування сім'ї.

6. Завдання для поточного контролю рівня знань

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи психологічного консультування

Варіант 1

1. Сенс та специфіка психологічної допомоги.
2. Рольові функції консультанта.
3. Основні параметри консультативного процесу.
4. Запропонувати вербальні стимули, активізації діалогічної інтенції клієнта.

Варіант 2

1. Цілі та критерії результативності психологічного консультування.
2. Вимоги до особистості консультанта. Етичні принципи роботи консультанта.
3. Клієнти психологічних консультацій. Проблемацентровані та психологоцентровані клієнти.
4. Перелічити основні ознаки хорошого слухача.

Варіант 3

1. Основні напрямки психологічного консультування.
2. Вплив установок консультанта на консультативний процес і його результати.
3. Характеристика первинних емоційних станів клієнта.
4. Запропонувати серію запитань клієнту з метою структурування консультативного процесу.

Варіант 4

1. Основні види психологічної допомоги (консультування, корекція, психотерапія психологічна або медична).
2. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.

3. Врахування дії захисних механізмів у консультативному процесі.
4. Назвати невербальні засоби консультативного контакту, які демонструють схвалення та підтримку.

Варіант 5

1. Побудова теоретичної моделі психолога-консультанта.
2. Шляхи подолання тривоги і напруги консультантом-початківцем.
3. Сформулювати власний етичний кодекс, шляхом закінчення речень: "Я ніколи не зроблю іншій людині...", "Я завжди зроблю для іншої людини...".
4. Проаналізувати комплекс організаційних питань, що виникають в консультативній практиці.

Варіант 6

1. Первинний відбір професійно придатних кандидатів на посаду психолога-консультанта.
2. Зміст загальної професійної підготовки психолога-консультанта.
3. Сформулювати своє життєве кредо.
4. Почуття консультанта і їх вплив на консультативний процес.

Змістовий модуль 2. Види психологічного консультування

Варіант 1

1. Особливості проведення консультативної роботи з дітьми.
2. Структура індивідуального консультування.
3. Види соціально-психологічного тренінгу.
4. Запропонувати прийоми налагодження зворотнього зв'язку при телефонному консультуванні.

Варіант 2

1. Робота з батьками дітей в процесі консультування.

2. Основні питання сімейного консультування.
3. Специфіка телефонного діалогу.
4. Сформулювати основні вимоги до психолога-профконсультанта.

Варіант 3

1. Консультування проблем підліткового віку.
2. Основні форми групового консультування.
3. Форми і методи консультування сім'ї.
4. Перелічити основні психологічні проблеми дітей дошкільного віку.

Варіант 4

1. Психологічні проблеми профконсультації.
2. Принципи дистанційного консультування.
3. Основні правила індивідуально-психологічного консультування.
4. Особливості психологічного консультування в сфері освіти.

Змістовий модуль 3. Основні напрямки консультативної та терапевтичної психології

Варіант 1

1. Основні напрямки психологічного консультування за кордоном.
2. Суть когнітивного підходу в консультативній практиці.
3. Дати загальну характеристику консультування в аналітичній психології Адлера.
4. Назвіть методи і процедури поведінкового напрямку.

Варіант 2

1. Опис консультативного процесу в класичному психоаналізі.
2. Охарактеризувати основні течії гуманістичної терапії.
3. Раціонально-емотивна терапія Елліса.
 1. Як впливає на людей їхня віра в ефективність?

Варіант 3

1. Характеристика психотехнік у класичному психоаналізі.
2. Опис консультативного процесу в біхевіоральному напрямку.
3. Проаналізувати основні психотехніки в гештальтконсультуванні Перлза.
4. Опишіть погляди Фрейда на розвиток неврозу.

Варіант 4

1. Охарактеризувати вихідні положення та тенденції поведінкового напрямку.
2. Клієнтоцентрований напрямок консультування Роджерса.
3. Проаналізувати психотерапевтичні прийоми консультування Юнга.
4. Опишіть структуру поведінкового консультування.

Змістовий модуль 4. Процес психологічного консультування

Варіант 1

1. Фактори ефективності контакту в процесі консультативної бесіди.
2. Характеристика підготовчого етапу консультування.
3. Технологія проведення консультативної бесіди.
4. Активне слухання. Навички слухання в процесі консультування.

Варіант 2

1. Форми емоційно-рольової взаємодії.
2. Основні підстави та ознаки несприятливого прогнозу стосовно подальшої роботи з клієнтом
3. Характеристика заключного етапу консультування.
4. Загальна характеристика консультативної бесіди.

Варіант 3

1. Основні параметри консультативного контакту.
2. Характеристика корекційного етапу консультування.
3. Встановлення і підтримка контакту в процесі консультативної бесіди.
4. Охарактеризувати первинні емоційні стани клієнта.

Варіант 4

1. Проблемацентровані та психолого-центровані клієнти.
2. Характеристика діагностичного етапу консультування.
3. Охарактеризувати дію захисних механізмів у консультативному процесі.
4. Спостережливість і рефлексія психолога в процесі консультативної бесіди.

Змістовий модуль 5. Особливості психологічного консультування клієнтів із розладами поведінки.

Варіант 1

1. Клієнти із психосоматичними розладами. Походження психосоматичних розладів.
2. Особливості психологічного консультування клієнтів з підвищеними вимогами.
3. Завдання консультанта у роботі з клієнтами які переживають втрату.
4. Особливості психологічного консультування клієнтів якв переживають провину.

Варіант 2

1. Клієнти із страхом і фобіями. Причини страхів і фобій.
2. Особливості психологічного консультування немотивованих клієнтів.
3. Прояви депресії. Особливості психологічного консультування

клієнтів із проявами депресії.

4. Особливості психоконсультаування клієнтів з неадекватною поведінкою.

Варіант 3

1. Шизоїдна особистість. Особливості психологічного консультаування клієнтів з шизоїдною поведінкою.

2. Характеристик папараноїдальної особистості. Особливості психологічного консультаування клієнтів з параноїдальними розладами.

3. Клієнти із депресією. Завдання консультаанта у роботі з клієнтами із проявами депресії.

4. Особливості психологічного консультаування вороже налаштованих і агресивних клієнтів

Варіант 4

1. Причини сексуальних проблем. Завдання консультаанта у роботі з клієнтами із сексуальними проблемами.

2. Причини суїциду. Особливості психологічного консультаування клієнтів із суїцидними намірами.

3. Особливості психологічного консультаування клієнтів у кризових станах.

4. Особливості психологічного консультаування клієнтів із сексуальними проблемами.

Варіант 5

1. Особливості психологічного консультаування клієнтів які плачуть.

2. Асоціальність як особистісний розлад.

3. Консультаування у випадку смерті близької людини.

4. Особливості психологічного консультаування немотивованих клієнтів.

Змістовий модуль 6. Сімейне консультування

Варіант 1

Особливості консультування подружньої пари.

Організація довірливої розмови

Використання домашніх завдань при роботі з подружжям.

Гіпердомінантна позиція батька стосовно дитини.

Варіант 2

Системне психологічне консультування сім'ї.

Психологія сімейної травми.

Психологічна допомога майбутньому подружжю.

Основні скарги батьків, їх класифікація.

Варіант 3

Актуальні проблеми сімейного консультування.

Психологічна допомога клієнтам при розлученні.

Акції довіри у консультуванні батьків.

Види переживань, обумовлені сімейними конфліктами:

Варіант 4

Форми і методи сімейного консультування.

Проблеми консультування батьків.

Причини звернення чоловіка й дружини в консультацію

Корекція позиції батька стосовно дитини.

7. Завдання для контрольної роботи з навчальної дисципліни «Основи психологічного консультування» (стаціонарна форма навчання)

Варіант 1

1. Проаналізувати мету психологічного консультування.
2. Охарактеризувати засоби запобігання психофізіологічного перевантаження консультанта.
3. Дати характеристику основних параметрів консультативного контакту.
4. Описати процедуру емпатійного слухання клієнта.

Варіант 2

1. Проаналізувати передумови та джерела психологічного консультування як самостійної галузі психологічних знань і психологічної практики.
2. Охарактеризувати первинні стани клієнта.
3. Охарактеризувати консультативний процес з проблем професійної переорієнтації дорослих.
4. Описати процедуру уточнення думок клієнта.

Варіант 3

1. Дати загальну характеристику основних видів консультування.
2. Проаналізувати первинні стани клієнтів, що не потребують психологічної допомоги.
3. Охарактеризувати стресові стани людини, пов'язані з втратою роботи.
4. Пояснити процедуру пояснення клієнту точки зору психолога.

Варіант 4

1. Розкрити загальнотеоретичні основи психологічного консультування.
2. Проаналізувати очікування клієнта в консультативному процесі,

3. Визначити основні правила індивідуально-психологічного консультування.
4. Описати процедуру пошуку взаємоприйняттого рішення клієнта і психолога.

Варіант 5

1. Визначити умови результативності психологічного консультування.
2. Описати установки клієнта на психолога.
3. Проаналізувати структуру індивідуального консультування.
4. Описати процедуру уточнення деталей прийнятого рішення.

Варіант 6

1. Психологічне консультування та психотерапія: схоже та відмінне.
2. Охарактеризувати основні форми емоційно-рольової взаємодії в консультативному процесі.
3. Проаналізувати основні проблеми сімейного консультування.
4. Описати використання в консультативному процесі процедури психологічної підтримки клієнта.

Варіант 7

1. Визначте роль і місце консультанта в консультативному процесі.
2. Виділити специфічні особливості консультативної бесіди.
3. Проаналізувати помилки телефонного діалогу.
4. Запропонувати варіанти початку бесіди психолога з клієнтом.

Варіант 8

1. Охарактеризувати найважливіші рольові функції консультанта.
2. Проаналізувати завдання віково-психологічного консультування.
3. Основні принципи роботи телефонної допомоги.
4. Запропонувати короткі форми привітання клієнта.

Варіант 9

1. Охарактеризувати вимоги до особистості консультанта.
2. Використання відкритих та закритих запитань в консультативному процесі.
3. Консультативне листування як форма психологічної допомоги.
4. Запропонувати форми вияву радості психолога при зустрічі з людьми.

Варіант 10

- 1.. Проаналізувати вплив радикальних установок консультанта на хід та результати консультативного процесу.
2. Охарактеризувати якість консультативного контакту.
3. Форми та методи сімейного консультування.
4. Запропонувати форми звертань психолога до клієнта з запитаннями.

Варіант 11

1. Проаналізувати вплив консультативних установок консультанта на процес взаємодії психолога і клієнта.
2. Описати типи ситуативних реакцій людини на складну життєву ситуацію.
3. Проблема порад в психологічному консультуванні.
4. Запропонувати прийоми створення для клієнта атмосфери фізичного і психологічного комфорту.

Варіант 12

1. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.
2. Використання невербальних засобів консультативного контакту.
3. Описати основні форми групового консультування.
4. Запропонувати прийоми вербальної підтримки клієнта в процесі консультативної бесіди.

Варіант 13

1. Описати основні види тренінгових вправ.
2. Історія розвитку консультативної практики в нашій країні.
3. Проаналізувати першу зустріч психолога з клієнтом.
4. Запропонувати техніки інтерпретації сповіді клієнта.

Варіант 14

1. Охарактеризувати основні напрямки психологічного консультування.
2. Проаналізувати проблеми психологічного консультування.
3. Охарактеризувати проблемоцентрованих та психологоцентрованих клієнтів.
4. Запропонувати варіанти висловлювань на завершальному етапі зустрічі.

Варіант 15

1. Охарактеризувати консультативний процес у класичному психоаналізі.
2. Описати роботу психолога з "рентним" клієнтом.
3. Вкажіть напрямки підвищення професійної кваліфікації психолога-консультанта.
4. Запропонувати план бесіди з молодим подружжям з метою аналізу психологічної сумісності.

Варіант 16

1. Дати загальну характеристику поведінкового напрямку психологічного консультування.
2. Пояснити суть прийому заперечення проблем клієнта.
3. Формування особистості психолога-консультанта.
4. Перелічити об'єктивні та суб'єктивні ознаки результативності

консультування.

Варіант 17

1. Охарактеризувати сутність когнітивного підходу в консультативній практиці.
2. Обґрунтуйте позицію консультанта по відношенню до клієнта.
3. Врахування в консультативному процесі дії захисних механізмів.
4. Визначити основні правила психологічного консультування.

Варіант 18

1. Дати загальну характеристику гуманістичного напрямку консультування.
2. Охарактеризувати клієнта у психологічному консультуванні.
3. Назвати основні елементи психотерапевтичного процесу.
4. Перерахувати способи попередження типових помилок консультування.

Варіант 19

1. Види соціально-психологічного тренінгу і його завдання.
2. Мета психологічної допомоги в біхевіоральному напрямку.
3. Процедури і техніки консультування.
4. Виділити типові помилки, що зустрічаються в консультативному процесі.

Варіант 20

1. Формування професійних якостей психолога-консультанта.
2. Запропонувати схему аналізу проблем клієнта.
3. Бесіда як основний засіб консультативної роботи.
4. Перелічити загальні правила ведення психологічного консультування.

Варіант 21

1. Охарактеризувати техніки психоаналітичного консультування.
2. Проблема відбору та підготовки психологів-консультантів.
3. Характеристика клієнта психологічної консультації.
4. Перелічити типові технічні помилки, що зустрічаються в процесі консультування.

Варіант 22

1. Активне слухання. Прийоми активного слухання.
2. Дати характеристику основним етапам консультативного процесу.
3. Робота психолога-консультанта з батьками в процесі віково-психологічного консультування.
4. Запропонувати план бесіди з молодим подружжям для виявлення проблем взаємовідносин.

Варіант 23

1. Охарактеризувати діалогічний характер взаємодії консультанта з клієнтом.
2. Форми емоційно-рольової взаємодії психолога і клієнта.
3. Вплив психолога-консультанта на формування професійних намірів.
4. Запропонувати план бесіди з батьками, які мають проблеми спілкуванні з дітьми.

Варіант 24

1. Розкрити роль запитань в консультативному процесі. Види запитань.
2. Узагальніть фактори ефективності консультативного контакту.
3. Охарактеризувати дискусійний діалог як один із методів профорієнтаційного консультування.
4. Запропонувати програму консультування батьків стосовно підготовки дитини до школи.

Варіант 25

1. Охарактеризувати теоретичні основи вікового консультування.
2. Проаналізувати вплив установок клієнта на хід консультативної зустрічі.
3. Основні види тренінгових вправ у груповому консультуванні.
4. Запропонувати план психологічної бесіди з клієнтом, у якого є комплекс провини.

Варіант 26

1. Визначити умови успішного консультування з проблем дитячого розвитку.
2. Визнання ролі суб'єкт-суб'єктних стосунків у консультативному процесі.
3. Обґрунтуйте вплив теоретичних орієнтацій консультанта на визначення суті консультативного контакту.
4. Запропонувати програму консультування людини, у якої часто спостерігаються депресивні стани.

Варіант 27

1. Проаналізувати психологічні проблеми молодших школярів.
2. Як проявляється загострення психологічної проблематики людини в умовах соціально-економічної кризи.
3. Охарактеризувати основні параметри консультативного контакту.
4. Перелічити способи оцінки результативності психологічного консультування.

Варіант 28

1. Обґрунтуйте мету й завдання профорієнтаційного консультування.
2. Основні консультативні установки психолога, та їх вплив на консультативний процес.
3. Охарактеризувати перші взаємні враження психолога і клієнта як фундамент психотерапевтичної роботи.

4. Виділіть внутрішні та зовнішні ознаки результативності психологічного консультування.

Варіант 29

1. Визначіть компоненти терапевтичного клімату.
2. Охарактеризувати основні етапи консультативного процесу.
3. Проаналізувати типи ситуативних реакцій людини на складну ситуацію.
4. Перелічіть об'єктивні та суб'єктивні ознаки результативності консультування.

Варіант 30

1. Охарактеризувати сутність психологічного консультування, його цілі та завдання.
2. Як ви розумієте визнання психологом добровільності та відповідальності клієнта.
3. Назвіть засоби ведення консультативного процесу.
4. Перелічіть основні причини низької результативності психологічного консультування.

(Заочна форма навчання)

Варіант 1.

1. Визначте роль інтерв'ю у соціально - педагогічному консультуванні.
2. У чому полягає проблема моделей структури консультативного процесу.
3. Опишіть шляхи підвищення рівня адекватної професійної ідентичності консультанта.

Варіант 2.

1. Охарактеризуйте активне слухання та можливості його використання у процесі консультування.
2. Визначте суть консультативного контакту та його основні параметри.

3. З'ясуйте основні техніки для інтерпретації сповіді клієнта.

Варіант 3.

1. Опишіть позицію і дистанцію у процесі консультативної бесіди.
2. Обґрунтуйте якість консультативного контакту та фактори його ефективності.
3. Охарактеризуйте вербальну й невербальну поведінку консультанта.

Варіант 4.

1. Охарактеризуйте процедуру укладання контракту на підготовчому етапі консультування.
2. Визначте сутність основних прийомів консультування на стадії сповіді клієнта.
3. Опишіть підготовчий етап у консультуванні.

Варіант 5.

1. Визначте сутність закріплення мотивації клієнта щодо змін на заключному етапі консультування.
2. Обґрунтуйте значення активного слухання клієнта.
3. Дати загальну характеристику гуманістичного напрямку консультування.

Варіант 6.

1. Охарактеризуйте підготовчий етап у консультуванні.
2. Дайте оцінку професійному етикету та іміджу консультанта.
3. Опишіть умови та критерії результативності консультування соціального педагога.

Варіант 7.

1. Обґрунтуйте загальну характеристику консультативної бесіди.
2. Проаналізуйте значущість спостережливості і рефлексії психолога у процесі консультативної бесіди.
3. Охарактеризувати консультативний процес у класичному психоаналізі.

Варіант 8.

1. Проаналізуйте вплив теоретичних орієнтацій консультанта на визначення суті консультативного контакту.
2. Проаналізуйте умови закріплення мотивації клієнта щодо змін на

зключному етапі консультування.

3. Розкрийте суть техніки завершального етапу консультування.

Варіант 9.

1. Визначте основні стратегії і тактики які використовуються у процесі психологічного консультування .
2. Охарактеризуйте технологію проведення консультативної бесіди.
3. Проаналізуйте значущість запитань в консультативному процесі.

Варіант 10.

1. Визначте завдання корекційного етапу консультування.
2. Охарактеризуйте поняття про консультативну допомогу, її види.
3. Обґрунтуйте доцільність основних етапів консультування.

Варіант 11

1. Визначте сутність сучасних тенденцій у вітчизняній теорії і практиці консультування.
2. Проаналізуйте форми емоційно-рольової взаємодії у консультативному процесі: керівництво, партнерство, керівництво-партнерство.
3. Розкрийте суть загальної підготовки консультанта до початку розмови з клієнтом.

Варіант 12.

1. Обґрунтуйте мету й завдання профорієнтаційного консультування.
2. Визначте основні прийоми техніки завершального етапу консультування.
3. Дайте оцінку первинним емоційним станам клієнта: стан тривоги, унікальності, пошуку співчуття, замкнуте коло конфлікту, невпевненість, пригніченість.

Варіант 13.

1. Опишіть відмінні особливості психологічного консультування.
2. Розкрийте суть комунікативних технік у консультативній допомозі.
3. Визначте засоби запобігання психофізіологічному перевантаженню та шляхи подолання "феномену згорання".

Варіант 14.

1. Охарактеризуйте консультування як професійну діяльність та визначте напрями консультування.
2. Обґрунтуйте вимоги до особистості консультанта, системи його

цінностей.

3. Узагальніть висновки щодо зміни поведінки клієнта на заключному етапі консультування.

Варіант 15.

1. Охарактеризуйте види консультування: разова консультація, короткотермінове та середньотривале консультування.

2. Визначте значення консультативного контакту, його основних параметрів: емоційність, інтенсивність, конфіденційність, надання підтримки.

3. Дайте оцінку врахуванню дії захисних механізмів у консультативані.

Варіант 16.

1. Обґрунтуйте роль і місце консультанта в консультативному процесі.

2. Узагальніть висновки щодо зміни поведінки клієнта на заключному етапі консультування.

3. Охарактеризуйте основні етапи консультування.

Варіант 17.

1. Визначте умови та критерії результативності консультування.

2. Дати загальну характеристику поведінкового напрямку психологічного консультування.

3. Охарактеризуйте клієнто-центроване консультування.

Варіант 18.

1. Дайте оцінку етичних аспектів у професійній діяльності консультанта та основні напрямки підвищення професійної кваліфікації.

2. Охарактеризуйте ознаки несприятливого прогнозу стосовно подальшої роботи з клієнтом.

3. Визначте значущість схвалення та підтримки клієнта у процесі консультування.

Варіант 19.

1. Охарактеризуйте мету й завдання консультування в сфері освіти.

2. Обґрунтуйте доцільність порад в психологічному консультуванні.

3. Визначте вимоги до особистості консультанта, системи його цінностей.

Варіант 20.

1. Проаналізуйте трьохтактну схему активного слухання.

2. Обґрунтуйте технологію проведення консультативної бесіди.

3. Визначте модель ефективного консультанта.

Варіант 21.

1. Визначте форми емоційно-рольової взаємодії у процесі консультування: керівництво, партнерство, керівництво-партнерство.
2. Обґрунтуйте засоби запобігання психофізіологічному перевантаженню та шляхи подолання "феномену згорання".
3. Визначте ознаки хорошого слухача та прийоми активізації діалогічної інтенції клієнта.

Варіант 22.

1. Визначте шляхи підвищення рівня адекватної професійної ідентичності консультанта.
2. Охарактеризуйте консультування з особистісних проблем.
3. Розкрийте сутність підготовчого етапу у консультуванні.

Варіант 23.

1. Обґрунтуйте етичні аспекти в професійній діяльності консультанта та основні напрямки підвищення професійної кваліфікації.
2. Проаналізуйте проблему моделей структури консультативного процесу.
3. Узагальніть висновки щодо зміни поведінки клієнта на заключному етапі консультування.

Варіант 24.

1. Охарактеризуйте поняття техніки і технічних прийомів у консультуванні.
2. Охарактеризуйте основні етапи консультативного процесу.
3. Проаналізуйте значущість закріплення мотивації клієнта щодо змін на заключному етапі консультування.

Варіант 25.

1. Обґрунтуйте комунікативні техніки у консультативній допомозі.
2. Проаналізуйте значущість підготовчого етапу у консультуванні.
3. Узагальніть вимоги до організації і проведення консультативної бесіди.

Варіант 26.

1. Обґрунтуйте умови взаємодії консультанта і клієнта у консультуванні.
2. Визначте вимоги до процедури укладання контракту на підготовчому

етапі консультування.

3. Дайте оцінку значущості організації місця консультативної бесіди, часу бесіди та іміджу консультанта.

Варіант 27.

1. Обґрунтуйте трьохтактну схему активного слухання та умови її використання у процесі консультування..
2. Охарактеризуйте завдання консультанта на діагностичному етапі.
3. Визначте вимоги до технології проведення консультативної бесіди.

Варіант 28.

1. Охарактеризуйте прийоми активного слухання: заохочення, повторення, переформулювання, рефлексія, узагальнення.
2. Визначте завдання корекційного етапу консультування.
3. Обґрунтуйте значущість встановлення і підтримки контакту у процесі консультативної бесіди.

Варіант 29.

1. Проаналізуйте види запитань у консультативному процесі.
2. Обґрунтуйте можливості і технічні прийоми соціально – педагогічного корекційного впливу.
3. Визначте значення заключного етапу консультування, його завдання та особливості.

Варіант 30.

1. Визначте позицію і дистанцію у процесі консультативної бесіди.
2. Обґрунтуйте значення спостережливості і рефлексії психолога у процесі консультативної бесіди.
3. Проаналізуйте сутність п'ятиступеневої моделі інтерв'ю у консультуванні.

8. Довідкова література

1. Краткий психологический словарь /Под ред. А.В. Петровского,

- М.Г.Ярошевського — Ростов-на-Дону: Феникс. - 1999.
2. Крысько В.Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах: Учебно-методическое пособие / В.Г. Крысько – Минск: Харвест.
 3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике / Л.Ф Бурлачук,С.М. Морозов – К.: Наук. думка, 1989.– 200с.
 4. Головин С.Ю. Словарь практического психолога / С. Ю. Головин – М.: Харвест. – 1998.–800 с.
 5. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар – Х. : Прапор, 2007. – 640с.

9. Питання до екзамену

1. Психологічне консультування як вид психологічної допомоги.
2. Суть психологічного консультування, його цілі та завдання.
3. Загострення психологічних проблем людини в умовах соціально-економічної кризи.
4. Загальнотеоретичні основи психологічного консультування.
5. Історія розвитку консультативної практики в нашій країні.
6. Проблеми психологічного консультування.
7. Етичні принципи психолога-консультанта.
8. Рольові функції психолога-консультанта.
9. Вимоги до особистості психолога-консультанта.
10. Основні консультативні установки психолога та їх вплив на консультативний процес.
11. Позиція консультанта по відношенню до клієнта.
12. Визнання ролі суб'єкт-суб'єктних відносин в консультативному процесі.
13. Характеристика синдрому "згорання", його ознаки, шляхи профілактики.
14. Характеристика клієнта психологічної консультації.
15. Проблемацентровані та психологоцентровані клієнти.
16. Робота психолога з "рентними" клієнтами.
17. Методика заперечення проблеми клієнта.
18. Первинні емоційні стани клієнта
19. Врахування в консультативному процесі дії захисних механізмів.
20. Основні стратегії і тактики які використовуються у процесі психологічного консультування.
21. Основні етапи консультативного процесу
22. Основні параметри консультативного контакту.
23. Фактори ефективності консультативного контакту.
24. Поняття терапевтичного клімату. Його фізичні та емоційні компоненти.
25. Установки психолога та клієнта, їх вплив на перебіг консультативної зустрічі.
26. Форми емоційно-рольової взаємодії психолога і клієнта.

27. Роль невербальних засобів консультативного контакту.
28. Бесіда як основний засіб консультативної роботи.
29. Характер взаємодії психолога та клієнта.
30. Активне слухання, прийоми активного слухання.
31. Діалогічний характер взаємодії консультанта з клієнтом.
32. Роль запитань в консультативному процесі. Види запитань.
33. Використання порад в консультативному процесі, їх основні функції.
34. Теоретичні основи вікового консультування.
35. Консультування з проблем дитячого розвитку.
36. Психологічні труднощі дошкільників, напрямки їх корекції.
37. Психологічні проблеми в молодшому шкільному віці.
38. Консультування проблем підліткового віку.
39. Робота психолога-консультанта з батьками в процесі віково-психологічного консультування.
40. Напрямки роботи психолога в сімейній консультації.
41. Форми і методи сімейного консультування.
42. Психологічні проблеми профконсультування.
43. Формування професійних намірів. Вплив психолога-консультанта на даний процес.
44. Вікові особливості вибору професії.
45. Психологічні проблеми професійної переорієнтації дорослих.
46. Основні види консультування.
47. Загальна характеристика індивідуального консультування.
48. Структура індивідуального консультування.
49. Діагностична робота в індивідуальному консультуванні.
50. Загальна характеристика групового консультування.
51. Види соціально-психологічного тренінгу і його завдання.
52. Основні види тренінгових вправ у груповому консультуванні.
53. Особливості телефонного консультування, історія його становлення.
54. Основні принципи роботи телефонної психологічної допомоги.
55. Основні напрямки психологічного консультування за рубежом.
56. Психодинамічний напрямок в теорії та практиці психологічного консультування.
57. Психотехніки в класичному психоаналізі.

58. Вплив аналітичної психотерапії К.Юнга на консультативну терапію і практику.
59. Вихідні положення поведінкового напрямку психологічного консультування.
60. Мета психологічної допомоги в біхевіоральному напрямку.
61. Когнітивний напрямок психологічного консультування.
62. Гуманістичний напрямок у психологічному консультуванні.
63. Формування особистості психолога-консультанта.
64. Професійне самовизначення психолога-консультанта.
65. Проблема відбору та підготовки психологів-консультантів.
66. Процедури і техніки консультування.
67. Оцінка проблем клієнта.
68. Навички підтримування консультативного контакту.
69. Умови та критерії результативності психологічного консультування.
70. Консультативна бесіда як основний метод роботи психолога-консультанта.

Додатки

Етичний кодекс психолога

На I Установчому з'їзді Товариства психологів України 20 грудня 1990 року в Києві прийнято Етичний кодекс психолога. Цей нормативний акт є гарантом високопрофесійної, гуманної, високоморальної діяльності психологів України, здійснюваної залежно від спеціалізації та сфери їх інтересів.

Даний Кодекс являє собою сукупність етичних норм, правил поведінки, що склалися у психологічному співтоваристві й регулюють його життєдіяльність. Об'єктом досліджень і впливу психологів є внутрішній світ особистості, тому їхні контакти з іншими людьми повинні бути теплими, доброзичливими, цілющими.

Етичний кодекс сприяє більш успішному здійсненню психологами своєї професійної діяльності.

Заснована Товариством психологів України Комісія з етики проводить роботу, спрямовану на правильне тлумачення психологами Етичного кодексу, здійснює контроль за його дотриманням, забезпечує формування у психологів сприйняття цього Кодексу як обов'язання перед громадськістю, як одного з важливих актів чинного законодавства.

I. Відповідальність

1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.

1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

1.3. Психологи повинні утримуватися від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторкості особистості; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та програмного забезпечення, валідність

обробки даних досліджень, у тому числі і тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.

Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень і соціального статусу.

II. Компетентність

2.1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції. У разі непосильності завдання психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині, яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт з професіоналами, що можуть надати адекватну допомогу.

2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, неапробованих центральними органами Товариства психологів України. У тих випадках, коли психологічні методика лише проходять випробування (з дозволу контрольних органів Товариства), психологи, проводячи експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевіраних методів і технічних пристроїв або про свій недостатній рівень оволодіння ними.

2.3. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або містить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої, матеріальної вигоди недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик, а психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.

2.4. Психолог прагне до адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості і визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання роботи) можуть бути показником професійної непридатності і мають якомога швидше коригуватися та розв'язуватися психологом.

III. Захист інтересів клієнта

3.1. Психологи суворо дотримуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими психічними розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм; обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво. Психологи утримуються від непотрібних лікувань клієнта.

3.2. Психологи, вступаючи в контакт з особами, для яких вони є обов'язково-примусовими (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці оточуючих або самого клієнта.

3.3 Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи. Вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них.

3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування. Вони домовляються про терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність з психолога знімається, якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта на себе.

3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення і залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У тих випадках, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзаменувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом в іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.

3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведення діагностичної, консультаційної і корекційної роботи з ним. Між психологом і

клієнтом не повинно бути статевої близькості у період, коли психолог несе відповідальність за нього.

3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам реальний стан справ.

3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог повинен чітко і однозначно формулювати висновок, так, щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.

3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті (висновку) психолога має міститися необхідна і водночас достатня, що відрізняється цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, вказуватися межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів – постійний чи тимчасовий.

3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваному про поставлений діагноз та методи і засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог обов'язково попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані, він не може приховувати від людини, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень та повинен виконувати цей обов'язок незалежно від посадової субординації.

IV. Конфіденційність

4.1. Психолог зобов'язаний дотримуватися конфіденційності у всьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя і життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей і психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу.

Конфіденційності можна не дотримуватися, якщо клієнт просить або погоджується, аби в його інтересах інформація була передана іншій особі.

4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди і задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис на магнітну стрічку і відеоплівку, фотографування і занесення інформації про клієнта до комп'ютерних банків даних здійснюється лише за згодою учасників.

4.3. Психолог зобов'язаний зберігати професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, дотримуватися анонімності імені клієнта (наприклад, під час навчання, в публікаціях). Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані, на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.

4.4. Документація роботи психологів повинна вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має виключатися доступ сторонніх осіб. У тих же випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта і попередити про міру відповідальності за недотримання конфіденційності.

4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясовує, чи потрібно зберігати матеріали (також і інформацію, занесену до комп'ютера). В разі потреби психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.

4.6. Психолог інформує клієнтів про правила дотримання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.

Психолог не передає методичних матеріалів особам, які не уповноважені здійснювати психологічну діяльність, не розкриває суті і призначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам).

V. Етичні правила психологічних досліджень

5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов: визначення об'єкта дослідження, чітке й однозначне формулювання його мети і завдань, встановлення контингенту обстежуваних, прогнозування можливостей використання отриманих результатів (наприклад, оцінювання перспективи професійної успішності, формування спільного колективу, психологічного втручання тощо). Психолог самостійно вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами максимальної ефективності та наукової обгрунтованості.

5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам в діяльності непрофесіоналів, котрі допомагають у роботі, але не ознайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджуваних. Психолог несе відповідальність за правильне і доступне роз'яснення непрофесіоналам суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовується принцип, аналогічний принципу презумпції невинності у судочинстві. Вина психолога в порушенні Етичного кодексу повинна бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників досліджу. Такі відомості можуть бути розкриті після завершення експериментальної програми.

5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитися від участі в дослідженні. Коли ж попри це, вони дають згоду взяти участь у експерименті, психолог має переконатися в тому, що таке рішення прийняте незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, опікунів, піклувальників, які наполягають пройти обстеження).

VI. Кваліфікована пропаганда психології

6.1. Психологи інформують науковців, вчителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних таким чином, щоб не дискредитувати професію психолога і психологію як науково-практичний комплекс.

6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або самореклами. Вміщуючи у засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професійну кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. В рекламному проспекті не може йтися про суми гонорару, не даються гарантії, не перелічуються здобутки і успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог повинен брати професійну участь у навчальних програмах для населення, однак він має право робити це лише за умови, якщо вони виключають сумнівні методи і неефективні процедури.

6.3. Поради психолога у засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилянь на конкретні факти і ситуації, щоб не допустити розголошення конфіденційної інформації. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, в яких наводяться з ілюстративною метою клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи чи організації. Методики публікуються лише у формі, яка дає змогу зберегти їх валідність та надійність.

VII. Професійна кооперація

7.1. Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи, він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямів. Психолог цінє професійну компетентність, високу культуру та еридуцію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість

чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги у психологічному співтоваристві. У тих же випадках, коли критика на адресу члена Товариства виявляється суб'єктивною, упередженою, він має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи критики.

7.2. Психолог не може застосовувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності і привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутим під час своєї професійної діяльності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування і лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та за згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальність за клієнта, лише переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передає у розпорядження колег тільки надійні й валідизовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Всі професійні взаємовідносини будуються на основі Закону про авторські права.

7.5. У вирішенні спірних питань психолог керується положеннями даного Етичного кодексу Арбітром може бути Комісія з етики Товариства психологів України.

7.6. За порушення чинного законодавства, Статуту Товариства психологів та Етичного кодексу на психолога можуть бути накладені Комісією з етики такі стягнення:

- попередження;
- догана;
- виключення з членів Товариства.

У разі виявлення порушень психологами, які не є членами Товариства, Комісія звертається до інших громадських організацій чи

державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів до винного.

7.7. Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або з'їздом Товариства психологів.

Додаток Б
Запитання, що використовуються психологами в процесі консультування

	Завдання психолога	Приклади запитань
<i>Коли з'явилася проблема?</i>	Виявити повторюванні факти, пов'язані з часом виникнення проблеми.	Чи є такі періоди, коли проблема завжди чи зазвичай виникає? Чи навпаки, коли взагалі не виникає? Чи є визначена пора дня, тижня, місяця, року, коли проблема з'являється особливо часто чи рідко?
<i>Де виникає проблема?</i>	Визначити загальну локалізацію (школа, робота, дім) і точніше місце розташування (конкретна кімната) , де частіше виникає проблема.	Чи існує таке місце, де проблема виникає завжди чи особливо часто? Чи є такі місця, в яких вона взагалі не виникає?
<i>Як зовні</i>	Спостереження за жестами,	Що ми змогли б

<i>виглядає ця проблема?</i>	позиціями тіла, поведженню , інтеракціями клієнта.	побачити, якби мали відеозапис? Які б ми побачили жести, пози, поведінку, інтеракції, що б ми змогли почути?
<i>У чий присутності з'являється проблема?</i>	Визначте коло людей, які бувають присутні при виникненні проблеми.	Хто найчастіше перебуває поруч при виникненні проблеми? Що ці люди роблять і говорять перед цим, під час і після цього? Що вони говорять про людину, яка має цю проблему, і про саму проблему?
<i>Які бувають винятки з проблеми?</i>	Знайти ситуації, що гальмують виникнення проблеми. Допомогти клієнту побачити такі ситуації. Навчити його створювати їх, поки виняток не стане правилом.	Чи існує таке місце , де проблема не виникає завжди чи виникає дуже рідко? Чи бувають такі періоди, коли проблема не виникає? Чи є такі люди, у присутності яких вона взагалі не виникає?
<i>Що клієнту доводиться робити інакше через</i>	Проаналізувати спільно з клієнтом наслідки виникнення проблеми. З моделювати ситуацію	Яким чином проблема порушує звичайну активність чи заважає в тім, що ви хотіли б зробити?

<i>проблему?</i>	"без проблеми".	Як виглядала б ваша діяльність без проблеми?
<i>Як клієнт пояснює проблему й у яких категоріях?</i>	Виявити концепцію клієнта на тему труднощів і їх значення в його житті.	Що є причиною проблеми? Чи є більш глибокі труднощі, відображенням яких є проблема? Який вплив має проблема на ваше самопочуття чи ваше майбутнє? Яку літературу на цю тему ви читали?

Додаток В
Ефективність методів консультанта

Метод	Опис	Опції під час бесіди
Інтерпретація	Задає нові рамки, в яких клієнт може побачити ситуацію. Може бути отримана з теорії або власного досвіду. Її можна розглядати як серцевину методу впливу	Спроба дати можливість клієнту по-новому побачити ситуацію. Дає клієнту чітко окреслене альтернативне сприйняття реальності. Це сприйняття сприяє зміні поглядів, що, у свою чергу, може змінити думки, настрої, поведінку
Директива	Каже клієнту, яку дію	Ясно показує клієнту,

(вказівка)	зробити. Може бути просто поведінкою. Може бути хитромудрої технікою на основі якої-небудь теорії	якої дії хоче від нього психолог. Передбачається, що клієнт зробить те, на що йому вказують
Рада (інформація)	Дає побажання, загальні ідеї, домашнє завдання, рада, як діяти, думати, поводитися.	Помірно використовувані поради дають клієнту корисну інформацію. Наприклад, цей метод завжди використовується при консультації з працевлаштування
Саморозкриття	Психолог ділиться особистим досвідом і переживаннями або розділяє нинішні почуття клієнта	Тісно пов'язаний з прийомом зворотного зв'язку, побудований на "Я-пропозиції" психолога. Сприяє встановленню рапорту
Зворотній зв'язок	Дає клієнту можливість зрозуміти, як його сприймає психолог, оточуючі	Дає конкретні дані, які допомагають клієнту усвідомити, як інші сприймають його поведінку і стиль мислення, що створює можливість іншого само сприйняття
Логічна	Пояснює клієнту логічні наслідки його	Дає клієнту точку відліку. Цей метод

послідовність	мислення та поведінки. "Якщо..., то"	допомагає людям передбачати результати дій
---------------	--------------------------------------	--

Додаток Г

Стратегія психолога та ключові моменти на основних етапах роботи

Основні етапи	Ключові моменти, які визначають стратегію психолога зі зміною поведінки клієнта
Етап І. Побудова мотивації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Підштовхування клієнта до саморозкриття / не робити це. 2. Позитивний зворотній зв'язок (розуміння і прийняття), протилежність – нейтральний або негативний зворотній зв'язок у відповідь на саморозкриття. 3. Використання саморозкриття для досягнення інсайту і когнітивного переструктурування і досягнення незначного інсайту

<p>Етап II. Використання сили мотивації</p>	<p>4. Директивні вказівки і детальні рекомендації, яких повинен дотримуватися клієнт / уникнення будь-яких директив і планів</p> <p>5. З'ясування готовності клієнта дотримуватися запропонованої стратегії поведінки / нез'ясованість подібної готовності</p> <p>6. Апеляція до норм, які прийняті авторитетними групами і індивідами / відсутність такої апеляції.</p> <p>7. Вибіркове застосування позитивного зворотного зв'язку / безумовне прийняття.</p> <p>8. Організація комунікації і процедури тренінгу, що мають своєю метою підвищення у клієнта почуття самоповаги / такої мети не переслідують</p>
<p>Етап III. Підтримка мотивації після завершення консультації</p>	<p>9. Гарантування, що психолог буде надалі підтримувати позитивні зрушення і стежити за розвитком клієнта / відсутність таких гарантій.</p> <p>10. Забезпечення телефонних дзвінків, обміну листами та інших форм спілкування, заохочення надії на майбутній контакт/ відсутність таких форм спілкування.</p> <p>11. Нагадування клієнту про почуття персональної відповідальності / відсутність такого нагадування.</p> <p>12. Гарантування успішності процесу зміни без допомоги психолога / відсутність таких гарантій</p>

Додаток Д

Основні стани клієнтів, які пов'язані з почуттями і способи, що дозволяють консультанту надати допомогу

<p><i>Типові приклади поведінки, які клієнт демонструє під час консультації</i></p>	<p><i>Можливі варіанти втручання консультанта з метою надання допомоги клієнтові</i></p>
<p>Клієнт почуває себе «заблокованим» і не здатний</p>	<p>Консультант слухає і приймає, не даючи ні порад, ні рекомендацій,</p>

просуватися далі в розвитку терапевтичних відносин; визнає нездатність виражати почуття	замість цього допомагає клієнту сфокусуватися на почуттях
Клієнт починає потроху виражати деякі свої почуття. Замість: «Іноді я дуже сильно засмучуюсь», він починає говорити: «Я дуже сильно схвильований»	Консультант слухає і підтримує вираження емоцій
Клієнт може переживати катарсис, тобто плакати, сміятися, виражати страхи чи гнів	Консультант виконує підтримуючу функцію і надає клієнтові можливість для повного прояву почуттів
Після настання катарсису клієнт просто сидить і спокійно обмірковує ситуацію. Цей процес може бути досить тривалим	Інтервенції не потрібні. У клієнта проходить природний процес. Консультанту варто залишатися стриманим і спокійним
Клієнт відчуває себе посвіженим і здатним продовжувати роботу над визначенням пріоритетів і вирішенням проблеми	Консультант бере ініціативу в свої руки і продовжує розвиток відносин у темпі, що підходить для клієнта

Додаток Е
Тракування поводження співрозмовника

Поводження	Тракування	Ваші дії
Руки зчеплені на грудях	Оборонна позиція	Бесіду не завершувати

Легке постукування пальцями по якому-небудь предметі	Нетерпіння	Бесіду слід закінчувати
Молитовно складені долоні, пальці злегка розставлені	Почуття переваги; співрозмовник вважає, що він хитріший	Упевнитися, що немає підступу, бесіду слід припинити
Співрозмовник потирає очі	Недовіра	Подумати
Співрозмовник гризе нігті	Непевність, страх	Переконати прийняти ваші умови
Легкий нахил голови убік	Спокій, задоволення	Бесіду можна закінчити

Додаток 3

Атрибути некваліфікованого і кваліфікованого фахівця

Атрибути	Кваліфікований психолог	Некваліфікований психолог
1. Цілі психологічної допомоги	Допомагає клієнту в досягненні його цілей і слідує схильностям клієнта. Може запропонувати альтернативне сприйняття і в деяких випадках підказує напрям	Переслідує власні цілі, використовує клієнта, дотримується власних уподобань. Не в змозі дати клієнту необхідний

		напря́м і підтримку
2. Відгуки (реакції)	Здатний знайти безліч реакцій на широкий спектр ситуацій і проблем	Не має потрібного відгуку або вперто чіпляється за один. Типовий стиль поведінки
3. Світогляд (концепція)	Розуміє і використовує в роботі безліч концепцій	Не має ясної концепції, працює в рамках однієї з них
4. Культурна продуктивність	Здатний до вироблення безлічі думок, слів і моделей поведінки всередині своєї культури і в рамках інших культур	Здатний працювати тільки в рамках однієї культури
5. Обмеження	Розуміє обмеження і працює під наглядом. Проводить спільну роботу з іншими психологами в контексті теорій, концепцій консультування	Діє, не визнаючи своїх обмежень, працює без нагляду, не

		може працювати з іншими професіоналами
6. Міжособистісний вплив	Розуміє, як його реакція впливає на клієнта, і навпаки	Не розуміє міжособистісного впливу. Часом навіть заперечує те, що клієнт перебуває під його впливом під час консультування
7. Людська гідність	Чесно спілкується з клієнтом, поважаючи його гідність	Ставиться до клієнта нешанобливо, нечесно, бездушно, часом в образливій манері
8. Узагальнена теорія	Активно освоює нові теорії, систематично розвиває власну концепцію психологічної допомоги. Після вивчення може стати прихильником якоїсь однієї теорії	Рабськи прив'язаний до однієї теорії і гадки не має про альтернативні, можливо, нездатний до

		систематичного підходу
9. Відношення до теорії	Розглядає теорію як відображення реальності. Розуміє, що його власні переконання засновані на манері мислення і впливають із його культурної та статевої приналежності	Ігнорує статеві та культурні відмінності, що лежать в основі процесу психотерапії

Навчальне видання

ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Штифурак В.С. Основи психологічного консультування. /
В.С.Штифурак – Вінниця: 2013, – 261 с.